

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINLARIN ROMANTİK İLİŞKİLERDE ŞİDDETE
PSİKOLOJİK DİRENÇLERİ, SİYASAL EĞİLİMLER VE
FEMİNİST KİMLİK

Aybike ÇAVDAR

Danışman
Doç. Dr. İnci BOYACIOĞLU

İZMİR-2018

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kadınların Romantik İlişkilerde Şiddete Psikolojik Dirençleri, Siyasal Eğilimler ve Feminist Kimlik” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

... / ... / 2018

Aybike ÇAVDAR

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Kadınların Romantik İlişkilerde Şiddete Psikolojik Dirençleri, Siyasal Eğilimler
ve Feminist Kimlik**

Aybike ÇAVDAR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu araştırma kapsamında kadınların feminist kimliklenme düzeyleri, psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık seviyeleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca bu çalışmada feminist kimliğin siyasal yönelimlerle nasıl bir ilişki içerisinde olduğu, bu ilişkinin psikolojik dayanıklılık üzerindeki etkisi irdelenmiştir. Psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerinde bozucu etkisi düşünüldüğünde, feminist kimlik ile siyasal yönelimlerin birlikte koruyucu bir etki gösterip göstermediği bu çalışmanın temel sorularından birisidir. Bu amaç doğrultusunda tamamı daha önce bir romantik ilişki deneyimi olan veya hala sürmekte olan bir romantik ilişkisi olan heteroseksüel kadınlardan oluşan 313 kişilik bir örnekleme ulaşılmıştır. Katılımcılara sırasıyla Kişisel Bilgi Formu, Psikolojik İstismar Profili Ölçeği, Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği, Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Siyasal Yönelim Ölçeği uygulanmıştır. Veriler internet üzerinden ve kâğıt kalem yoluyla toplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisinde feminist kimliğin koruyucu bir rolü olmadığı, sağ siyasal yönelimin çeşitli basamaklarında koruyucu bir etki olduğu görülmüştür. Ayrıca psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık arasında negatif yönde, feminist kimlik, ilişkide kontrol algısı ve psikolojik dayanıklılık arasında pozitif yönde korelasyonlar olduğu görülmüştür. Çalışmanın Türkiye’de feminizm, feminist kimlik ve siyasal yönelim çalışmaları, psikolojik

şiddete yönelik koruma ve müdahale programlarına ilişkin bilgiler sunması beklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Feminist Kimlik, Psikolojik Dayanıklılık, Cinsiyetçilik, Siyasal Yönelim

ABSTRACT

Master's Thesis

**Psychological Resistance, Political Orientations and Feminist Identity of
Women Who Exposed to Violence in Their Romantic Relationship**

Aybike ÇAVDAR

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

This research is designed to study relationships between feminist identification, psychological violence and psychological resilience. Another aim of the present research is to view what kind of relationship feminist identity has with political orientation and the effect of this relationship on psychological resilience. One of the main questions of this research is whether feminist identity and political orientation show an protective effect together or not, in consideration of psychological violence's destructive effect on resilience. Therefore, for this purpose 313 women who are heterosexual and have a romantic relationship experience and currently in a romantic relationship were sampled. To collect the data, the participants filled the questionnaires in this order: Personal Information Form, Abuse of Psychological Aggression Inventory, Resilience Scale for Adults, Perception of Control in the Relationship Inventory, Feminist Identity Composite Scale, Ambivalent Sexism Inventory and Political Orientation Inventory. This data had collected through internet or with paper and pencil. As a result of the analyzes, it determined that feminist identity doesn't have a protective role in the effect of psychological violence on resilience and control perception in relationship but there is a protective effect in varios steps of right wing political orientaion. Moreover, it is concluded that there is a negative correlation between psychological violence and resilience and possitive correlation between feminist identity, control perception in relationship and resilience. Consequently, this research expected to present

information about the protection and intervention program towards psychological violence by supporting the research in feminism in Turkey, feminist identity and political orientation.

Keywords: Psychological violence, Feminist Identity, Psychological Resilience, Sexism, Political Orientation

**KADINLARIN ROMANTİK İLİŞKİLERDE ŞİDDETE PSİKOLOJİK
DİRENÇLERİ, SİYASAL EĞİLİMLER VE FEMİNİST KİMLİK
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLOLAR LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR**

1.1. PSİKOLOJİK ŞİDDET	3
1.2. CİNSİYETÇİLİK	7
1.3. FEMİNİST KİMLİK	10
1.4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK	18

**İKİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN AMACI VE BEKLENTİLER**

2.1. AMAÇLAR VE HİPOTEZLER	25
----------------------------	----

**ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÖNTEM**

3.1. ÖRNEKLEM	28
---------------	----

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	29
3.2.1. Kişisel Bilgi Formu	30
3.2.2. Psikolojik İstismar Profili Ölçeği	30
3.2.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği	31
3.2.4. Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği	32
3.2.5. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	33
3.2.6. Siyasi Yönelim Ölçeği	34
3.2.7. İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği	34
3.3. İŞLEM	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KORELASYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR	38
4.2. DÜZENLEYİCİ DEĞİŞKEN ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR	42
4.2.1. Feminist Kimlik ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisinde Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü	43
4.2.2. Feminist Kimlik ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü	44
4.2.3. Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisinde Siyasal Yönelimler ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü	45
4.2.4. Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı İlişkisinde Siyasal Yönelimler ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü	47
4.3. DÜZENLEYİCİ VE ARACI DEĞİŞKEN ANALİZİNDE KULLANILAN DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN KORELASYON ANALİZİ BULGULARI	49
4.4. TEKİL SİYASAL YÖNELİMLER VE PSİKOLOJİK ŞİDDET ARASINDAKİ İLİŞKİDE KORUMACI VE DÜŞMANCA CİNSİYETÇİLİĞİN ARACI ETKİSİNE YÖNELİK BULGULAR	53
SONUÇ VE TARTIŞMA	58
KAYNAKÇA	65
EKLER	

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri	s. 29
Tablo 2: Temel Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Beklenen Ranj ve Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları	s. 36
Tablo 3: Alt Ölçeklere Ait Ortalama Standart Sapma ve Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları	s. 37
Tablo 4: Çalışmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları	s. 39
Tablo 5: Aracı ve Düzenleyici Değişken Analizlerinde Kullanılan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları	s. 51

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** Feminist Kimlik ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü s. 44
- Şekil 2:** Feminist Kimlik ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü s. 45
- Şekil 3:** Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Sağ Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü s. 46
- Şekil 4:** Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Sol Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü s. 47
- Şekil 5:** Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Sağ Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü s. 48
- Şekil 6:** Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Sol Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü s. 49
- Şekil 7:** Liberallik ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü s. 54
- Şekil 8:** Ulusalcılık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü s. 55
- Şekil 9:** Milliyetçilik ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı cinsiyetçiliğin Aracı Rolü s. 56
- Şekil 10:** Muhafazakârlık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü s. 57
- Şekil 11:** Sosyal Demokratlık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü s. 57

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Onam Formu	ek s. 1
Ek 2: Kişisel bilgi formu	ek s.2
Ek 3: Psikolojik istismar profili ölçeği	ek s.4
Ek 4: Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği	ek s.6
Ek 5: İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği	ek s.9
Ek 6: Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği	ek s.10
Ek 7: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği	ek s.12
Ek 8: Siyasi Yönelim Ölçeği	ek s.14

GİRİŞ

Tüm toplumlarda bireysel ve toplumsal düzeyde farklı düzey ve biçimlerde gözlenen bir olgu olarak şiddet (Harcar, Çakır, Sürgevil ve Budak; 2008), insanoğlunun en önemli toplumsal sorunlarından birisidir. Uluslararası literatür özellikle 1970'lerden itibaren şiddet sorununa odaklanırken, ülkemizde ilişkili tartışmalar 1980'lerin ortalarından itibaren başlamıştır (Dişsiz ve Şahin, 2008). Şiddet kelimesi genel anlamda aşırı bir duygulanımı, bir olgunun yoğunluğunu, sertliğini, kaba ve sert davranışı nitelendirmekte, başka bir insana veya gruba baskı uygulamak amacıyla yapılan davranışları kapsamaktadır (Akyüz, Kuğu, Doğan ve Özdemir; 2002). Kadına yönelik şiddet zamansal ve mekânsal yaygınlığı sebebi ile şiddet çalışmaları içinde merkezi bir yere sahiptir. Kadına yönelik şiddet Birleşmiş Milletler (BM) Genel Meclisi'nin Kadına Yönelik Şiddetin Yok Edilmesi Bildirgesi'nde (1993) "cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen, kadınlarda, fiziksel, cinsel, psikolojik, herhangi bir zarar ve üzüntü sonucunu doğuran veya bu sonucu doğurmaya yönelik özel veya kamu yaşamında gerçekleşebilen her türlü davranış, tehdit, baskı veya özgürlüğün keyfi olarak engellenmesidir" şeklinde tanımlanmaktadır (CEDAW, 1993:1).

Aile içi şiddette cinsiyetler arası bir karşılıklılık olsa da, erkeklerin fail, kadınların ise mağdur olduğu örüntü dünyada gözlenen genel örüntüdür (Crowell ve Burges, 1996). Dünya çapında yürütülen araştırmalar, kadınların erkek partnerleri tarafından şiddete maruz bırakıldıklarını ve bu şiddetin sınıf, etnik köken veya sosyo-ekonomik düzey gözetmeksizin uygulandığını göstermektedir (Örn.: Carillo, 1991; Gaquin, 1977 – 1978; Schwartz, 1987; İlkaracan ve Gülçür, 1996). Kimi kültürel etkiler söz konusu olsa da, şiddetin doğurduğu sonuçlar büyük oranda benzerlik göstermekte, özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kadına yönelik şiddet toplumsal ve ekonomik kalkınmanın önünde bir engel oluşturmaktadır (Köse ve Beşer, 2007). Kadına yönelik şiddet kavramı genel algıda sıklıkla fiziksel şiddet ile eşdeğer görülse de, farklı şiddet türlerini de kapsamaktadır. Bu çalışmada şiddet, psikolojik şiddet formuyla ele alınacaktır. Psikolojik şiddetin diğer şiddet türlerinin öncülü olabileceği ve diğer şiddet türleriyle birlikte de ortaya çıkabileceği bilinmektedir (Bkz. Murphy ve O'Leary, 1989; Marshall, 1996). Türkiye örnelemi

üzerinde yapılan çeşitli araştırma istatistikleri incelendiğinde de psikolojik şiddetin yaygınlığı görülebilir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre, Türkiye'de yaşayan kadınların %44'ü hayatının herhangi bir döneminde psikolojik şiddet yaşadığını belirtmektedir (KSGM, 2016). Kadın Dayanışma Vakfı'nın 2016 yılı Kadın Dayanışma Merkezi raporu incelendiğinde, farklı nedenlerle 465 kadının bu merkeze başvurduğu, başvuran kadınların yaşadığı şiddet deneyimlerinin %79'unun psikolojik, %55'inin fiziksel, %39'unun ekonomik, %22'sinin cinsel, %6'sının dijital ve %3'ünün diğer şiddet türlerinden oluştuğu görülmektedir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2016). Görüldüğü üzere, kadına yönelik şiddet istatistikleri, psikolojik şiddetin ülkemiz için ciddi bir sorun olduğunu ve konuya yönelik bilimsel çalışmalar yapılması gerektiğini göstermektedir. Özellikle kadınların psikolojik şiddete hangi öz kaynaklar aracılığı ile direnç gösterebildiği, hangi etmenlerin ise kadının direncini kırdığına yönelik çalışmalar bu toplumsal problemin çözümü açısından cevaplanması gereken önemli sorulardır. Geçmiş araştırmalar, şiddetin toplumsal birçok faktörle olan bağına işaret etmiş ve hem şiddetin uygulayıcısı olmada, hem şiddete maruz kalmada cinsiyetçi tutumların (Sakallı, 2001), siyasal eğilimlerin (Butler, 2003; Beber, Roessler ve Scacco, 2014) ve feminist kimlik gibi kadın haklarını ilgilendiren sosyal kimliklerin (Anderson, 1997) etkili olabildiğini göstermiştir. Mevcut çalışmada kadınların psikolojik şiddet içeren bir romantik ilişkideki psikolojik dayanıklılığı feminist kimlik ve cinsiyetçilik gibi farklı değişkenlerle ilişkisi bağlamında incelenecektir. Aşağıda öncelikle psikolojik şiddet kavramı tartışılacak, Türkiye'de psikolojik şiddetin yaygınlığına ilişkin bilgiler verilecek ve psikolojik şiddetin kadına yönelik şiddet türleri içinde neden ayrıcalıklı bir öneme sahip olduğu açıklanacaktır. Daha sonra kadına yönelik şiddetle ilişkili iki sosyo-psikolojik kavram, cinsiyetçilik ve feminist kimlik irdelenecektir. Son olarak, kadının psikolojik dayanıklılığı psikolojik şiddet, cinsiyetçilik ve feminist kimlik değişkenleri ile ilişkili olarak tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

1.1. PSİKOLOJİK ŞİDDET

Şiddet, sebepleri ve ilişkili olduğu faktörlerin belirlenmesi amacıyla çok yönlü incelenen karmaşık bir olgudur. Şiddet araştırmalarında sıklıkla fiziksel şiddete yoğunlaşmış, bu araştırmalarda psikolojik şiddetin rolü çoğu zaman göz ardı edilmiştir (Follingstad, Rutledge, Berg, Hause ve Polek, 1990). Ancak günümüzde psikolojik şiddete yönelik ilgi literatürde giderek artmaktadır ve bunun belki de en önemli sebeplerinden biri, psikolojik şiddetin sonuçlarının fiziksel şiddetin sonuçlarından daha zarar verici olabilmesidir (Sackett ve Saunders, 1999). Psikolojik şiddetin fiziksel şiddetin öncülü olduğu ve en az fiziksel şiddet kadar sağlığa zarar verici olabileceğini ve kötü sonuçlara yol açabileceğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Bkz. O’Leary, 1999; Follingstad, Rutledge, Berg, Hause, ve Polek, 1990; Marshall, 1992; Katz ve Arias, 1999; Marshall, 1996; Hoffman, 1984). Psikolojik şiddet kadın sağlığının yanı sıra kadınların kendilerine yönelik algılarını ve benlik süreçlerini de diğer şiddet türlerine göre çok daha fazla etkileyebilmektedir. Aguilar ve Nightingale’in (1994) yaptıkları bir çalışmada fiziksel ve psikolojik şiddet mağduru kadınların benlik saygıları araştırılmak istenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre psikolojik şiddete maruz kalan kadınlarda düşük benlik saygısı gözlemlenirken, fiziksel ve cinsel şiddetle benlik saygısı arasında bir ilişki gözlemlenmemiştir.

Psikolojik şiddet tek başına ele alındığında, kendine özgü travmatik gelişim süreci ve örüntüsü gösterebileceği, diğer istismar türlerinden daha derin, daha merkezi ve tüm istismar, baskı ve şiddet türlerini birleştirici bir yapısı olabileceği düşünülmektedir (Geffner ve Rossman, 1997). Murphy ve O’Leary’nin yaptıkları bir çalışmada, genç çiftler arasında ortaya çıkan psikolojik şiddetin, fiziksel şiddetin bir öncülü, ilk işareti olduğu belirtilmiştir (Murphy ve O’Leary, 1989). Dolayısıyla, psikolojik şiddet sadece kadın sağlığında önemli bir etken olmasından kaynaklı değil, fiziksel şiddet gibi diğer şiddet türlerinin habercisi olabildiği için de literatürde giderek daha fazla çalışılmaya başlamıştır. Şiddetin tüm formlarına psikolojik şiddet, yıldırma ve mağduru manipülasyonu eşlik eder (Walker, 1994). Şiddet olgusunun

karmaşık doğası ve psikolojik şiddetin diğer şiddet türleriyle eş zamanlı gözlemlenmesi nedeniyle, psikolojik şiddetin tanımını yapmak ve diğer şiddet türlerinden ayırmak gerekir.

Psikolojik şiddet, fiziksel şiddetin dolaylı olarak uygulandığı bir şiddet türü değildir ve tanımının yapılabilmesi için özenli bir çalışma gerektirir (Follingstad, 2007). Psikolojik şiddet ile ilgili uluslararası literatürde farklı kullanımlar yer almaktadır (Örn., psychological violence, emotional abuse, psychological maltreatment, verbal aggression, psychological aggression vd.). Bu kavramlardan bazıları birbirleri yerine kullanılırken bazıları da psikolojik şiddeti çeşitli davranış örüntüleriyle sınırlandırmaktadır. Psikolojik şiddetin sözel ve davranışsal boyutlarını belirlemek ve ölçümünü yapabilmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Bkz.; Straus, 1979; Hudson ve McIntosh, 1981; Tolman, 1989). Maiuro ve O'Leary (2001) şiddet içeren ilişkilerde psikolojik istismarı tartıştıkları kitaplarında, psikolojik istismarı (psychological and emotional abuse) isim takma, sözel saldırı, fiziksel istismarın varlığında ya da yokluğunda gerçekleştirilen zorlayıcı ve kontrol edici davranışlar olarak tanımlar. Fiziksel şiddetle ilişkili ortaya çıkan psikolojik şiddet (psychological violence) ise fiziksel şiddet tehdidi taşır ve diğer kişiyi kontrol etmek veya korkutmakla ilişkili güç kullanımını ifade eder (Maiuro ve O'Leary, 2001; s. x). Psikolojik şiddetin, fiziksel şiddete göre daha zor fark edilmesi ve ayırt edilmesi zor olduğu için sınırları belirlenmiş bir psikolojik şiddet tanımı yapmak zordur. Ancak fiziksel şiddetin en önemli yordayıcısı olarak görüldüğü için (O'Leary, 1999), önleyici ve koruyucu politikaların geliştirilmesi adına bir tanım yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda ilgili literatürdeki bulgular incelendiğinde psikolojik şiddet, mağdur üzerinde bir baskı ve kontrol oluşturmak amacıyla korkutmak, isim takmak, sosyal çevresinden izole etmek, mağdurun benlik saygısı ve kendine olan güvenini yitirmesine neden olan davranışlar sergilemek, duygusal ihtiyaçlarını karşılamamak gibi mağdur üzerinde korku ve baskı uyandıran, psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyen şiddet türü olarak tanımlanabilir.

Mağdur kadınlarla yapılan çalışmalardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, psikolojik şiddetin çiftler arasındaki şiddetin anlaşılmasında kritik bir rolü olduğu görülmüştür (Murphy ve O'Leary, 1989). Birçok çift ilişkilerinde birbirlerine kırıcı sözler söyleyebilir ve çeşitli davranışlarla duygusal bir kırılmaya neden olabilir.

Ancak bu her çiftin psikolojik şiddet yaşadığı anlamına gelmez. Eğer çiftler arasında yaşanan çatışmalar, ilişkilerini iyileştirmek, birbirleriyle empati kurmalarının yolunu açmak ve iki kişinin de sergiledikleri davranışlardan dolayı karşılıklı sorumluluk almasıyla sonuçlanıyorsa bu psikolojik şiddetin değil, daha kaliteli ve sağlıklı bir ilişkinin adımları olarak yorumlanabilir. Psikolojik şiddetin merkezinde güç ve kontrol vardır (Pence ve Paymar, 1993) ve bir tarafın diğerine orantısız olarak uyguladığı baskınlık kurma eğilimi söz konusudur. Bu da çiftler arasında yaşanan çatışmaları, psikolojik şiddetten ayırır.

Psikolojik şiddet söz konusu olduğunda, şiddet uygulayan taraf ilişki sorunlarını çözmekle ilgilenmez, davranışları yıkıcıdır ve istediğine ulaşmak için güç ve kontrol amaçlı davranışları kasıtlı olarak seçerek sistematik bir şekilde sürdürür (Murphy, 2002). ABD'nin Minnesota eyaletinde gerçekleştirilen Domestic Abuse Intervention Project (1993) isimli projede, aile içi şiddet döngüsünü tanımlamak amacıyla "Duluth kontrol ve güç çemberi" olarak adlandırılan bir örüntü tanımlanmıştır. Bu çemberin merkezine güç ve kontrol kavramları yerleştirilerek, şiddet uygulayan tarafın güç ve kontrol elde etme amacını gerçekleştirmek ve korumak için yapabileceği çeşitli tutum ve davranışlar açıklanmıştır. Çemberin içinde yer alan güç ve kontrol kazanmayı ve korumayı sağlayan bu tutum ve davranışlar (ekonomik şiddet, baskı ve tehdit, yalıtma, yalnızlaştırma, korkutma, erkek ayrıcalığını kullanma, aşağılama, suçlama vb.) fiziksel ve cinsel şiddet aracılığıyla uygulanmaya ve korunmaya devam etmektedir (Pence ve Paymar, 1993).

Bu çember içerisindeki tutum ve davranışların mağduru olan kişi, sürekli olarak psikolojik şiddet deneyimlemeye devam etmektedir. Ancak Marshall (1996), saldırganın davranışlarının güç ve kontrol odağı temelinde yorumlanmasını eksik bulmaktadır. Ona göre, bir davranışın niyeti her zaman açık olmayabilir ve iki taraf arasında yanlış şekilde yorumlanabilir. Bir davranışın niyeti karşı tarafa zarar vermek olmasa da sonuç karşı tarafın zarar görmesiyle sonuçlanabileceği gibi, niyet zarar vermek olduğunda da mağdur bunu fark etmeyebilir ve bu şekilde psikolojik şiddet deneyimleyebilir. Bu nedenle davranışın nedenini sadece güç ve kontrol olarak sınırlandırmak kadınların yaşadığı çok çeşitli psikolojik şiddet deneyimlerinin açıklanmasında eksik kalacaktır. Dolayısıyla psikolojik şiddet bir davranış grubu olarak değil, mağdurun yaşadığı tutum ve benlik algısındaki değişim olarak ele

alındığında psikolojik şiddet araştırmaları daha sağlıklı sonuçlar verecektir ve fiziksel ve cinsel şiddet üzerindeki etkisi daha kolay fark edilecektir (Marshall, 1996). Nitekim yapılan bir çalışmada da, kadınların psikolojik şiddete maruz kaldıkları ilişkilerinde bunu fark etmelerini ve ilişkiden ayrılma kararını vermelerini sağlayan durumun, kendilerine ilişkin algılarındaki ve tutumlarındaki değişimler olduğu belirtilmiştir (Hoffman, 1984). Aynı çalışmada kadınların psikolojik şiddete maruz kaldıkları sürenin artmasının, kendilerine ilişkin olumsuz yargıları kabul etme seviyelerinin artmasına neden olduğu, benlik saygılarına ilişkin değerlerinin kendilerine güvendikleri alanlara aldıkları darbelerle yok olduğu ifade edilmiştir.

Psikolojik şiddete ilişkin bir diğer bakış açısı da şiddetin karşılıklı olduğunu belirtmektedir. Stets (1991), yaptığı bir çalışmada ilişkilerde yaşanan psikolojik şiddeti kişilerarası kontrol, benlik saygısı ve davranışsal katılım düzeyinde incelemiştir. Kişilerarası kontrolü, birinin diğer kişi üzerinde baskı kurmak için o kişinin duygu düşünce ve davranışlarını düzenlemek ve yönetmek olarak tanımlayan Stets, bu davranışın ilişkilerde psikolojik şiddeti başlatma ve sürdürme üzerindeki etkisini araştırmak istemiştir. Kişilerarası kontrolü kullanarak partnerini etki altına almak isteyen kişi bunun için psikolojik şiddeti kullanabilir, ancak kontrol davranışına izin vermek istemeyen partner de psikolojik şiddeti kullanarak bu davranışa cevap verebilir. (Stets, 1991). Bu durumda psikolojik şiddet, kontrol davranışını engellemek için ve şiddete son are olarak kullanılan bir yöntem olarak mağdur tarafından sürdürülmeye devam edebilir. Aynı zamanda benlik saygısı zarar görmüş mağdur, psikolojik şiddeti karşı tarafa uygulayarak kendi benlik saygısını yükseltmek ister ve kişilerarası kontrolü kullanarak psikolojik şiddetin devam etmesine katkı sağlar. Ancak şiddetin savunma amaçlı kullanımını bu tez çalışmasının kapsamı dışındadır. Mevcut araştırma, kıskançlık ve kontrol etme, davranışlarını eleştirme, yok sayma ve kişinin özellikleriyle alay etme tutum ve davranışlarını kapsayan psikolojik şiddet tanımı (Sackett ve Saunders, 1999) üzerine oturtulmuştur.

1.2. CİNSİYETÇİLİK

Kadına yönelik şiddet, toplumdaki yaygın cinsiyetçi tutumlar ve kişilerin geleneksel cinsiyet rollerini kabul düzeyi ile yakından ilişkili bir konudur. Ataerkil toplumlarda erkekliği güç ve özerklik; kadınlığı doğurganlık ve ev içi roller ile ilişkilendiren geleneksel cinsiyet rollerinin etkisiyle cinsiyetçilik erkeklere kıyasla daha çok kadınlara yönelik uygulanan ayrımcılık ve önyargılı tutumlar ile sonuçlanmaktadır. Cinsiyetçilikle ilgili yapılan ilk çalışmalarda daha çok açık ve bariz olan cinsiyetçiliğe yönelik tanımlar yapılmış, ancak zamanla değişen toplumsal ilişkiler, kadınların artan farkındalık düzeyleri, kadın haklarına yönelik elde edilen kazanımlar gibi nedenlerle birlikte dönüşen bir kavram olarak nitelendirilmiştir (Brant, Mynatt ve Doherty, 1999). İlk dönem çalışmalarında cinsiyetçilik, genel olarak kadınların erkeklerden daha düşük bir seviyede olduğunu kabul eden kurumsallaşmış, sistematik ve tutarlı olan dil, davranış ve eylemlerin tümünü ifade eden önyargılara karşılık gelen bir kavram olarak formüle edilmiştir. Cinsiyetçilik aynı zamanda bireysel veya kurumsal olarak erkeğin üstün statüsünü koruması için oluşturulan inanç ve uygulama sistemi olarak tanımlanabilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Yasalarla elde edilen haklar, cezai uygulamalar, eğitim seviyesinin artması ve modern dünyada değişen kadın-erkek rollerine ilişkin tutumlarla birlikte, cinsiyetçiliğin görünür ve açık bir şekilde uygulanması yerine daha üstü kapalı bir şekilde bu ayrımcı tutumların devam ettiğini belirten Benokraitis ve Feagin 1995 yılında yayınlanan kitaplarında, cinsiyetçilikteki bu değişimi açık (overt), örtük (covert) ve gizli (subtle) cinsiyetçilik kavramlarını kullanarak açıklamaya çalışmıştır (Brant ve ark., 1999). Benokraitis ve Feagin'nin ortaya koyduğu bu cinsiyetçilik yaklaşımına göre açık cinsiyetçilik evde başlar ve kadına karşı her türlü ayrımcı, sınırlandırıcı, zayıflatıcı davranışların açıkça gözlemlenmesi olarak tanımlanabilir (Brant ve ark., 1999; Barthel, 1988). Açık bir şekilde çalışan kadına uygulanan düşük maaş ve/veya mevkii yükseltmeme, hatta kadının çalışmasına izin vermeme gibi davranışlar bu tür cinsiyetçiliğe örnek olarak verilebilir. Örtük cinsiyetçilik, isminden de anlaşılacağı gibi, cinsiyetçi yaklaşımların gizli bir şekilde sürdürüldüğü durumları kapsar. Kişiler cinsiyet eşitliğini savunduklarını söylemelerine rağmen kadınların

çalışmasını engellemek ister veya onlara başarısız olmalarına neden olacak yöntemler uygularlar (Swim ve Cohen, 1997). Günümüzde birçok insan, cinsiyetçi tutumlarını açıkça göstermek yerine, şakalar, etiketlemeler gibi örtük yollarla ortaya koyabilmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003). Gizli cinsiyetçilik, kadın ve erkeklerin eşit olduğunu belirtmek ancak bu eşitliği yok sayan davranışları normal ve alışılmış davranışlar olarak görmek ile karakterizedir (Barthel, 1988). Çalışma hayatında olumlu değerlendirilmelerine rağmen üst kademelere gelmeleri engellenen kadınlara yönelik görünmez cam tavan etkisi bu tür bir cinsiyetçiliğe örnek olarak verilebilir (Sakallı-Uğurlu, 2003).

Swim ve arkadaşlarının (1995) yaptığı bir sınıflandırmada da cinsiyetçilik eski moda (old-fashioned) cinsiyetçilik ve modern cinsiyetçilik olarak ikiye ayrılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre eski moda cinsiyetçilik, geleneksel cinsiyet rollerine maruz kalmayı ifade etmektedir ve açık cinsiyetçiliği ölçmektedir. Modern cinsiyetçilik ise hem saldırgan hem de görünen ancak göze batmayan ve normal kabul edilen cinsiyet ayrımcılığının ölçümünü sağlar. Modern cinsiyetçilik üç nokta üzerinde temellenir: devam eden ayrımcılığın inkârı, kadınların taleplerine karşı düşmanca tutum sergileme ve kadınlarla ilgili özel iltimaslara karşı kin gütme (Swim, Aikin ve Hunter, 1995). Daha sonraki yıllarda Glick ve Fiske (1996), geleneksel cinsiyetçilik anlayışının iki boyutun birleşimi olduğunu belirtmiştir. Buna göre ilk boyut, geleneksel cinsiyet rollerini kabul etmeyi ifade ederken diğer boyut kadınlara karşı düşmanlığı, yani mesleki hayatı olan kadınların geleneksel cinsiyet rollerini reddedeceğine dair inançları kapsamaktadır. Araştırmacılara göre kadın-erkek ilişkilerinde iki taraf da birbirine cinsellik ve üreme açısından bağımlıdır. Bu ikili ilişkilerde kadınlar eş, anne ve romantik arkadaş olarak önemli bir rol oynarken; erkekler sosyal, politik ve ekonomik kontrolleri nedeniyle daha fazla yapısal güce sahiptir. Bu durum iki grup arasındaki ilişkileri dini inanç, etnik köken gibi farklılıklardan doğan diğer grupların ilişkilerinden farklılaştırmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2003). Daha açık bir ifade ile, çoğu ayrımcılık diğer grubun dışlanmasını, izole edilmesini içerirken, kadın ve erkeğin karşılıklı bağımlılığı cinsiyetçiliği özgün bir ayrımcılık türü olarak farklılaştırır. İki cinsiyet grubu birbirine bağımlı olsalar da ataerkil düzenin baskınlığı nedeniyle erkekler baskın ve güçlü grubu, kadınlar ise zayıf ve dezavantajlı grubu temsil eder. Glick ve Fiske (1996), daha önce yapılan

cinsiyetçilik çalışmalarında kadınların dezavantajlı konumlarına ve olumsuz tutumlara odaklanılarak kadına yönelik olumlu tutumların da cinsiyetçi tutumları barındırabileceği noktasının ihmal edildiğini belirtmektedir. Bu nedenle “çelişik duygulu cinsiyetçilik” yaklaşımını öne sürmüşlerdir. Bu yaklaşıma göre cinsiyetçilik korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik olarak ikiye ayrılır. Korumacı cinsiyetçilik, kadına karşı olumlu tutumlar içeren, onun korunması ve yüceltilmesi gerektiğini savunan bir yaklaşım olarak, düşmanca cinsiyetçilik ise kadının erkeğe bağımlı olarak algılandığı ve erkekleri daha yüksek statüde gören bir yaklaşımı ifade etmektedir (Glick ve Fiske, 1996). Her ne kadar korumacı cinsiyetçilik algılayan bireylerin bir kısmı pozitif duygular yaşadıklarını belirtmiş olsalar da özünde kadının düşük statüde olduğu, erkeğin ise baskın grubu temsil ettiği geleneksel cinsiyet rollerini destekleyen bir cinsiyetçilik yaklaşımını işaret etmektedir (Glick ve Fiske, 1997; Sakallı-Uğurlu, 2003). Çoğu durumda korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçiliği örtbas etmek ve olumlu duygular deneyimlemek amacıyla kullanılan bir önyargıdır (Sakallı-Uğurlu, 2002).

Glick ve Fiske (1997), çelişik duygulu cinsiyetçilik yaklaşımını açıklarken ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüellik kavramlarını temel almışlardır. Bu üç öge düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik açısından farklılaşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik açısından ataerkillik, kadını yönetme, kontrol etme ve baskın olma arzusu gibi olumsuz şekillerle erkeğin egemenlik kurmasını ifade eden “baskıcı” ataerkillik olarak ifade edilir (Glick ve Fiske, 1997). Cinsiyetler arası farklılaştırma, cinsiyetler arası “yarışmacı” farklılaştırma olarak isimlendirilmekte ve kadın-erkek cinsiyetleri arasındaki farklılıkların algılanıp kadını değersizleştirecek şekilde abartılmasını ifade etmektedir. Heteroseksüellik ise, kadının cinsel bir obje olarak algılanmasını ve cinsel çekiciliklerini erkeği baskı altına alarak kullanmalarından korkmayı ifade eden heteroseksüel “düşmanlık” olarak isimlendirilir (Glick ve Fiske 1996). Korumacı cinsiyetçilik açısından ataerkillik, zayıf ve korunmaya muhtaç kadını destekleme ve onun için çalışıp para kazanmak olarak ifade edilen “koruyucu” ataerkillik olarak adlandırılır. Cinsiyetler arası farklılaştırma ise kadın ve erkeğin birbirini tamamlayan iki taraf olduğunu ifade eden, kadınların ev içinde çalışarak erkeklerin ise ev dışında çalışarak birbirlerinin ihtiyaçlarını giderdiği cinsiyetler arası “tamamlayıcı” farklılaştırma olarak

tanımlanır. Heteroseksüellik ise üreme ihtiyaçları için erkeklerin kadına olan bağımlılık ve sevgi duygularını içeren heteroseksüel “yakınlık” olarak adlandırılır (Glick ve Fiske, 2001). Düşmanca ve korumacı yaklaşımların bir arada bulunması ise, çelişik duygulu bir cinsiyetçilik anlayışının gelişmesine neden olur (Glick ve Fiske, 1996).

Cinsiyetçilik ile kadına yönelik şiddet arasındaki güçlü ilişki literatürde tutarlı bir şekilde bulgulanmıştır. Örneğin, Türkiye örneğinde yapılan çalışmalarda Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) erkekler açısından, düşmanca cinsiyetçiliğin kadına yönelik fiziksel ve sözel şiddeti haklı görme tutumları ile ilişkili olduğunu bulgulanmıştır. Glick, Fiske, Sakallı-Uğurlu ve arkadaşlarının (2002), Brezilya ve Türkiye’de kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları inceledikleri çalışmada her iki ülke için de düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik puanları ile kadına yönelik şiddet puanları arasında pozitif bir ilişki olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla, kadına yönelik şiddetin dramatik bir artış gösterdiği ülkemizde cinsiyetçiliğe yönelik araştırmalar büyük önem arz etmektedir.

1.3. FEMİNİST KİMLİK

Kadına yönelik şiddete zemin hazırlayan cinsiyetçiliğin karşısında toplumsal bir güç olarak konulabilecek önemli unsurlardan birisi feminist kimliktir. Feminist hareketlerin yükselişi kadına yönelik şiddetin akademik, toplumsal ve siyasal mecralarda tanımlanması, buna karşı mücadelelerin örgütlenmesi ve kadınların lehine kazanımların edilmesi noktalarında hep kritik bir öneme sahip olmuştur (Kandiyoti, 2010). Ancak kadının sahip olduğu sosyal kimlikleri hem toplumsal hem bireysel düzlemde kadına yönelik şiddeti kolaylaştırıcı ve engelleyici unsurlar olarak inceleyen psikolojik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Sosyal bir varlık olarak insan, bulunduğu çevrede kendini diğerlerinden ayıran kişisel değerlerinden oluşan bir kimliğe sahip olduğu gibi, diğerleriyle etkileşiminden doğan bir sosyal kimliğe de sahiptir. Bireyin kişisel, bireysel kimliği, kendisine dair duyguları, değerleri, biricik olarak varlığıyla ilgili bilgileri içermektedir. Sosyal kimlik ise bireyin üyesi olduğu çeşitli sosyal gruplara ilişkin bilgisinden ve bu üyeliğe yüklediği değerlerden ve anlamlardan kaynaklanan, benlik algısının bir parçası olan kimlik türüdür (Tajfel,

1982). Tanımından da anlaşılacağı gibi, sosyal kimlikler gruplara üyeliklerden doğan kimliklerdir ve dolayısıyla kişinin birden fazla sosyal kimliği olabilir. Bireysel kimlik, bireyin diğerlerinden olan farklılıklarına vurgu yapar ve dolayısıyla yalnızca bir tane bireysel/kişisel kimlikten bahsedilebilir. Örneğin, kişinin yetenekleri, inançları, hedefleri, bedensel özellikleri vb. durumlar bireyin kişisel kimliğinin bir parçasıdır. Ancak ait olunan meslek grubu, dini grup, politik inançlar, sosyal değerler, cinsiyet grubu gibi kavramlar ise sosyal kimliğin bir parçasıdır. Sosyal Kimlik Kuramına göre, bireyler bir gruba üyeliklerinden sonra bireysel kimliklerinde, algılamalarında ve değerlendirmelerinde çeşitli değişiklikler yaşar ve bu değişimlerden ilki benlik algısında gerçekleşir (Demirtaş, 2003). Dolayısıyla insanların benlik tanımları sosyal kimliklerinin çoğalmasıyla gelişir ve değişir. Ait olunan sosyal sınıflardan edinilen sosyal kimlikler, çoğu zaman bireysel kimliğin önüne geçerek bireyin davranış ve yargılarında daha belirleyici olur (Tajfel, 1982). Sosyal kimliğin bireyin yaşantılarını nasıl algıladığı ve nasıl tepkiler verdiği noktasında temel belirleyenlerden biri olduğu düşünüldüğünde, feminist kimliğin de psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık üzerinde belirleyici bir etkisi olacağı düşünülmektedir. Feminist kimliğin doğasını ve araştırmancının diğer değişkenleri üzerinde nasıl bir etkisini olduğunu anlayabilmek adına, öncelikle feminizm ve feminist hareketlerle ilgili birtakım bilgiler vermek yararlı olacaktır.

Dünya siyasal hareketler tarihi incelendiğinde, feminist dünya görüşünün ilk olarak 18. yüzyılda İngiltere’de ortaya çıktığı görülmektedir. Feminist hareketler kendi içinde farklı konumlanışlar içerse de genel olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini açıklamayı ve bu eşitsizliklerin üstesinden gelebilmek için gündem oluşturmayı amaçlar (<https://sosyalcalismaci.wordpress.com/feminizm-ve-feminist-yaklasimlar/> , 25 Şubat 2018’de erişildi). Feminizm politik düzlemde kadın ve erkeği eşit seviyeye getirmekle, kadınların yasal haklarının korunmasıyla ilgilenmektedir ve bu yönüyle politik bir konumlanışa sahiptir (Çaha, 1996). Aynı zamanda ataerkil sistemdeki öğretiler nedeniyle kadının cinsiyet rolüne biçilen görevlerle ve ev içinde ve dışında çizilen rolleriyle mücadele ettiği için sosyolojik bir çalışma konusudur (Aktaş, 2013). Kadının maruz kaldığı eşitsizlik ve baskı, iyi oluş halini etkileyeceği için çeşitli psikolojik sonuçlar doğurabilir. Feminist kimlik, cinsiyetçi kalıpyargıların sunduğu yaşam reçetelerinin karşısında feminist

ideolojilerin karşı duruşları ile temellenen bir yaşam stili sunmaktadır. Psikolojik düzlemde feminist kimlik kadının eşitsizlik yaşantılarını nasıl algıladığını, bu eşitsizliklere ne tür tepkiler vereceğini, benliğinin bu süreçlerden nasıl etkileneceğini şekillendiren önemli bir değişkendir. Feminizm kadın ve kadının toplumdaki rolüne ilişkin çok sayıda konuyu ve kavramı merkezine alan bir yaklaşımdır. Konusu kadın olan bir yaklaşımın tek bir inceleme düzleminde açıklanması mümkün değildir. Dolayısıyla bu çok boyutlu yapısı ile feminizm karmaşık ve çetrefilli bir konudur. Kavramın burada özetlenen çok boyutlu doğası akılda tutularak basit bir tanım yapmak gerekirse, feminizm, kadınların cinsiyetlerinden dolayı karşılaştıkları zorlukları, baskıları ve dezavantajlı konumlarını inceleyen, bu dezavantajlı konumlanışlarına karşı mücadele eden bir yaklaşımdır. Bir sosyal grup olarak feministler beraberinde bir sosyal kimlik olan feminist kimliği getirir.

Sosyal yapı içerisinde toplumsal cinsiyet önemli bir kategori olarak kullanılır ve sosyalleşme sürecinde kişilerin “kadın” ve “erkek” kimliklerini, sosyal rollerini öğrenmelerini sağlar (Sakallı-Uğurlu, 2003). Bireyler bu aktarımla çeşitli cinsiyet rollerine tabi tutulurlar ve olumlu ya da olumsuz bu öğrenmeler nesiller arasında aktararak devamlılığı sağlanır. Ataerkil toplumlarda bu roller kadına daha çok ev içinde rol biçerken erkeğe güç ve otorite ile ilişkili roller biçmektedir. Kadın ve erkeğin nasıl olması gerektiğiyle ilgili bu öğretiler davranışsal, duygusal, fiziksel çeşitli kalıplara uymaya zorlar, uyulmadığı durumda da toplumsal baskıya maruz kalmaya neden olur. Özellikle kadına ikinci planda bir rol biçen bu roller, psikolojik iyi oluş halinde çeşitli zorlanmalara ve rahatsızlıklara neden olabilir. Cinsiyetlere atfedilen bu kalıpyargılar çeşitli perspektiflerden incelenmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi sosyal kimlik, kişinin toplumsal bir gruba üyeliğine yönelik bilgisi, bu üyeliğe verilen değer ve duygusal önem sonucu oluşur. Kişiler kendilerini üyesi olarak tanımladıkları bu grupların konumunu iyileştirmek için çaba gösterirler ve grupları için pozitif yönde bir gelişme bireyin benlik saygısında da bir artışı beraberinde getirir (Myaskovsky ve Witting, 1997). Bu doğrultuda da feminist kimlik, kadınların toplumsal alandaki konumlarına önem veren, kendini tanımlarken kadın kimliğini de ön plana çıkaran, kadınların toplumdaki konumlarını değiştirmek ve iyileştirmek için motivasyona sahip olan bir sosyal kimlik olarak tanımlanabilir. Feminizm ve feminist kimlik çalışmaları incelendiğinde farklı biçimlerde feminist

kimliklerin tanımlandığı görülmektedir. Kimi araştırmacılar feminist kimliğin kamusal ve özel alandaki farkına değinmekte, kimileri feminist kimliği gelişimsel bir perspektiften tanımlamakta ve kimileri de farklı siyasal yönelimlerle kesişen feminist kimlik türleri öne sürmektedir. Feminizmi gelişimsel perspektiften tanımlayan araştırmacılar, ölçümlerinde tüm kadınların feminizmin belli aşamalarında oldukları üzerinde dururken (bkz. Aronson, 2003; Myaskovsky ve Wittig, 1997), feminizmi siyasal yönelimlerle birlikte tanımlamayı tercih edenler feminizmi radikal feminizm, sosyalist feminizm, liberal feminizm gibi başlıklar altında incelerler (Bkz., Henley, 1998; Spence ve Helmreich, 1972; Spence, 1998). Bu çalışmada Downing ve Roush'un (1985) feminist kimlik için önerdiği beş basamaklı gelişimsel bir süreci savunan yaklaşımları kullanılacaktır.

Feminist eğilimler, tek bir soru sorularak (Klonis, Endo, Crosby, ve Worell, 1997), bazı örgütlere üyeliğe odaklanarak (Cowan, 1992), kadınlara yönelik tutumları ölçmek için tasarlanmış ölçekler kullanılarak (Spence ve Helmreich, 1972), feminizm üzerine tutumlar (Fassinger, 1994) ve feminist tutum ve inançlar arasındaki ilişkileri ölçerek (Henley, Meng, O'Brien, McCarthy, ve Sockloskie; 1998) belirlenmeye çalışılmaktadır. Downing ve Roush (1985) ise kadınların olumlu bir feminist kimlik kazanması ve sürdürmeleri ile ilgili gelişimsel bir model kavramsallaştırmıştır. Bu model, kadınların da tıpkı etnik azınlıklar veya dezavantajlı gruplar gibi önyargı ve ayrımcılığa maruz kaldığı görüşüne dayanmaktadır (Fischer, Good ve Hill, 2000). Bu model kadınların baskıyı ve ataerkil sistemi kabul eden ve sorgulamayan konumlarından, aktif bir katılım göstererek kadınların dezavantajlı konumlarını iyileştirmeye yönelik bir motivasyona sahip oldukları sürece geçişlerini incelemektedir ve erkeklere uyarlanma amacı taşımamaktadır (Moradi, Subich ve Phillips, 2002). Feminist kimliğin gelişimi için beş basamak tanımlayan bu görüşe göre, başarılı bir feminist kimlik bu beş basamağın atlatılmasıyla kazanılmış olur. Bu basamaklar sırasıyla "Pasif kabul" (passive acceptance), "Açığa vurma" (revelation), "Yayıma" (embedness- emanation), "Sentez" (synthesis), "Aktif katılım" (active commitment) olarak isimlendirilmektedir. Bu basamaklardan sırasıyla başarılı bir şekilde geçen kadın, tam anlamıyla bir feminist kimlik geliştirmiş olarak kabul edilir. İlk evre olan pasif kabul evresi, farkındalık eksikliğinin olduğu veya kadınlara karşı bireysel, kurumsal ve kültürel ayrımcılığın varlığının reddedildiği aşama olarak

tanımlanır. Bu basamak kadınların geleneksel cinsiyet rollerini ve cinsiyet hiyerarşisini kabul ettiği, patriarkal dünyaya yönelik algılarını değiştirecek olan insanlardan veya deneyimlerden kaçındıkları ve geleneksel cinsiyet rollerini faydalı buldukları ilk basamaktır ve feminist kimliğin yokluğuna karşılık gelir (Moradi, Subich ve Phillips, 2002). Bu basamakta yer alan kadınların beden imgelerine yönelik negatif bir algıya sahip oldukları (Snyder ve Hasbrouck, 1996), diğer evrelerdeki kadınlara göre cinsiyetlerine yönelik kolektif benlik saygılarının daha düşük olduğu (Carpenter ve Johnson, 2001) bulunmuştur. İkinci basamak açığa vurma evresidir. Teorik olarak bu basamak, kadınların cinsiyetçi düzene katılımlarından dolayı kendilerini suçladıkları ve cinsiyetçi sosyal yapıya karşı öfke besledikleri bir örüntüyü tanımlamaktadır (Murnen ve Smolak, 2009). Geçmişte yaşadığı baskıya kendilerinin de katkı sunduğunu düşünen kadınlar hissettikleri suçluluğu ve öfkeyi gizlemez ve cinsiyet rollerini sorgulamaya başlar. McNamara ve Rickard (1989) yaptıkları bir çalışmada, geleneksel cinsiyet rollerini kabul eden psikoterapistlerin, feminist kimlik gelişiminin açığa vurma aşamasında olan bir kadının patriarkal sisteme karşı duyduğu öfkenin patolojik bir öfkeye dönüşmesine neden olabileceğini belirtmiştir. Yayılma evresi ise üçüncü basamak olarak kabul edilir. Bu iki grupta incelenir. İlk olarak kadınlarla ilgili kültürel özelliklere, kadın örgütlerine ve kısmen de olsa feminist ideolojilere bağlanmayı içeren yerleşme (embedness) adımı gelir. Daha sonra yayılma (emenation) adımına geçiş sağlanır (Moradi ve ark., 2002). Bu adımda daha göreceli bir bakış açısı edinilir, öfkenin arzuladıkları sosyal dünyayı elde etmekte başarılı bir araç olmadığını, feminist ideolojilere körü körüne bağlılığın, bir önceki basamak olan açığa vurmada yaşadıkları öfkeye sıkı sıkıya bağlı olmalarıyla benzer bir örüntü sergilediğini fark ederler (Moradi ve ark., 2002). Kız kardeşlik olgusuyla tanışıldığı bu evrede, erkeklerle etkileşime dikkat edilir ve erkeklerden bir zarar gelebileceği düşüncesiyle hareket edilir (Bargad, 1991). Dördüncü basamak ise, pozitif bir feminist kimliğin edinildiği, dünyayla ve erkeklerle esnek bir ateşkesin olduğu, geleneksel cinsiyet rollerinin aşıldığı (Fischer, Good ve Hill, 2000); benlik algısının dengelendiği (Bargad, 1991); rollerin, değerlerin ve ilgilerin bireysel olarak yorumlanabildiği sentez adımıdır. Bu basamakta olan kadınların benlik algılarının olumlu olduğu ve kendileriyle ve bedenleriyle kurdukları olumlu diyalog sayesinde yeme bozukluğu

eğilimlerinin az olduğu bulunmuştur (Murnen ve Smolak, 2009). Son evre ise aktif bağlılık evresidir. Bu evrede kadınlar edindikleri feminist kimliği kadına yönelik baskının son bulduğu sosyal değişim için kullanırlar. Feminist hareketlere aktif bir katılım vardır. Feminist kimlik, benlik saygısı (Fischer ve Good, 1994), özgüven (Liss, O’Conner, Morosky ve Crawford, 2001) ve akademik başarı (Valenzuela, 1993) gibi özelliklerle olumlu ilişki göstermektedir. Bu beş basamağın sonunda gelişimsel bir feminist kimlik elde edilmiş olarak kabul edilmektedir. Ancak gelişimsel feminist kimlik anlayışını temel alan psikolojik araştırmaların çok sınırlı olduğu aşıkardır.

Downing ve Roush’ın bu modeline ek olarak farklı feminist kimlik görüşleri de mevcuttur. Feminist teorilerin genel görünümü liberal, radikal, sosyalist veya Marksist feminizm şeklinde olmaktadır (Henley, 1998). Var olan bu yaklaşımlar zamanla çeşitli değişikliklere uğramış ve ideolojik yelpazeye Marksist feminizm-sosyalist feminizm ayrımı ile muhafazakar feminizm ve kadıncılık (womanism) kavramları eklenmiştir (Jaggar ve Rothenberg, 1984). Daha önce de belirtildiği gibi bu araştırmada feminist kimlik bütün bu bileşenlerin ayrı ayrı incelenmesini içermemektedir ve aşamalı gelişim gösteren bir yapıda ele alınacaktır. Ancak araştırmanın temel değişkenlerinden birisi de siyasal yönelimlerdir. Feminist kimliğin siyasal bileşeni düşünüldüğünde, bahsedilen radikal feminizm, liberal feminizm gibi farklı feminist kimlik türleri, kullandıkları yöntem ve amaçları doğrultusunda, sahiplendikleri siyasal yönelimler temelinde karakterize olmaktadır. Türkiye’de var olan karmaşık siyasal tablo düşünüldüğünde, feminizmi uluslar arası siyasal yelpazeleri temel alan tanımları çerçevesinde incelemek kültürel uygunluk açısından sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Bu nedenle, ulusal psikoloji çalışmalarında feminist kimliği siyasal formları ile incelemek yerine, var olan feminist kimlik düzeyleri ile siyasal yönelimler arasındaki etkileşimin incelenmesi daha uygundur. Ayrıca, ulusal literatürde henüz kendine yeterli bir çalışma alanı bulamamış ancak temsil oranının yüksek olduğu düşünülen muhafazakâr feminist harekete yönelik bir inceleme bu yaklaşımla mümkün hale gelmektedir.

Muhafazakar feminizm, din ve gelenek içindeki kadının durumunu eleştirel bir bakış açısı ile değerlendiren, toplumsal cinsiyet eşitliğine (gender equality) özel bir önem veren, geleneğin ve dini yorumların ataerkil karakterini sorgulayan, bunları

yaparken de başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere dini metinleri referans alan bir söylemdir (Gürhan, 2010). Muhafazakar feminizmin tanımı önemli kültürel farklılıklar barındırmaktadır. Uluslararası kaynaklarda muhafazakar feminizm, batıdaki liberal düşüncenin karşısına çıkan, genel feminizm perspektifinin dışında geleneğe sahip çıkarak kadının kamusal alandaki rolüne odaklanan, annelik ve bakım vermek gibi ev içi roller ile sosyal yaşamda var olmak arasında bir denge kurulamadığında kadının ev içi rollerini daha önemli kılan bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Cacan, 2012). Ulusal çalışmalarda, muhafazakar feminizm incelemeleri, Kur'an-ı Kerim üzerinden, islami değerler vurgulanarak yürütülmektedir (Aynur, 2013; Gürhan, 2010; Sezgin, 2014). Bu nedenle çalışmalarda İslami feminizm başlığıyla rastlamak daha olasıdır. Batıda kadınların özgürleşme hareketlerindeki temel vurguların ve değerlerin, İslami yaşayış şeklini benimsemiş toplumlarda aynı şekilde kabul edilmesi olası görülmektedir. Ortadoğuda kimi ülkelerde şeriat hükümleri üzerinden kadınlara bir yaşam şekli sunulmaktadır ve şeriat kanunları çerçevesinde, batıda benimsenen feminist düşüncelerin aynı şekilde kabul edilip uygulanmaya çalışılması pek mümkün olmayacaktır. Türkiye toplumu her ne kadar şeriat hükümleri ile yönetilmese de batı ve Ortadoğu kültüründe kendine özgün bir yer edinmiştir. Ayrıca cumhuriyetin ilanından önce halifelik gibi güçlü bir İslami makamının varlığı ve kadının ikinci planda yer aldığı toplumsal düzenden, laik ve seküler bir toplum düzenine geçiş, kurtuluş savaşının ardından gerçekleştirilen reformlar ile sağlanmıştır. Batıda başlatılan kadın hareketleri ile elde edilen haklar, Türkiye'de cumhuriyetin ilanı ile kadınlara devlet tarafından verilmiştir ve bu durum pek çok açıdan kadın ve erkek arasındaki eşitliği sağlasa da kadınların özgürleşmesini sağlayamamıştır (Kandiyoti, 2015). Dolayısıyla farklı kültürel deneyimlerin, farklı feminist değerler geliştireceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Türkiye'de feminist düşüncelerin gelişimi incelendiğinde, Osmanlı'nın son dönemlerinde batılı hayranlığıyla beraber zengin ve eğitilmiş Osmanlı kadınları ilk feminist düşüncelerin adımını atan kişiler olarak görülmüştür. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte hak arayışı genişleyen Anadolu kadını, milli bir birliktelik içinde kadın hareketini sürdürmüş ve sosyal ve siyasi hakları için mücadeleye devam etmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde oluşmaya başlayan Anadolu kadınının sahiplendiği

feminist hareketler, 1970'li yıllara kadar ortak ve milli, bütüncül bir duruşla toplumun tüm siyasi kanatları tarafından benimsenirken, 1970'li yıllarda küresel olarak yükselen sol hareketler Türkiye'yi de etkilemiş ve feminizm sol kesim tarafından daha belirgin olarak savunulup ifade edilmiştir (Metintaş, 2018). Ancak o dönemde sol kesim de dâhil tüm siyasi grupların feminizmi aykırı olarak nitelendirmesinden dolayı (Kara, 2006), mevcut siyasal ideolojiler içerisinde kendilerine iyi bir yer bulamayan kadın örgütleri, 1980'den sonraki dönemde bağımsız örgütlenme sürecini hızlandırmıştır (Çaha, 1996). Darbe sonrası dönemde farklı siyasi yönelimlere ait kadın gruplarını birleştiren ortak nokta kadın sorunları olarak ifade edilmektedir ve farklı siyasi gruplara ait kadınlar kendilerini feminist olarak tanımlamasa da kadın sorunlarıyla ilgilenerak kadın hareketini devam ettirmiştir. 1980 sonrası dönemde farklı ideolojik kökenlere sahip kadınlar kendi feminizmlerini savunurken 1990'lı yıllara gelindiğinde, kendilerini Müslüman feminist olarak tanımlayan muhafazakâr kesimden feminist hareketler de belirginleşmeye başlamıştır (Kara, 2006). Böylece Türkiye'de de kendi kültürüne özgü bir muhafazakar feminizm kavramı doğmuştur. Bu yeni, İslami değerler temelinde kadın hakları savunuculuğu yapan kadın oluşumu, laik kesim tarafından da İslami değerlere sahip kadınlara yönelik algılarda farklılaşmalara yol açmış ve muhafazakar kadınların kamusal alanda yer alarak hak arayışlarını sürdürmelerinin önünü açmıştır (Akman, 2008). 1990'lı yıllara gelindiğinde, başörtülü kadınlar kamusal alanda görünürlüklerini artırmak ve eşit haklara sahip olmak istemiş, eğitim ve fırsat eşitliğini elde etmek için mücadele etmiştir (Yüce Tar, 2013).

Türkiye'de muhafazakar feminizm gibi, Kemalist kadın hareketleri de kendine özgü bir dinamik barındırmaktadır. Cumhuriyet dönemi kadının özgürleşmesinde devrimci birçok adımın atılmasına öncülük etmiş ancak toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında önemli eksiklikler bırakmıştır. Bu eksiklerin bir çıktısı olarak, Kemalist ideolojinin şekillendirdiği toplumsal dönüşümlerin ardında fedakar ve cinsiyetsiz (asexual) bir kadın tarifi merkeze oturtulmuştur (Bolak Boratav, 2011; Müftüler-Bac, 1999). Türkiye'de egemen devlet ideolojisi kadını kamusal alanda özgürleştirici bir dizi uygulamayı hayata geçirirken, geleneksel ve dinsel kodlarla örülü aile kurumuna dokunulmamış, kadının özel hayatındaki cinsiyetçi eşitsizlikler korunmuştur (Bkz. Arat, 2010; Diner ve Toktaş, 2010).

Dolayısıyla, feminist kimliğin Kemalist yorumu dünyada liberal, sosyalist veya radikal feminizm kavramları çerçevesinde anlaşılabilir bir kavram değildir. Bu araştırmada, siyasal eğilimler yelpazesi Türkiye’de mevcut kadın hareketlerinin temel ideolojik hatlarını kapsayacak şekilde ayrı bir değişken olarak kurgulanmıştır.

1.4. PSİKOLOJİK DAYANIKLILIK

Psikolojik şiddet, kadının şiddet içeren romantik ilişkileri sürdürmesinde güçlü belirleyenlerden biri olarak düşünülmektedir. Psikolojik şiddet gören kadın, önündeki olasılıkları ve elindeki imkanları görmekte güçlük yaşayabilmekte ve ilişkiyi sonlandırmak için gerekli olan kaynakları algılamakta zorluk çekebilmektedirler (Sackett ve Saunders, 1999). Şiddet içerikli bir ilişkide kadını bu noktaya getiren etkenlerden birisi uzun süreli psikolojik şiddetin bireylerin psikolojik dayanıklılığı üzerindeki yıpratıcı etkisi olabilir. Yaşam boyunca karşılaşılan stres yaratıcı olaylar ile bazı bireylerin sağlıklı bir şekilde baş edebilmesi ve diğerlerinin bu stres durumlarında sağlıklı bir uyum gösterememeleri psikolojik dayanıklılık kavramı çerçevesinde yoğun bir şekilde araştırılmaktadır. Günümüzde pozitif psikolojinin popüler bir kavramı olarak geçen psikolojik dayanıklılık, tanımı üzerinde farklı yorumların yapıldığı bir kavramdır. Psikolojik dayanıklılık, Türkçe literatürde psikolojik dirençlilik, yılmazlık, sağlamlık, kendini toparlama gücü gibi farklı şekillerde isimlendirilmektedir.

Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan ilk dönem çalışmalarında, ilk olarak risk altındaki çocukların gelişim süreçleri incelenmiş ve uyum sağlama davranışlarını etkileyen davranışlar araştırılmaya çalışılmıştır. Bir kısım araştırmacı dayanıklılığı gelişimsel bir süreç (bkz., Masten, Best ve Garmezy, 1990; Rutter, 1987; Garmezy ve Cicchetti, 1993) olarak görürken, bir kısmı dayanıklılığı bir kişilik özelliği olarak kavramsallaştırmıştır. Bu ikileşmeye ek olarak, bazı dayanıklılık araştırmaları kişi temelli veri analizine dayanırken, bazıları da temel etki ve etkileşim etkilerine odaklanmakta ve değişken temelli analizleri kullanmaktadır (Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000). Kişi odaklı yaklaşımlarda dayanıklı çocukları diğer çocuklardan ayırt eden özellikler belirlenmeye çalışılır; değişken odaklı yaklaşımlarda ise koruyucu faktörler ile olumsuz sonuçların ya da koşulların arasındaki bağlantılar bir dizi

istatistiksel yöntemle araştırılır (Eminağaoğlu, 2006). Araştırma yöntemleri ve kavrama bakış açısındaki bu çok yönlü yaklaşımlar psikolojik dayanıklılığın net bir tanımının yapılmasını ve çalışma alanlarının sınırlarının çizilmesini zorlaştırmıştır. Çalışma alanı ve öneminin giderek artması, dayanıklılık kavramına olan ilginin canlı tutulmasını sağlamış, psikolojik danışma ve psikiyatri alanlarında dayanıklılık önleyici müdahale programlarının geliştirilmesinde anahtar kavram olarak kullanılmaya başlamıştır (Gizir, 2007; Ofas, 2017). Psikolojik dayanıklılık kavramının önemine ve güncelliğine rağmen üzerinde uzlaşmış işevuruk tanımı henüz yapılmamıştır.

Kobasa (1979), psikolojik dayanıklılığı (hardiness) stresli yaşam olayları ile karşılaşıldığında direnç göstermeyi sağlayan kişilik özelliklerinin (bağlılık, kontrol ve meydan okuma) birleşimi olarak tanımlar. Bağlılık eğilimi, karşılaşılan stresli yaşam olayına karşı pasif bir davranış örüntüsü sergilemek yerine, yeni koşulları kabullenip bu koşullara uyum sağlamayı ve bu süreç içerisinde kendini anlamlandırmayı ifade eder. Kontrol boyutu, karşılaşılan zorluklar karşısında pes etmek ve yardıma muhtaç hissetmek yerine baş etmeye yönelik davranışlar sergileyerek aktif bir katılım göstererek olayın sonucunu izlemek yerine sürece dâhil olmayı karşılar. Meydan okuma ise yaşamda farklı olaylarla karşılaşmanın normal olduğunu, bu olayları tehdit edici olarak algılamak yerine büyümeye yönelik uyarılar olarak algılayıp değişime yönelik bir teşvik olarak yorumlanmasıdır (Kobasa, Maddi, ve Kahn, 1982). Bu üç faktör, karşılaşılan zorluğun algılanmasını değiştirerek stresin etkilerinin azaltılmasını ve olumsuz sonuçların oluşmasını en aza indirmeyi sağlar (Terzi, 2005).

Rutter (1985), kırılganlığı ve psikolojik dayanıklılığı bir sürecin iki ucu olarak görmektedir. Bireyin karşılaştığı zorluklara verdiği tepkiler, onu bu süreklilik içerisinde bir noktaya yerleştirir. Dayanıklılığın gelişmesini sağlayan stresli olaylardan kaçınmak değil; karşılaşılan durumda uyum ve kendine güven özelliklerini aktif hale getirmektir. Rutter'a göre (1987) psikolojik dayanıklılık risk durumlarında verilen tepkilerin olumlu sonuçlarının etkileşimsel bir sonucudur ve bireysel farklılıklar barındırır. Dayanıklılık için etkili olan faktörler şu şekilde sıralanabilir: Kişinin benlik saygısı ve kendine güven duygusu; kişinin değişime yönelik uyum sağlama kapasitesi ve bunun için gerekli yeteneklere sahip olduğuna

yönelik inancı; problem çözme becerilerine yönelik stratejileri (Rutter, 1987). Bireysel faktörler, aynı durumlarda farklı sonuçlara neden olabileceği için psikolojik dayanıklılık fenomenini açıklamanın zorluğunu belirten Rutter, dayanıklılık üzerinde etkili olduğunu düşündüğü koruyucu faktörlere ve etkileşimsel faktörlere odaklanmaktadır.

Masten ise psikolojik dayanıklılığı bir süreç olarak görmektedir. Psikolojik dayanıklılık zorlayıcı veya tehdit edici koşullara rağmen başarılı adaptasyon sürecini, kapasitesini veya sonucunu ifade eder (Masten ve ark., 1990). Psikolojik dayanıklılığın anlaşılabilmesi için gelişim sürecinde, çocukluk döneminde karşılaşılan zorluklara odaklanarak bu kavramın gelişimini incelemektedir. Psikolojik dayanıklılık davranışsal uyumla ilgilidir. Bu süreçte etkili olabilecek bazı koruyucu faktörler söz konusudur ancak bu faktörler kişinin kırılabilirliğinin ya da karşılaşılan zorlukların etkisini “azaltır”, tek başına psikolojik dayanıklılık kazanmak için yeterli değildir (Masten, 2001). Literatürde dayanıklılık sürecini etkileyen üç kavram söz konusudur: karşılaşılan yüksek riskli durumlara rağmen iyi sonuçlar elde edilmesi; tehlikeye karşı kazanılmış yeterlilik; travma sonrası iyileşme. Bu faktörlerin incelenmesi sonucunda ulaşılan ortak nokta koruyucu faktörlerin önemi olmuştur.

Garnezy (1991), risk faktörlerinin yoğun olarak deneyimlendiği çocukluk döneminden sonra, yetişkin yaşamlarında yüksek dayanıklılık gösteren kişileri incelediğinde, koruyucu faktörlerin etkisi sayesinde bireyin çocuklukta yaşadığı zorluklarla baş edip yetişkinlikte psikolojik dayanıklılığa sahip bireyler olabildiklerini belirtmiştir. Garnezy'nin dayanıklılık çalışmaları erken dönem çalışmalar arasında sınıflandırılmaktadır. Yaptığı boylamsal çalışma ile doğrudan dayanıklılık kavramını araştırmaktan ziyade, dezavantajlı çocukların riske maruz kaldıklarında nasıl baş ettiklerini ölçmek, dayanıklılık ve koruyucu faktörleri incelemek için 20 yılı bulan bir inceleme yapmıştır (Garcia-Dia, DiNapoli, Garcia-Ona, Jakubowski, O'Flaherty, 2013). Psikolojik dayanıklılık üzerinde yaptığı çalışmalarda risk faktörlerinin kümülatif doğasının önemine vurgu yapan Garnezy, psikolojik dayanıklılığı, karşılaşılan çeşitli risk faktörleri ve olumsuz yaşam olaylarına rağmen yeterlilik göstermek olarak tanımlamıştır ve stresörlerin

yokluğunda psikolojik dayanıklılıktan bahsetmenin yanlış olacağını belirtmiştir (Garnezy, 1999; Akt., Rolf, 2002).

Luthar ve arkadaşları (2000), psikolojik dayanıklılığın genel yapısını, kavram karmaşasını ve metodolojik farklılığını inceledikleri yazılarında, psikolojik dayanıklılığı karşılaşılan güçlükler karşısında olumlu adaptasyonun sağlandığı dinamik bir süreç olarak tanımlamışlardır. Bu kavram içinde iki koşulu barındırmaktadır; birtakım güçlük veya tehditlere maruz kalmak ve gelişimsel süreçte alınan saldırıya rağmen pozitif uyumun sağlandığı başarı koşulu. Herhangi bir travmatik deneyime maruz kalmayan ama çeşitli alanlarda başarılı olan kişiler dayanıklı değil, başarılı veya yeterli olarak nitelendirilmelidir.

Mevcut literatürde psikolojik dayanıklılığın farklı tanımları da bulunmaktadır; ancak tüm tanımlarda üç ortak nokta dikkat çekmektedir; risk faktörleri, koruyucu faktörler ve uyum gösterme. Psikolojik dayanıklılığın bu üç bileşeni, bu çalışma kapsamında söz konusu olan değişkenlerin risk faktörleri ve koruyucu faktörleri açısından ayrıştırılmasını sağlayabilir ve de psikolojik şiddetin dinamik doğasının anlaşılmasında katkılar sunabilir. Psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık ile ilişkisi ve bu ilişkide koruyucu faktörlerin ve risk faktörlerinin tespit edilmesi, sadece kuramsal açıdan değil önleme ve müdahale çalışmalarına da destek sunabilir. Bu nedenlerle, aşağıda risk faktörleri ve koruyucu faktörler ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir.

Dayanıklılık kavramının ortaya çıkmasının ve geliştirilmesinin en temel noktasında, risk faktörlerini ve yüksek risk altındaki bireyleri tanımlama amacıyla risk faktörlerine yapılan vurgu yer almaktadır (Eminağaoğlu, 2006). Mevcut literatürde, üzerinde nispeten ortaklaşılan konulardan birisi, herhangi bir risk veya tehdit söz konusu olmadığında, psikolojik dayanıklılıktan bahsetmenin doğru olmayacağı ile ilgilidir. Risk, Türk Dil Kurumu'nun (TDK) tanımına göre zarara uğrama tehlikesi olarak tanımlanmaktadır. Risk istenmeyen bir sonucun gerçekleşme olasılığının yükselmesi olarak tanımlanırken risk faktörü, bir grup bireyde ölçülebilir bir özellik veya belirli bir sonuç ölçütü üzerinden gelecekte ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları öngören durumlardır (Masten ve Reed, 2002, s.76). Risk faktörleri, olumsuz ve istenmeyen sonuçların yaşanma olasılığını artıran, ailesel, çevresel, biyolojik veya bireysel özellikleri veya koşulları belirtmek amacıyla

kullanılır (Masten, 1994; Akt . Gizir, 2007). Risk faktörlerinin çeşitliliği araştırmacıların, araştırma amaçları doğrultusunda örnekleme ve araştırma desenine göre farklılık göstermektedir (Kararımak, 2006). Ayrıca her durumda söz konusu olan tek bir risk faktöründen bahsetmek yerine, çeşitli risk faktörlerinin birlikte oluşmasından bahsedilebilir. Aynı zamanda farklı risk faktörleri, benzer problemlerin öngörülmesini sağlayabilir. Bu eşzamanlı oluşumlar ve benzer sonuçlar doğrultusunda “birikimli risk” kavramı söz konusu olur (Masten ve Reed, 2002). Ciddi evlilik uyuşmazlıkları, düşük sosyo-ekonomik düzey, aşırı kalabalık aile, ebeveynlerin suç eğilimleri ve psikiyatrik bozukluklara olan yatkınlıkları gibi çeşitli faktörlerin bir araya gelmesi birikimli risk faktörleri arasında sayılabilir (Garmezzy, 1993). Risk faktörleri bireysel, ailesel ve çevresel risk faktörleri olarak üç başlık altında toplanmaktadır. Bireysel risk faktörleri, bireyin kendine ait olan, yaşamını olumsuz etkileyen kişilik özellikleri olarak tanımlanabilir. Bu tanım doğrultusunda bireysel risk faktörleri arasında erken doğum, düşük doğum ağırlıklı olmak, erken anne/baba olmak, düşük benlik saygısı, kendini kontrol etme yetersizliği, kronik hastalıklar, madde bağımlılığı, uyum problemleri sıralanabilir (Rutter, 1985; Garmezzy, 1993; Masten ve Reed, 2002; Eminağaoğlu, 2006; Gizir, 2007; Terzi, 2008). Ailesel risk faktörleri, aile içinde söz konusu olan, riskli sayılabilecek koşulları ifade etmek için kullanılır. Ailesel risk faktörleri arasında ebeveynlerin boşanması, aile içi şiddet, ebeveynin suistimali, tek ebeveynli ailede büyümek, düşük sosyoekonomik bir aile ortamı, kalabalık bir aile, ebeveyn psikopatolojisi gibi faktörler sayılabilir (Rutter, 1985; Garmezzy, 1993; Garmezzy ve Masten, 1986; Garmezzy, 1987; Ruttet, 1999; Kararımak, 2006; Gizir, 2007; Sezgin, 2016). Çevresel risk faktörleri ise bireyin içinde yaşadığı toplumsal koşullarla ilgili riskleri ifade etmek için kullanılır. Çevresel risk faktörleri savaş veya doğal afet gibi toplumsal travmalar, şiddetin sık olarak deneyimlendiği bir toplumda yaşamak, çocuk istismarı ve ihmali, ekonomik kaynakların yetersizliği gibi çevresel faktörlerin sıralanabileceği durumları kapsar (Masten, 2001; Gürgan, 2006; Sezgin, 2016; Hunter, 2001).

Risk faktörlerinin yanı sıra psikolojik dayanıklılıkla ilgili diğer mekanizma koruyucu faktörlerdir. Koruyucu faktörler, kişinin karşılaştığı zorluklarla yapıcı yönde baş etmesini sağlayan etkenler olarak tanımlanabilir. Masten ve Reed (2002), bir grup bireyin veya buldukları konumun risk veya zorluk koşullarında olumlu

sonuçlar öngören ölçülebilir bir özelliği olarak tanımlar; yüksek riskli koşullarda kişinin sahip olduğu özellikleri belirtir. Dayanıklılığı güçlendiren ya da kolaylaştıran koruyucu faktörler, kişinin uyum sağlamasını güçleştiren sonuçlar elde etmesine neden olabilecek riskli durumlarla karşılaştığında vereceği tepkileri etkileyebilir, değiştirebilir veya iyileştirebilir (Rutter, 1985). Durrant (2017), koruyucu faktörleri evrimsel bir bakış açısıyla incelediği yakın dönemli çalışmasında iki çeşit koruyucu faktör grubundan söz etmektedir. Bunlar doğrudan koruyucu faktörler (direct protective factor) ve engelleyici koruyucu faktörler (buffering protective factor) olarak adlandırılır. Doğrudan koruyucu faktörler, problem davranışların ortaya çıkma ihtimalini azaltan bireysel veya çevresel özellikleri; engelleyici koruyucu faktörler ise risk durumlarında riskin etkisini hafifleten faktörleri ifade eder (Durrant, 2017). Diğer bir ifadeyle doğrudan koruyucu faktörler problemlili davranışların ortaya çıkma olasılığıyla ilgili gelişimsel risk faktörlerine yönelik özellikleri karşılarken engelleyici koruyucu faktörler risk faktörlerinin varlığında problemlili davranışların ortaya çıkmasını azaltan faktörleri karşılar.

Koruyucu faktörler mevcut literatürde genel olarak içsel ve dışsal koruyucu faktörler olarak ikiye ayrılmaktadır. İçsel koruyucu faktörler aynı zamanda bireysel koruyucu faktörler olarak adlandırılırken, dışsal koruyucu faktörleri bireyin içinde bulunduğu ailesel ve çevresel koruyucu faktörler oluşturur. İçsel koruyucu faktörler zeka, akademik başarı, olumlu mizaç, içsel kontrol odağı, yüksek benlik saygısı ve zyeterlilik, geleceğe yönelik olumlu bakış, sosyal yetkinlik, etkili baş etme ve iletişim stratejileri gibi faktörlerden oluşur (Rutter, 1987; Masten ve ark, 1990; Jacelon, 1997; Werner, 2000; Afifi ve MacMillan, 2011). Geçerliği kanıtlanmış olmamakla birlikte bazı çalışmalarda cinsiyetin de koruyucu bir faktör olduğu belirtilmektedir (bkz. Kumpfer, 1999; DuMont, Widom ve Czaja, 2007). Yapılan sınırlı sayıdaki çalışmada kız çocuklarının oğlanlardan daha yüksek dayanıklılık seviyesine sahip olmakla birlikte bu ilişkinin yaşla birlikte değişebileceği belirtilmiştir. Dışsal koruyucu faktörleri aile veya aile dışından sağlanan destekleyici ve sıcak ilişkiler, gösterilen sosyal destek gibi yapılar oluşurmaktadır. Dışsal koruyucu faktörler arasında olumlu aile ilişkiler, destekleyici ebeveynler, sosyal çevrede destekleyici akranlar, etkili toplumsal kaynaklar, pozitif okul deneyimleri, destekleyici bir partnere sahip olmak gibi olumlu çevresel ilişkiler sayılabilir

(Werner, 2000; Cicchetti, ve ark. 2000; Afifi ve Macmillan, 2011; Rutter, 1987; Prince-Embury, 2008).

Risk durumlarında bazı kişilerin baş edip toparlanma kapasitesi yüksek iken neden bazılarının risk durumlarından daha olumsuz etkilendiği, psikolojik dayanıklılık yapısının karmaşıklığının bir işareti olarak alınabilir. Bu noktada koruyucu faktörlerin yapısına yönelik araştırmalar her geçen gün çeşitlenmektedir. Psikolojik dayanıklılık ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, psikolojik dayanıklılığı yüksek olan bireylerle ilgili çeşitli kişilik özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Rutter (1985), bireylerin başarılı problem çözme yetenekleri ve olumlu davranış gösterme eğilimlerinin özgüven ve öz yeterliliklerinin bir sonucu olduğu belirtilmektedir. Başka bir çalışmada ise, psikolojik dayanıklılık düzeyi yüksek bireylerin, sosyal becerilerinin ve problem çözme becerilerinin daha yüksek olduğu, daha iyimser oldukları ve yaşam amaçlarının farkında oldukları bulunmuştur (Penick ve Jepsen, 1992). Kadınların dayanıklılık düzeyleri şiddet karşısında aktif çözüm arayışına girmeleri veyahut şiddet içerikli romantik ilişkilerini kabullenerek devam etme eğilim göstermelerinde önemli bir belirleyendir. Nitekim Türkiye’de yapılan bir çalışmada, kadın sığınma evinde yaşayan şiddet görmüş kadınların psikolojik dayanıklılık düzeyleri, eşiyile birlikte yaşamaya devam eden kadınların psikolojik dayanıklılıklarından anlamlı şekilde daha yüksek olarak bulunmuştur (Gökmen, 2009). Bu da psikolojik dayanıklılık seviyesinin yüksek olmasının, şiddetle baş etmede önemli bir rolü olduğu görüşünü desteklemektedir. Mevcut çalışmada, psikolojik dayanıklılık risk faktörleri ve koruyucu faktörlerle birlikte incelenen dinamik bir süreç olarak ele alınmaya çalışılacaktır. Bu çerçevede, psikolojik şiddete dayanıklı olabilme açısından psikolojik şiddete maruz kalma sıklığı ve cinsiyetçi tutumlar risk faktörleri olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca, hem sağ hem sol siyasal yönelimlerde kadın-erkek eşitliğine yönelik tutum, inanç ve argümanları risk ve koruyucu faktörler açısından incelenmesi gereken konulardır. Bu nedenle, siyasal eğilimlerin feminist kimlik gibi sosyal konumlanışlarla ortak etkisi psikolojik şiddetin kadın tarafından nasıl yaşantılandığı konusunda kilit bir rol oynuyor olabilir. Bu araştırma kapsamında risk faktörleri ve koruyucu faktörleri olarak feminist kimlik, siyasal yönelim ve cinsiyetçilik incelenecek, bu değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkiler psikolojik şiddet bağlamında tartışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI VE BEKLENTİLER

2.1. AMAÇLAR VE HİPOTEZLER

Farklı kuramsal yaklaşımların feminist kimliğe yönelik kavramsallaştırmalarına ve Türkiye’de feminist hareketin günümüzdeki ayrışmalarına ilişkin bilgilere birinci bölümde yer verilmiştir. Bu araştırma kapsamında feminist kimliğin aşamalı bir gelişim gösterdiği görüşünden (Downing ve Roush, 1985) yola çıkılarak kadınların feminist kimlikleri feminist kimliğin yokluğu ile aktif eylemlilik aşamasında farklı düzeylere sahip sürekli bir değişken olarak ele alınmıştır. Araştırmanın temel amaçlarından birisi kadınların feminist kimlik düzeyi ile psikolojik dayanıklılık ve romantik ilişkilerinde algıladıkları kontrol düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Temel beklentimiz, kadınların feminist kimliği güçlendikçe psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı düzeylerinin de artacağı yönündedir. Ayrıca feminist kimliğin psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisinde siyasal görüşlerin düzenleyici bir etkiye sahip olabileceği düşünülmüştür. Muhafazakar yönelim çoğunlukla geleneksel cinsiyet rollerinin kabulünü içermektedir. Dolayısıyla kişiler feminist bir kimliğe sahip olsalar da siyasal yönelimleri bu tutumlarının davranışa dönüşmesini engelliyor olabilir. Ancak muhafazakar feminizmin Türkiye’de yaşayan kadınların gündelik hayatlarını ne şekilde etkilediği, kendilerine ve kadın-erkek ilişkilerine yönelik tutumlarını nasıl şekillendirdiği bilinmemektedir. Bu nedenle, sağ siyasal yönelim ve feminist kimliğin özgün bir bileşimi olan muhafazakar feminizm, kadınların psikolojik dayanıklılığını ve ilişkide kontrol algılarını güçlendiren bir etki gösteriyor da olabilir. Sosyal değişimlere yönelik olumlu tutumları nedeni ile sol siyasal yönelimlerin feminist kimlikle etkileşiminin ise kadınların psikolojik dayanıklılığını ve ilişkide kontrol algılarını güçlendirmesi muhtemeldir. Maruz kalınan psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık ve romantik ilişkideki kontrol algısı üzerindeki etkisi araştırılması amaçlanan bir diğer konudur. Sağ siyasal yönelim ve zayıf bir feminist kimlik, psikolojik şiddet karşısında kabullenici tutumlara yol açıyor olabilir ve bu psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerindeki örseleyici etkisini artırıyor

olabilir. Güçlü bir feminist kimliğin eşlik ettiği sağ ve sol siyasal yönelimler ise psikolojik şiddetin olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir işlev görebilirler. İdeoloji ile kadın-erkek ilişkilerine yönelik tutumlar arasındaki uyumdan kaynaklı olarak, özellikle eşitlikçi ideolojileri benimseyen kadınlarda feminist kimliğin psikolojik şiddetin dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki olumsuz etkisini ketleyici bir işlev görmesi olası görünmektedir. Ancak zayıf bir feminist kimliğin eşlik ettiği sol yönelimin kadınları güçlendirici bu etkileri göstermemesi olasıdır.

Özetle bu araştırmanın ilk amacı, feminist kimlik ve siyasal yönelimlerin birlikte kadınların psikolojik dayanıklılığını ve romantik ilişkilerinde kontrol algılarını ne yönde etkilediklerini incelemektir. İkinci temel amacımız, kadınların maruz kaldığı psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisinde siyasal yönelimlerin ve feminist kimliğin düzenleyici etkilerini irdelemektir.

Bu doğrultuda araştırmanın hipotezleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık puanları arasındaki ilişkide sağ ve sol siyasal yönelimlerin düzenleyici etkisi vardır. Daha özelde, güçlü feminist kimliğin eşlik ettiği siyasal yönelimler kadınların psikolojik dayanıklılığı üzerinde güçlendirici bir etkiye sahiptir.
2. Feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı puanları arasındaki ilişkide sağ ve sol siyasal yönelimlerin düzenleyici etkisi vardır. Daha özelde, güçlü feminist kimliğin eşlik ettiği siyasal yönelimler kadınların romantik ilişkilerinde algıladıkları kontrol algısı üzerinde güçlendirici bir etkiye sahiptir.
3. Kadınların psikolojik şiddete maruz kalma sıklıkları arttıkça psikolojik dayanıklılıkları azalır.
4. Kadınların psikolojik şiddete maruz kalma sıklıkları arttıkça romantik ilişkideki kontrol algıları azalır.
5. Psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık puanları arasındaki ilişkide feminist kimlik ve siyasal eğilimlerin düzenleyici bir etkisi vardır. Daha özelde, kadınların feminist kimlik düzeyi arttıkça psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık düzeyi üzerindeki olumsuz etkisi zayıflar.

6. Psikolojik şiddet ve ilişkide kontrol algısı puanları arasındaki ilişkide feminist kimlik ve siyasal yönelimlerin düzenleyici etkisi vardır. Daha özelde, kadınların feminist kimlik düzeyi arttıkça psikolojik şiddetin ilişkideki kontrol algısı düzeyi üzerindeki olumsuz etkisi zayıflar.
7. Kadınların feminist kimliği güçlendikçe cinsiyetçilik düzeyleri azalır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ÖRNEKLEM

Çalışma örneklemini tamamı kadın olan 313 katılımcı oluşturmaktadır. Örneklimin yaş aralığı 18 ile 60 yaş arasında değişmektedir ($X_{ort} = 27.39$, $ss = 7.46$). Katılımcıların %64.5'i bekar ($N = 202$), %21.7'si evli ($N = 68$), %6.4'ü nişanlı ($N = 20$), %2.2'si boşanmış ($N = 7$), %5.1'i ise medeni halini belirtmeyen ($N = 16$), kadınlardan oluşmaktadır. Örneklemin %15.7'si ($N = 49$) en az bir çocuk sahibidir. Örneklemin %66.5'i büyükşehirde ($N = 208$), %29.4'ü şehirde ($N = 92$) %4.2'si kırsalda ($N = 13$), yaşadığını belirtmektedir. Eğitim durumları açısından incelendiğinde ise örneklemin %55.6'sı üniversite mezunu ($N = 174$), %19.5'i yüksek lisans mezunu ($N = 61$), %17.9'u lise mezunu ($N = 56$), %2.9'u doktora mezunu ($N = 9$) %2.6'sı ilkokul mezunu ($N = 8$), %1.6'sı ortaokul mezunu ($N = 5$), olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların partnerlerinin yaşı ise 18 ile 64 arasında değişmektedir ($X_{ort} = 29,53$; $ss = 8,65$). Partnerlerin eğitim durumunun dağılımı ise şu şekildedir: %62.9'u üniversite mezunu ($N = 197$), %16.9'u lise mezunu ($N = 53$), %12.1'i yüksek lisans mezunu ($N = 38$), %3.2'si doktora mezunu ($N = 10$), %2.6'sı ortaokul mezunu ($N = 8$), %1.3'ü ilkokul mezunu ($N = 4$).

Tablo 1: Örneklemin Demografik Özellikleri

	%	N
Yaş (Ortalama; SS)	27.39; 7.46	313
Medeni durum		
Evli	21.7	68
Nişanlı	6.4	20
Boşanmış	2.2	7
Bekâr	64.5	202
Bilinmiyor	5.1	16
Eğitim durumu		
İlkokul	2.6	8
Ortaokul	1.6	5
Lise	17.9	56
Üniversite	55.6	174
Yüksek Lisans	19.5	61
Doktora	2.9	9
Yaşanılan Yer		
Kırsal	4.2	13
Şehir	29.4	92
Büyükşehir	66.5	208

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmada, katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için Kişisel Bilgi Formu, psikolojik şiddete maruz kalma düzeylerini belirlemek için Psikolojik İstismar Profili Ölçeği, psikolojik dayanıklılık düzeylerini belirlemek için Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, feminist kimliklenme düzeylerini belirlemek için Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği, cinsiyetçilik düzeylerini belirlemek için Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, siyasi yönelimlerini belirlemek amacıyla Siyasal Yönelim Ölçeği, katılımcıların ilişkideki kontrol algılarını belirlemek için İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Bu form araştırmacı tarafından katılımcıların yaş, eğitim ve gelir düzeyi, romantik partnerlerine yönelik demografik bilgiler ve ilişki sürelerine ilişkin sorular içermektedir. Katılımların yaşadıkları yer, çocuk sahibi olup olmadıkları, ilişki süreleri ve eğer ilişkileri bittiyse ne kadar zaman önce bittiği, herhangi bir alanda çalışıp çalışmadıkları sorulmuş ve varsa gelir düzeylerini açık bir şekilde belirtmeleri istenmiştir (bkz. Ek.2).

3.2.2. Psikolojik İstismar Profili Ölçeği

Psikolojik İstismar Profili Ölçeği, Sackett ve Saunders tarafından 1999 yılında geliştirilmiş. Ölçeğin Türkçe uyarlaması 2016 yılında Boyacıoğlu, Erdugan ve Uysal tarafından yapılmıştır (bkz. Ek.3). 21 maddeden oluşan ölçek, Kıskançlıkla Kontrol Etme, Yok Sayma, Kişilik Özellikleriyle Alay Etme ve Davranışlarını Eleştirme olmak üzere dört faktöre sahiptir. Kıskançlıkla kontrol etme boyutu, mağdurun davranışları üzerinde sınırlayıcı, baskılayıcı etkilere yönelik kıskançlık ve öfkeyi kullanarak manipölasyon uygulamayı ifade etmek için kullanılır (Örn: “Onunla değil de başkalarıyla olmak istediğinizde öfkelenir ya da keyfi kaçar”; “Mektuplarınıza ve telefonlarınıza engel olur veya sizi kimin aradığına, size kimin mektup yazdığına ya da hangi konu hakkında konuştuğunuza dair başınızın etini yer.”). Yok sayma boyutu mağdurun içinde bulunduğu durumu görmezden gelmek için sergilenen tutumları ifade eder (Örn: “Hastalandığımız, yorulduğunuz ya da fazla çalıştığınız zamanlarda yardıma ihtiyaç duyduğunuzu görmezden gelir”). Kişilik özellikleriyle alay etme boyutu mağdurun sahip olduğu özelliklere küçümsemek, dalga geçmek gibi tutum ve davranışları kapsar (Örn : “Kendinizde en çok beğendiğiniz veya değer verdiğiniz özelliklerinizle alay eder”; “Zaferlerinizle dalga geçer, planlarınızla ilgili cesaretinizi kırar veya başarılarınızı küçümser.”). Davranışlarını eleştirme boyutu mağdurun yaptığı her türlü eyleme yönelik bir eleştiri ve beğenmeme durumunu ifade eder (Örn: “Her şeyin eksiksiz olmasını ister, aksinin onun için kabul edilemez olduğunu söyler”; “Yemek veya temizlik yaptığınızda beğenmez ve o beğenene kadar tekrar tekrar yapmanızı ister.”).

Katılımcılar tanımlanan her maddedeki davranışa ne sıklıkta hedef olduklarını 7 dereceli likert ölçek üzerinde işaretleyerek cevap vermektedir (1 = Asla; 7 = Her gün). Ölçeğin tüm maddelerinden elde edilen toplam puan kadınların maruz kaldığı genel psikolojik şiddet düzeyini vermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında iç tutarlılık değeri .93 olarak elde edilmiştir (Boyacıoğlu, Uysal ve Erdugan, 2016). Bu çalışma için hesaplanan iç tutarlılık değeri ise .94 olarak bulunmuştur.

3.2.3. Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği Friberg ve arkadaşları tarafından (2003) geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, Basım ve Çetin (2011) tarafından yapılmıştır (Bkz. Ek.4). Toplam 33 maddeden oluşan Türkçe formun özgün ölçekle örtüşen ve Kendilik Algısı, Gelecek Algısı, Yapısal Stil, Sosyal Yeterlilik, Aile Uyumu ve Sosyal Kaynaklar boyutlarını içeren altı faktörlü yapı doğrulanmıştır (Basım ve Çetin, 2011). Kendilik algısı boyutu, kişinin kendine yönelik bilgilerini, yeterliliklerini değerlendirmeyi amaçlar (Örn. “Beklenmedik bir olay olduğunda... Her zaman bir çözüm bulurum/ Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem”). Gelecek algısı boyutu, kişinin geleceğe yönelik bakış açısını sorgular (Örn. “Gelecek için yaptığım planların... Başarılması zordur / Başarılması mümkündür”). Yapısal stil boyutu kişinin davranış ve düşünce yapısına yönelik inceleme yapar (Örn. “. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır... Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda/ Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda”). Sosyal yeterlilik boyutu kişinin sosyal ortamlarda duygu, düşünce ve davranışlarına yönelik sorular sorar (Örn. “Diğerleriyle beraberken... Kolayca gülerim/ Nadiren gülerim”). Aile uyumu boyutu kişinin ailesiyle olan etkileşim ve ailesine yönelik inançları ile ilgili sorular sorar (Örn. “Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı... Benimkinden farklıdır/ Benimkiyle aynıdır”). Sosyal kaynaklar boyutu, kişinin yaşadığı sosyal çevresiyle olan etkileşimi, sosyal çevresinden algıladığı desteği inceler (Örn. “Beni ... Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim cesaretlendirebilir / Hiç kimse cesaretlendiremez”). Ek 4’te de görülebileceği üzere, bu altı faktörlü yapıyı oluşturan maddeler, likert şeklinde kurgulanmamıştır. Önyargılı değerlendirmelerden kaçınmak için, olumlu ve olumsuz

özelliklerin farklı taraflarda olduğu, yanıtlar için ise beş ayrı kutucuğun yer aldığı bir format kullanılmaktadır (Basım ve Çetin, 2011). Her madde yargı belirten ifadelerden oluşmaktadır ve maddeleri yine yargı bildiren boşluk doldurma ifadeleri tamamlamaktadır (Örn: "Beklenmedik bir olay olduğunda... Her zaman bir çözüm bulurum / Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem", "Gelecek için yaptığım planların... Başarılması zordur / Başarılması mümkündür", "En iyi olduğum durumlar şu durumlardır... Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda / Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda"). Bu şekilde verilen ifadelerin arasındaki boşlukları doldurmak için beş kutucuk bulunmaktadır ve iki cümleye yakınlık derecesine göre kutular işaretlenmektedir. Ölçeğin puanlaması serbest bırakılmıştır. Araştırmacı yüksek puanların dayanıklılığın yüksek olduğu anlamında kullanılmasına karar veriyorsa, ters maddelerin kodlamasını buna göre yapabilir. Tam tersi bir değerlendirmeye ölçekten alınan düşük puanların yüksek dayanıklılığı işaret ettiği bir ölçüm alınmak isteniyorsa belirtilen ters maddeler bu doğrultuda kodlanır. Bu araştırmada ölçekten alınan yüksek puanların yüksek dayanıklılığı işaret ettiği yaklaşımı kabul edilerek analizler gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık değeri .86 olarak hesaplanmıştır (Basım ve Çetin, 2011). Bu çalışmadan elde edilen Cronbach alpha iç tutarlılık değeri .89 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklere ait Cronbach alpha değerleri ise kendilik algısı alt ölçeği için .74, geleceğe algısı için .72, yapısal stil için .52, sosyal yeterlilik için -.05, aile uyumu için .83, sosyal kaynaklar için ise .75 olarak hesaplanmıştır.

3.2.4. Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği

Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği, Fischer ve arkadaşları (2000) tarafından, Downing ve Roush'ın feminist kimliğin gelişimsel modeli düşünülerek geliştirilen Feminist Kimlik Gelişimi Ölçeği (Bargad ve Hyde, 1991) ve Feminist Kimlik Ölçeği'nin (Rickard, 1987) en kullanışlı maddelerini birleştirerek oluşturulan bir formdur. Orijinal ölçeğin Pasif Kabul, Açığa Vurma, Yayılma, Sentez ve Aktif Katılım olarak beş faktörlü bir yapısı bulunmaktadır ve 39 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları, Downing ve Roush'un önerdiği tanımlamalarla paralel şekilde kavramsallaşmıştır. Ölçeğin uyarılma çalışması Altıntaş ve Altıntaş tarafından 2007

yılında yapılmıştır. Altıntaş ve Altıntaş, çeviri aşamasında kültürel olarak uygun maddeler Türkçeleştirilerek 32 maddelik Türkçe bir form elde etmişlerdir. Yeterli psikometrik özellikleri göstermeyen maddeleri eleyerek 15 maddelik Türkçe formu geliştirmişlerdir. Sadece çalışan kadınlara uygulanan 15 maddelik Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği Türkçe formunun 3 faktörlü bir yapı gösterdiğini ve iç tutarlılık değerinin .82 olduğunu bulmuşlardır (Altıntaş ve Altıntaş, 2007). Her kesimden kadına ulaşılmaya çalışılarak toplanan verilerle bu çalışmada yapılan faktör analizleri sonucunda Türkçe formda madde sayısı 32 olarak kullanılmış (bkz. Ek.6) ve orijinal ölçeğin 5 faktörlü yapısı korunmuştur. Ancak faktör yapılarını incelemek için yapılan analizlerde bazı maddeler (2, 3, 4, 8 ve 19) Varimax rotasyonu, özdeğerleri, varyansın açıklanmasına olan katkıları ve faktör yükleri incelenerek analiz maddeleri arasından çıkarılmıştır. Analizlerde kullanılan 27 maddeli ölçek için elde edilen iç tutarlılık katsayısı .68 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin feminist kimliğin gelişmediği pasif kabul aşamasına ilişkin tüm maddeleri çıkarıldığında elde edilen toplam puan, kişilerin feminist kimliklenme düzeyini vermektedir. Bu çalışmada, pasif kabul boyutuna dair maddelerin çıkarılmasının ardından hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .79'dur. Her bir alt ölçek için hesaplanan Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları ise pasif kabul boyutu için .70, açığa vurma boyutu için .54, yayılma boyutu için .91, sentez boyutu için .73 ve aktif katılım boyutu için .84 olarak hesaplanmıştır.

3.2.5. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

Ölçeğin orijinali Glick ve Fiske (1995) tarafından geliştirilmiştir (bkz., Ek.7). 22 maddeden oluşan ölçeğin düşmanca cinsiyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik olmak üzere iki alt ölçeği bulunmaktadır. Alt boyutların kavramsal çerçevesi, teorik kökeniyle aynıdır. Ölçeğin uyarılma çalışması Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından yapılmıştır. Orijinal formun madde sayısı ve alt ölçekleri Türkçe uyarılmasında da korunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .85 olarak bulunmuştur (Sakallı-Uğurlu, 2002). Ölçekte yer alan maddeler 6 dereceli likert ölçek üzerinde cevaplanmaktadır (1 = Kesinlikle Katılmıyorum; 6 = Kesinlikle Katılıyorum). Bu çalışmada geçerli iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Analizler ölçeğin alt boyutları olan korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik puanları üzerinden

gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma için hesaplanan korumacı cinsiyetçilik için iç tutarlılık değeri .90 olarak, düşmanca cinsiyetçilik için .91 olarak hesaplanmıştır.

3.2.6. Siyasi Yönelim Ölçeği

Çalışmada katılımcıların siyasi yönelimlerini belirlemek için çeşitli sıfatların (Liberal, ulusalcı, dindar, muhafazakâr vb.) seçildiği 11 maddelik bir Siyasal Yönelim Ölçeği kullanılmıştır (bkz. Ek.8). 11 maddeli ölçeğin cevapları 5 dereceli likert (1 = Hiç uygun değil; 5 = Tamamen uygun) üzerinden değerlendirilmektedir. 11 maddeye uygulanan faktör analizi sonucunda sağ siyasal yönelim ve sol siyasal yönelim olarak 2 alt boyut elde edilmiştir. Sağ siyasal yönelim (Muhafazakar, dindar, milliyetçi) için elde edilen iç tutarlılık katsayısı .76 olarak, sol siyasal yönelim (Kemalist, cumhuriyetçi, sosyal demokrat, liberal, ulusalcı, sosyalist) için elde edilen iç tutarlılık katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır.

3.2.7. İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği

Bu çalışmaya özgü olarak, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin "kendilik algısı, yapısal stil ve gelecek algısı" alt ölçeklerindeki çeşitli maddelerinden esinlenilerek, katılımcıların ilişkilerindeki psikolojik dayanıklılıklarına yönelik 13 maddelik bir soru havuzu geliştirilmiştir (bkz. Ek 5). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nden farklı olarak, katılımcılar cevaplarını 5 dereceli likert ölçek (1 = Kesinlikle katılmıyorum; 5 = Kesinlikle katılıyorum) üzerinden vermektedir. Oluşturulan ölçek psikometrik özellikleri açısından incelenmiştir. Ölçeğin faktör yapısını incelemek için yürütülen Temel Bileşenler Analizlerinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı .89 olarak hesaplanırken, Barlett testi de anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Yamaç eğrisi grafiği üçüncü faktör öncesinde keskin bir düşüş göstererek iki faktörlü bir yapıya işaret etmiştir. Varimaks rotasyonu ile yapılan faktör analizinde ilk faktör, toplam varyansın %28.37'sini, ikinci faktör ise toplam varyansın %19.04'ünü açıklamıştır. Maddelerin faktörlere dağılımları incelendiğinde ters maddelerin hemen hepsinin bir faktör altında kümelendiği, bir tanesinin de hiçbir faktöre .30'dan daha yüksek yük

vermediği gözlenmiştir. Ters maddeler ile birlikte bu faktöre yük veren (örneğin “Eşimle/erkek arkadaşımızla geleceğimizin ümit verici olduğunu hissediyorum”) gibi maddeler birlikte incelendiğinde bu maddeler arasında anlamlı güçlü bağlar olmadığı görülmüştür. İkinci faktöre yüklenen maddeler incelendiğinde, bu maddelerin ters madde olmadıkları ve anlamsal olarak hepsinin kadınların ilişkide ne derecede kontrol sahibi olduğuna ilişkin ölçüm yaptıkları görülmüştür. Dolayısıyla, hem istatistiksel olarak, hem de anlamsal olarak bütünlük gösteren altı madde “İlişkide Kontrol Algısı” ölçeği olarak adlandırılmış ve ileride yapılacak analizlerde bu altı maddeden elde edilen toplam puanlar kullanılmıştır. Bu doğrultuda kullanılan altı madde 1, 2, 4, 5, 6 ve 12 olmuştur. Bu maddelerin madde-toplam korelasyonları .60 ile .74 arasında değişmektedir. Analizlerde kullanılan 6 maddeli ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .74 olarak hesaplanmıştır.

3.3. İŞLEM

Çalışmanın amacında belirtilen hipotezleri test etmek için 18 yaş üzeri, hala sürmekte olan veya daha önce herhangi bir romantik ilişki deneyimi yaşamış, heteroseksüel kadın katılımcılara ulaşılmıştır. Katılımcıların romantik ilişkilerinde fiziksel şiddet görüp görmedikleri tek bir madde ile sorulmuştur. Fiziksel şiddetin karıştırıcı bir değişken olabileceği düşünülerek fiziksel şiddet gördüğünü beyan eden kadınların verileri analizlere alınmamıştır. Veri toplama işlemi internet üzerinden ve yüz yüze görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Yüz yüze toplanan veriler yalnızca İzmir’de yaşayan, çeşitli sivil toplum kuruluşlarında veya siyasi partilerde faaliyet gösteren çalışan veya ev hanımı olan kadınlardan ulaşılabilen örnekleme tekniği ile toplanmıştır. Yüz yüze görüşülen kadınlar veri toplama setini araştırmacıdan ayrı bir yerde, gizlilik koşullarının sağlandığı koşullarda doldurmuşlardır. İnternet üzerinden ise geniş bir kitleye ulaşılarak farklı illerde yaşayan, çalışan veya çalışmayan katılımcılara ulaşılmıştır. Veri toplama işlemi Mart-Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Gönüllü katılımcılara araştırmanın amacı detaylı şekilde anlatılmış ve rahatsızlık hissettikleri anda çalışmadan ayrılacakları bilgisi verilmiştir. Veri setinin yanıtlanması yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Giriş kısmında da belirtildiği gibi bu çalışmanın amacı kadınların maruz kaldığı psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık, feminist kimlik, ilişkide algılanan kontrol algısı, siyasal yönelimleri ve cinsiyetçilik düzeyleri ile olan ilişkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlere geçmeden önce temel değişkenlere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2: Temel Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, Beklenen Ranj ve Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları

Değişkenler	\bar{X}	S	Ranj	Alfa
N = 313				
Yaş	27.39	7.46	18-60	-
PİP	1.77	1.01	1-7	.94
YPDÖ	3.76	.57	1-5	.89
IKA	3.73	.66	1-5	.74
BFKÖ	3.79	.44	1-5	.79
ÇDCÖ	3.04	1.05	1-6	.94
Sağ Siyasal Yönelim	2.09	1.01	1-5	.76
Sol Siyasal Yönelim	2.87	.95	1-5	.80

Not: **PİP:** Psikolojik İstismar Profili Ölçeği, **YPDÖ:** Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, **IKA:** İlişkide Kontrol Algısı, **BFKÖ:** Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği, **ÇDCÖ:** Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği.

Tablo 3: Alt Ölçeklere Ait Ortalama Standart Sapma ve Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayıları

Değişkenler	\bar{X}	S	Alfa
N = 313			
Psikolojik dayanıklılık			
Kendilik algısı	3.49	.56	.74
Gelecek algısı	3.80	.91	.72
Yapısal stil	3.57	.87	.52
Sosyal yeterlilik	3.77	.75	-.05
Aile uyumu	3.56	.94	.83
Sosyal kaynaklar	4.10	.71	.75
Feminist kimlik			
Pasif kabul	2.56	.68	.70
Açığa vurma	3.09	.75	.54
Yayımla	2.59	1.01	.91
Sentez	4.42	.51	.73
Aktif Katılım	4.08	.61	.84
Sol siyasal yönelim			
Sosyal demokrat	2.66	1.30	-
Liberal	2.24	1.23	-
Ulusalçı	2.40	1.37	-
Sağ siyasal yönelim			
Muhafazakâr	1.74	1.03	-
Milliyetçi	2.76	1.52	-
Cinsiyetçilik			
Korumacı	3.07	1.13	.90
Düşmanca	3.01	1.14	.91

4.1. KORELASYON ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmada yer alan değişkenler olan psikolojik şiddet, psikolojik dayanıklılık (kendilik algısı, gelecek algısı, yapısal stil, sosyal yeterlilik, aile uyumu, sosyal kaynaklar), ilişkide kontrol algısı, feminist kimlik (aktif katılım, sentez, pasif kabul, açığa vurma, yayılma), siyasal yönelim (sol siyasal yönelim, sağ siyasal yönelim), çelişik duygulu cinsiyetçilik (korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik) arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson tekniği kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Çalışmada Kullanılan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.Psikolojik Şiddet	1																
2.KendilikAlgısı- Dayanıklılık	-,151**	1															
3.Gelecek Algısı- Dayanıklılık	-,110	,520**	1														
4.Yapısal Stil- Dayanıklılık	-,133*	,391**	,423**	1													
5.Sosyal Yeterlilik- Dayanıklılık	-,087	,386**	,373**	,245**	1												
6.Aile Uyum- Dayanıklılık	-,214**	,248**	,354**	,239**	,180**	1											
7.Sosyal Kaynaklar- Dayanıklılık	-,197**	,350**	,387**	,225**	,419**	,561**	1										
8.İlişkide Kontrol Algısı	-,224**	,303**	,266**	,326**	,197**	,267**	,224**	1									
9.Pasif Kabul- Feminist Kimlik	,092	-,043	-,027	,038	-,042	,123*	,012	,094	1								
10.Açığa Vurma- Feminist kimlik	,352**	-,098	-,133*	-,034	-,129*	-,180**	-,170**	-,146**	,014	1							
11.Yayımla- Feminist Kimlik	,143*	-,023	,034	-,015	-,051	,049	,017	,019	,040	,312**	1						
12.Sentez-Feminist Kimlik	,037	,278**	,253**	,186**	,274**	,083	,244**	,349**	-,114*	,110	,086	1					
13.Aktif katılım- Feminist Kimlik	,030	,230**	,214**	,209**	,226**	,063	,131*	,205**	-,251**	,130*	,182**	,550**	1				

14.Sol Siyasal Yönelim	,194**	,127*	,072	,033	,067	,101	,041	,091	,226**	,167**	,279**	-,011	,145*	1			
15. Sağ Siyasal Yönelim	,136*	,016	,055	,106	,012	,153**	-,024	,148**	-,069	,022	,592**	-,068	-,007	,295**	1		
16.Korumacı Cinsiyetçilik	,189**	,063	-,027	,086	,000	,038	-,030	,093	-,091	,018	,695**	,061	,149**	,379**	,575**	1	
17.Düşmanca Cinsiyetçilik	,133*	,052	-,089	-,008	-,042	-,034	-,067	,053	-,246**	-,094	,614**	-,008	-,026	,256**	,468**	,721**	1

Not: *p<.05, ** p<.01.

Psikolojik istismar ölçeğinin psikolojik dayanıklılık ölçeğinin alt boyutları olan kendilik algısı ile ($r = -.151, p < .01$), yapısal stil ile ($r = -.133, p < .05$) ve aile uyumu ile ($r = -.214, p < .01$) negatif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği görülmüştür. Benzer şekilde psikolojik istismar ile ilişkide kontrol algısı arasında negatif yönde anlamlı ($r = -.224, p < .01$) bir ilişki saptanmıştır. Psikolojik şiddetin gelecek algısı, sosyal yeterlilik ve sosyal kaynaklar ile ilişkisi ise anlamsızdır. Buna göre, maruz kalınan psikolojik şiddet düzeyi arttıkça psikolojik dayanıklılığın özellikle benlikle ilişkili kimi bileşenleri ve ilişkide algılanan kontrol algısı zayıflamaktadır.

Psikolojik istismarın feminist kimliğin alt boyutları olan, açığa vurma ($r = .352, p < .01$) ve yayılma ile ($r = .143, p < .05$) pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği; aktif katılım, sentez ve pasif kabul ile anlamsız ilişki gösterdiği gözlenmiştir. Buna göre, psikolojik istismar ile orta düzey feminist kimliklenme arasında beklenmedik pozitif bir ilişki saptanmıştır.

Psikolojik istismarın sol siyasi yönelim ($r = .194, p < .01$), sağ siyasi yönelim ($r = .136, p < .05$), korumacı cinsiyetçilik ($r = .189, p < .01$) ve düşmanca cinsiyetçilik ile ($r = .133, p < .05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur. Buna göre, psikolojik istismar düzeyi arttıkça kadınların siyasallaşma düzeyleri hem sağ hem sol siyasi kesimde artmaktadır veya kadınlar siyasallaştıkça psikolojik şiddete maruz kalma düzeyleri hem sağ hem sol siyasi kesimde artmaktadır. Cinsiyetçiliğin şiddeti meşrulaştırma ile ilişkisi göz önüne alındığında, psikolojik istismar ve cinsiyetçilik arasındaki ilişkiler beklendiği şekilde pozitif yöndedir.

Araştırmanın bağımlı değişkenlerinin diğer değişkenler ile ilişkisi incelendiğinde, psikolojik dayanıklılığın aile uyumu dışındaki tüm alt boyutlarının ve ilişkide kontrol algısının feminist kimlik ölçeğinin alt boyutları olan aktif katılım ($.131 \leq r \leq .230$) ve sentez ($.186 \leq r \leq .349$) boyutları ile pozitif yönde .05 ile .01 arasında değişen anlamlı ilişkilere sahip olduğu saptanmıştır. Diğer feminist kimlik basamaklarından farklı olarak, açığa vurma aşaması psikolojik dayanıklılığın hemen tüm alt boyutları ve ilişkide kontrol algısı ile negatif yönde .05 ile .01 düzeylerinde anlamlı ilişkiler göstermiştir ($-.129 \leq r \leq .180$). Aile uyumu ile pasif kabul arasındaki zayıf ama anlamlı ilişki dışında, bağımlı değişken alt boyutlarının hiçbiri pasif kabul ve yayılma aşamaları ile anlamlı ilişkiler göstermemektedir. Buna göre, feminist

kimliğin ileri aşamalarının psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı ile beklendik şekilde pozitif bir ilişki gösterirken, feminist kimliğe geçişte ara bir aşama olan açığa vurma aşamasında kadının direncinin görece zayıf olduğu söylenebilir. Bağımlı değişkenlerin siyasi yönelimlerle ilişkisi incelendiğinde, sağ siyasi yönelim ile aile uyumu ($r = .153, p < .01$) ve ilişkide kontrol algısı ($r = .148, p < .01$) arasında pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir. Sol siyasi yönelim ise sadece kendilik algısı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermektedir ($r = .127, p < .05$).

Cinsiyetçiliğin diğer test değişkenleri ilişkisi incelendiğinde, psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol değişkenleri ile anlamlı ilişkilere sahip olmadığı görülmüştür. Beklendik şekilde hem korumacı ($r = .695, p < .001$), hem düşmanca cinsiyetçilik ($r = .614, p < .001$) feminist kimliklenmenin olmadığı, geleneksel cinsiyet rollerinin kabulünü içeren pasif kabul aşaması ile güçlü ve pozitif yönde ilişkiler göstermiştir. Ancak feminist kimliklenmenin ileri aşamaları ile cinsiyetçilik arasında beklenen negatif yönde anlamlı ilişkiler elde edilememiştir. Sadece feminist kimliğin son aşaması olan aktif katılım ile düşmanca cinsiyetçilik arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanabilmiştir ($r = -.246, p < .001$). Kadın sanatçıları beğenme ve takip etme davranışlarını içeren yayılma aşaması ise, beklentilerin tersine korumacı cinsiyetçilik ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermiştir ($r = .149, p < .001$). Buna göre, Türkiye’de feminist kimliklenmenin cinsiyetçilikle ilişkilerinin uluslararası literatürle büyük farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Benzer şekilde, cinsiyetçiliğin sağ ($.468 \leq r \leq .575$) ve sol siyasi yönelimlerin ($.256 \leq r \leq .379$) her ikisi ile gösterdiği pozitif yönde anlamlı ilişkiler de, sol siyasi yönelimle negatif bir ilişkiye işaret eden uluslararası literatür ile tutarsızlık göstermektedir.

4.2. DÜZENLEYİCİ DEĞİŞKEN ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu çalışmanın hipotezleri özyükleme (“bootstrapping”) kullanılarak çoklu düzenleyici model yöntemiyle (Hayes, 2013) IBM SPSS sürüm 20.0 ve ilgili makrolar kullanılarak sınanmıştır. İlk olarak araştırmanın temel hipotezleri doğrultusunda ilgili model olarak ikinci model belirlenmiş ve çoklu düzenleyici analizleri incelenmiştir. Bu analizlerde feminist kimlik bağımsız değişken, sağ siyasi yönelim ve sol siyasi yönelim düzenleyici değişkenler, psikolojik

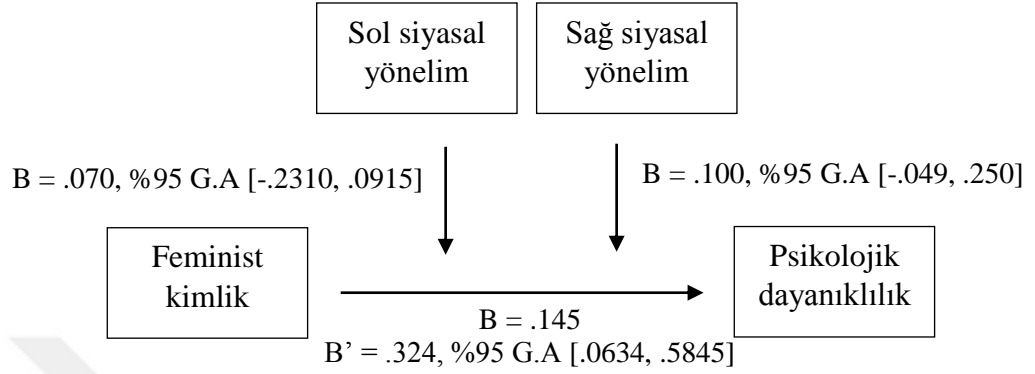
dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı ise bağımlı değişkenler olarak kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayılarını Tablo 4’te bulabilirsiniz.

4.2.1. Feminist Kimlik ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisinde Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü

Feminist kimlik düzeyi ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide sağ ve sol siyasal yönelimlerin düzenleyici etkisini incelemek amacıyla bu değişkenler birlikte analize dahil edilmiştir. Feminist kimliğin psikolojik dayanıklılık üzerindeki doğrudan etkisi anlamsız bulunmuştur ($B = .145$, $SE = .240$, $p = .545$). Aynı zamanda psikolojik dayanıklılığın bağımlı değişken olduğu sol siyasal yönelim ($B = .301$, $SE = .314$, $p = .338$) ve sağ siyasal yönelim ($B = -.333$, $SE = .291$, $p = .254$) ile olan ilişkileri de anlamsız bulunmuştur. Feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide sol siyasal yönelimin düzenleyici rolü anlamsız ($B = -.070$, $SE = .082$, %95 G.A[-.2310, .0915]), feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide sağ siyasal yönelimin düzenleyici rolü yine anlamsız ($B = .100$, $SE = .076$, %95 G.A[-.049, .250] olarak bulunmuştur. Ancak sağ ve sol siyasal yönelimin farklı seviyelerinde feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki incelendiğinde sağ siyasal yönelimin yüksek, sol siyasal yönelimin düşük değerlerinde, feminist kimliğin psikolojik dayanıklılığı pozitif yönde etkilediği görülmüştür ($B = .324$, $SE = .132$, %95 G.A [.0634, .5845]). İlk düzenleyici etkiler anlamsız çıkmasına rağmen incelenmeye devam edilmesi birtakım sorulara neden olabilir. Ancak koşullu etki analizlerini incelemek bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki etkinin düzenleyici değişkenin hangi koşullarında olup olmadığının görülmesini sağlar. Şöyle ki “düzenleyici etkinin istatistiksel olarak anlamlı olmaması, gerçekte, yani popülasyonda sıfır olduğu anlamına gelmez” (Hayes, 2013, s.317). Dolayısıyla düzenleyici değişkenin farklı koşullardaki etkilerin incelenmeye devam edilmesi, gerçek bir düzenleyicilik etkisinin varlığına yönelik daha sağlam kanıtlar elde edilmesini sağlayabilir. Çünkü iki değer birbirinden farklı olmasının tek sebebinin biri sıfırdan farklılaşırken diğersinin farklılaşması olduğunu iddia etmek doğru değildir. (Hayes, 2013). Aynı gerekçeyle, düzenleyici etki analizlerinde farklı

koşullardaki etkiler aşağıda sırayla verilen diğer analizlerde incelenmiş ve raporlanmıştır.

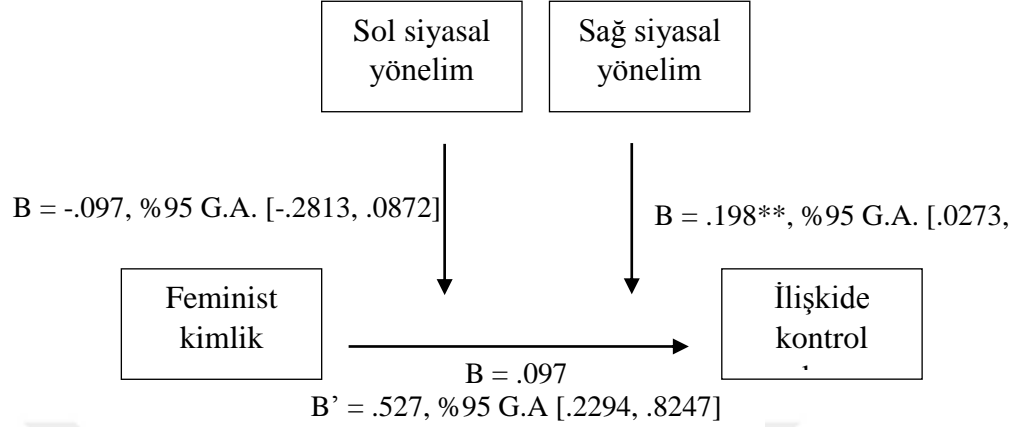
Şekil 1: Feminist Kimlik ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü

4.2.2. Feminist Kimlik ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü

Feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı arasındaki ilişkide sağ ve sol siyasal yönelimlerin düzenleyici rolünü incelemek amacıyla bu analiz gerçekleştirilmiştir. Feminist kimliğin ilişkide kontrol algısı üzerinde doğrudan etkisi anlamsızdır ($B = .097, SE = .273, p = .724$). İlişkide kontrol algısı ve sol siyasal yönelim ($B = .370, SE = .350, p = .304$) arasındaki ilişki anlamsızken, sağ siyasal yönelim ($B = -.651, SE = .332, p = .051$) ile ilişkisi anlamlılığa çok yakındır. Feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı arasında sol siyasal yönelimin düzenleyici rolü anlamsız bulunurken ($B = -.097, SE = .093, \%95 \text{ G.A. } [-.2813, .0872]$), sağ siyasal yönelimin düzenleyici rolü anlamlı bulunmuştur ($B = .198, SE = .087, \%95 \text{ G.A. } [.0273, .3695]$). Sağ ve sol siyasal yönelimin farklı seviyelerinde feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı arasındaki ilişki incelendiğinde, sağ siyasal yönelimin yüksek olduğu tüm koşullarda feminist kimliğin ilişkide kontrol algısını pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Ancak en büyük etki değerine sağ siyasal yönelim yüksek sol siyasal yönelim düşük olduğu koşulda ulaşıldığı görülmüştür ($B = .527, SE = .151, \%95 \text{ G.A. } [.2294, .8247]$).

Şekil 2: Feminist Kimlik ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Siyasal Yönelimlerin Düzenleyici Rolü

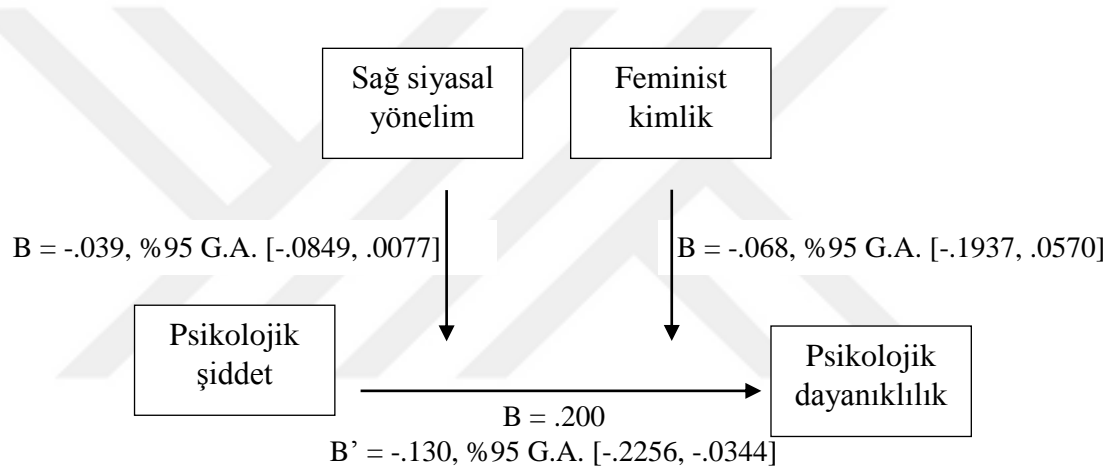
Araştırmanın temel hipotezlerine yönelik incelemelerden sonra, yine bootstrapping yöntemi ile ikinci modelde farklı değişkenler kullanılarak yeni analizler yapılmıştır. Bu analizlerde bağımsız değişken olarak psikolojik şiddet, düzenleyici değişkenler olarak feminist kimlik ve siyasi yönelimler, bağımlı değişkenler olarak psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı kullanılmıştır.

4.2.3. Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisinde Siyasal Yönelimler ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

Psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide ilk olarak feminist kimlik ve sağ siyasi yönelimin düzenleyici rolü incelenmiştir. Psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerindeki doğrudan etkisi anlamsızdır ($B = .200$, $SE = .254$, $p = .431$). Feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık ($B = .402$, $SE = .135$, $p < .05$) ile sağ siyasi yönelim ve psikolojik dayanıklılık ($B = .159$, $SE = .055$, $p < .05$) ilişkileri anlamlı olarak bulunmuştur. Psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide feminist kimliğin düzenleyici rolü anlamsız ($B = -.068$, $SE = .064$, %95 G.A. $[-.1937, .0570]$), psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık ilişkisinde sağ siyasi yönelimin düzenleyici rolü anlamsız ($B = -.039$, $SE = .023$, %95 G.A. $[-.0849, .0077]$) olarak görülmüştür. Sağ siyasi yönelim ve feminist kimliğin farklı seviyelerinde değerler yeniden incelenmiştir. Sağ siyasi yönelimin en düşük,

feminist kimliğin en yüksek olduğu koşulda psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisi olduğu görülürken ($B = -.130$, $SE = .049$, %95 G.A. [-.2256, -.0344]) aynı etki hem sağ siyasi yönelim hem feminist kimliğin yüksek olduğu koşulda da sağlanmıştır ($B = -.208$, $SE = .036$, %95 GA[-.2791, -.1371]). Modelin etkileşim etkilerinde anlamlı ilişkiler bulunamasa da modelin genelinin anlamlı olarak çalıştığı bulunmuştur ($R^2 = .13$, $F_{(5,307)} = 9,002$, $p < .005$).

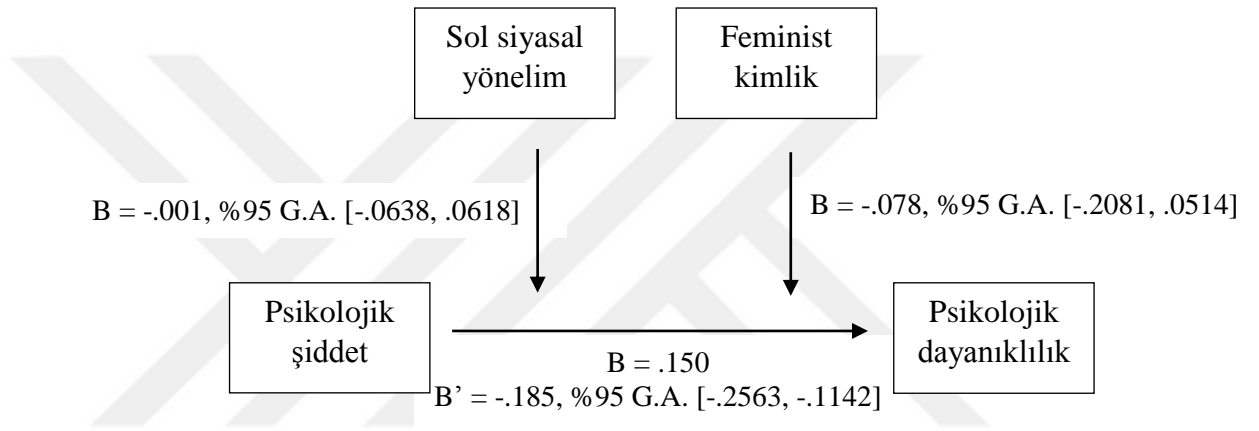
Şekil 3: Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Sağ Siyasi Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

Aynı analiz sol siyasi yönelim kullanılarak tekrar yapılmıştır. Psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerindeki doğrudan etkisi anlamsızdır ($B = .150$, $SE = .258$, $p = .563$). Feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık anlamlı ($B = .373$, $SE = .141$, $p < .05$), sol siyasi yönelim ve psikolojik dayanıklılık ise anlamsız ($B = .084$, $SE = .066$, $p = .207$) etkiler göstermektedir. Değişkenler arasındaki düzenleyicilik ilişkileri incelendiğinde psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık ilişkisinde feminist kimliğin düzenleyici rolü ($B = -.078$, $SE = .066$, %95 GA[-.2081, .0514]) ve sol siyasi yönelimin düzenleyici rolü ($B = -.001$, $SE = .031$, %95 GA[-.0638, .0618]) anlamsız olarak bulunmuştur. Sol siyasi yönelim ve feminist kimliğin farklı seviyelerdeki etkileri incelendiğinde sol siyasi yönelimin en düşük, feminist kimliğin en yüksek olduğu koşulda psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerinde negatif yönde ve anlamlı ($B = -.183$, $SE = .059$, %95 GA[-.2998, -.0669]),

sol siyasal yönelim ve feminist kimliğin en yüksek olduğu koşulda yine psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık üzerinde negatif yönde bir yordayıcılığı olduğu görülmüştür ($B = -.185$, $SE = .036$, %95 GA[-.2563, -.1142]). Bu koşullarla birlikte incelendiğinde genel modelin çalıştığı söylenebilir ($R^2 = .12$, $F(5, 307) = 8.032$, $p < .005$).

Şekil 4: Psikolojik Şiddet ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkide Sol Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

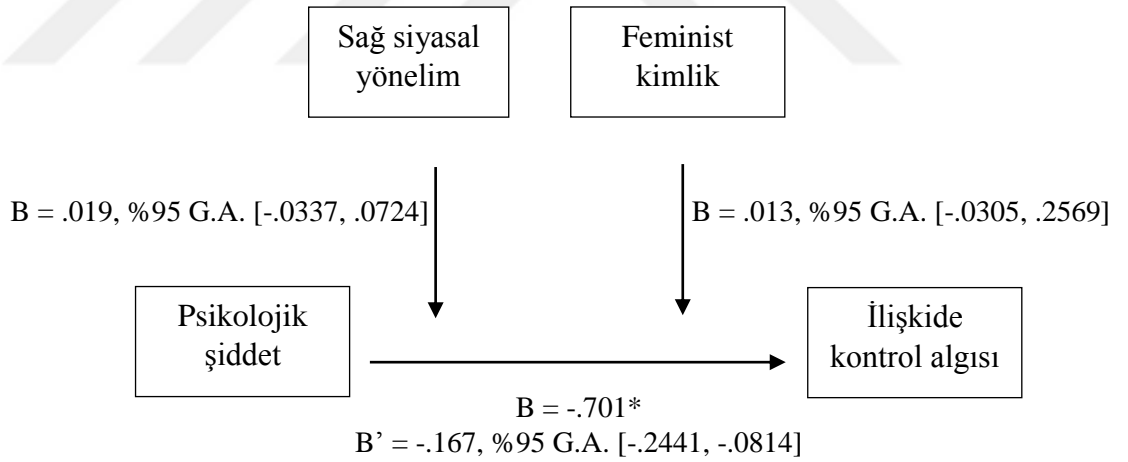
Model 2'ye yönelik incelemelerde bu sefer bağımlı değişken olarak ilişkide kontrol algısı seçilmiş ve bağımsız değişken olarak yine psikolojik şiddet, düzenleyici değişkenler olarak feminist kimlik ve siyasal yönelimler kullanılmıştır.

4.2.4. Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı İlişkisinde Siyasal Yönelimler ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

Psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla siyasal yönelimler ve feminist kimlik düzenleyici değişkenler olarak analize dahil edilmiştir. Sağ siyasal yönelimin seçildiği ilk analizde, psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı olarak bulunmuştur ($B = -.701$, $SE = .291$, $p < .05$). feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı anlamsız ($B = .162$, $SE = .155$, $p = .295$), sağ siyasal yönelim ve ilişkide kontrol algısı anlamsız ($B = .096$, $SE = .062$, $p = .125$) ilişkiler göstermektedir. Psikolojik şiddet ve ilişkide

kontrol algısı arasında feminist kimliğin düzenleyici etkisi ($B = .113$, $SE = .073$, %95 GA [-.0305, .2569]) ve sağ siyasal yönelimin düzenleyici etkisi ($B = .019$, $SE = .027$, %95 GA [-.0337, .0724]) anlamsız olarak tespit edilmiştir. Feminist kimlik ve sağ siyasal yönelimin farklı seviyelerinde psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisi incelenmeye devam edilmiştir. Hem sağ siyasal yönelimin hem feminist kimliğin en düşük değerde olduğu koşulda, psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısını negatif yönde etkilediği ($B = -.300$, $SE = .066$, %95 GA [-.4313, -.1699]), her ikisinin de en yüksek değerde olduğu koşulda bu negatif etkinin devam ettiği ve en yüksek etki değerinin elde edildiği ($B = -.167$, $SE = .041$, %95 GA [-.2441, -.0814]) görülmüştür. Modelin etkileşim etkilerinde anlamlı ilişkiler bulunamasa da modelin genelinin anlamlı olarak çalıştığı bulunmuştur ($R^2 = .15$, $F_{(5, 307)} = 10.59$, $p < .005$).

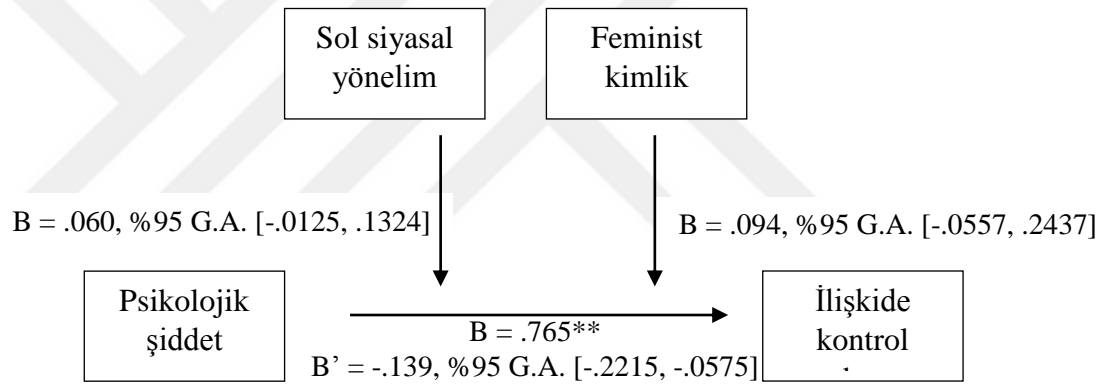
Şekil 5: Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Sağ Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

Sol siyasal yönelim kullanılarak aynı değişkenlerle analize devam edilmiştir. Bu analizlerde psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerinde doğrudan etkisi anlamlı ($B = -.765$, $SE = .297$, $p < .05$) bulunmuştur. Bunun yanında feminist kimlik ($B = .148$, $SE = .162$, $p = .362$) ve sol siyasal yönelim ($B = -.031$, $SE = .077$, $p = .688$) ile ilişkide kontrol algısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmamıştır. Psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki dolaylı etkisi feminist kimlik düzenleyici olarak dahil edildiğinde anlamlı olarak bulunamamıştır ($B = .094$, $SE = .076$, %95

GA[-.0557, .2437]). Psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisine sol siyasal yönelim düzenleyicilik ettiğinde yine anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (B = .060, SE = .036, %95 GA[-.0125, .1324]). Ancak sol siyasal yönelim ve feminist kimliğin tüm farklı seviyelerinin incelendiği koşullarda psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısını negatif yönde yordadığı görülmüştür. En yüksek etki değerine ise hem sol siyasal yönelimin hem feminist kimliğin yüksek olduğu koşulda ulaşılmıştır (B = -.139, SE = .042, %95 G.A [-.2215, -.0575]). Modelin bütün olarak çalışıp çalışmadığına ilişkin göstergeler ise anlamlıdır ($R^2 = .12$, $F_{(5, 307)} = 8.72$, $p < .05$).

Şekil 6: Psikolojik Şiddet ve İlişkide Kontrol Algısı Arasındaki İlişkide Sol Siyasal Yönelim ve Feminist Kimliğin Düzenleyici Rolü

4.3. DÜZENLEYİCİ VE ARACI DEĞİŞKEN ANALİZİNDE KULLANILAN DEĞİŞKENLERE İLİŞKİN KORELASYON ANALİZİ BULGULARI

Araştırma kapsamında öncelikle feminist kimlik ve psikolojik dayanıklılık ile feminist kimlik ve ilişkide kontrol algısı arasındaki ilişkide siyasal yönelimlerin düzenleyici etkisi incelenmiştir. Son yapılan analizlerde ise, psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık ile psikolojik şiddet ve ilişkide kontrol algısı arasındaki ilişkilerde siyasal yönelimlerin ve feminist kimliğin düzenleyici etkisi araştırılmak istenmiştir. Bulgular, araştırmanın beklentilerini kısmen desteklemiş veya tersi yönde örüntüler göstermiştir. Bu nedenle, tekil siyasal yönelimler ve psikolojik şiddet

arasındaki ilişkide korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin aracı etkilerinin incelenmesine karar verilmiştir. İlk olarak, bu analizlerde kullanılacak değişkenler arasındaki korelasyon değerleri incelenmiştir. Değişkenler arasındaki Pearson korelasyon katsayılarına ilişkin bulgulara Tablo 5'ten ulaşılabilir.

Tablo 5: Aracı ve Düzenleyici Değişken Analizlerinde Kullanılan Değişkenlere İlişkin Pearson Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.Psikolojik şiddet	1													
2.Feminist kimlik	.213**	1												
3.Kontrol algısı	-.224**	.165**	1											
4.Psikolojik dayanıklılık	-.234**	.141*	.387**	1										
5.Korumacı C.	.189**	.023	.093	.029	1									
6.Düşmanca C.	.133*	-.164**	.053	-.042	.721**	1								
7.Sağ siyasal yönelim	.136*	-.057	.148**	.097	.575**	.468**	1							
8.Sol siyasal yönelim	.194**	.199**	.091	.117*	.379**	.256**	.295**	1						
9.Liberal	.173**	.150**	.017	.075	.243**	.177**	.185**	.692**	1					
10.Ulusalcı	.215**	.085	.048	.066	.496**	.358**	.486**	.700**	.455**	1				
11.Milliyetçilik	.113*	-.033	.144*	.074	.564**	.455**	.828**	.461**	.269**	.605**	1			
12.Muhafazakârlık	.145*	-.064	.061	.048	.416**	.353**	.852**	.084	.071	.287**	.489**	1		
13.Sosyal demokrat	.137*	.148**	.069	.100	.161**	.068	.155**	.734**	.505**	.356**	.211**	.059	1	
14.Sosyalist	.146**	.237**	.017	.015	.071	-.002	-.136*	.554**	.318**	.148**	-.074	-.147**	.426**	1

Not: *p<.05, ** p<.01.

Psikolojik şiddet feminist kimlik ($r = .213, p < .01$) korumacı cinsiyetçilik ($r = .189, p < .01$), düşmanca cinsiyetçilik ($r = .133, p < .05$), sağ siyasal yönelim ($r = .136, p < .05$), sol siyasal yönelim ($r = .194, p < .01$), liberallik ($r = .173, p < .01$), ulusalcılık ($r = .215, p < .01$), milliyetçilik ($r = .133, p < .05$), muhafazakârlık ($r = .145, p < .05$), sosyal demokratlık ($r = .137, p < .05$) ve sosyalistlik ($r = .146, p < .01$) puanları ile pozitif yönde, ilişkide kontrol algısı ($r = -.224, p < .01$) ve psikolojik dayanıklılık ($r = -.234, p < .01$) ile negatif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir.

Feminist kimlik, kontrol algısı ($r = .165, p < .01$), sol siyasal yönelim ($r = .199, p < .01$) ve liberallik ($r = .150, p < .01$), psikolojik dayanıklılık ($r = .141, p < .05$), sosyal demokratlık ($r = .148, p < .01$) ve sosyalistlik ($r = .237, p < .01$) ile pozitif yönde, düşmanca cinsiyetçilik ile negatif yönde ($r = -.164, p < .01$) anlamlı ilişkiler göstermekte diğer değişkenler ile anlamlı ilişkiler göstermemektedir.

Kontrol algısı psikolojik dayanıklılık ($r = .387, p < .01$), sağ siyasal yönelim ($r = .148, p < .01$) ve milliyetçilik ile ($r = .144, p < .05$) pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermekte diğer değişkenlerle anlamlı ilişkiler göstermemektedir.

Psikolojik dayanıklılık sol siyasal yönelim ($r = .117, p < .05$) ile pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki göstermekte, diğer değişkenler ile anlamlı ilişkiler göstermemektedir.

Korumacı cinsiyetçilik düşmanca cinsiyetçilik ($r = .721, p < .01$), sağ siyasal yönelim ($r = .575, p < .01$), sol siyasal yönelim ($r = .379, p < .01$), liberallik ($r = .243, p < .01$), ulusalcılık ($r = .496, p < .01$), milliyetçilik ($r = .564, p < .01$), muhafazakârlık ($r = .416, p < .01$) puanları ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Düşmanca cinsiyetçilik sağ siyasal yönelim ($r = .468, p < .01$), sol siyasal yönelim ($r = .256, p < .01$), liberallik ($r = .177, p < .01$), ulusalcılık ($r = .358, p < .01$), milliyetçilik ($r = .455, p < .01$), muhafazakârlık ($r = .353, p < .01$) ve sosyal demokratlık ($r = .161, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir.

Sağ siyasal yönelim sol siyasal yönelim ($r = .295, p < .01$), liberallik ($r = .185, p < .01$), ulusalcılık ($r = .486, p < .01$), milliyetçilik ($r = .828, p < .01$) ve muhafazakârlık ($r = .852, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Sol siyasal yönelim liberallik ($r = .692, p < .01$), ulusalcılık ($r = .700, p < .01$), milliyetçilik ($r = .461, p < .01$) ve muhafazakârlık ($r = .084, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Liberallik, ulusalcılık ($r = .455, p < .01$), milliyetçilik ($r = .269, p < .01$)

ile pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler gösterirken muhafazakârlık ile anlamlı bir ilişki göstermemektedir. Ulusalçılık ise milliyetçilik ($r = .605, p < .01$) ve muhafazakârlık ($r = .287, p < .01$) ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler göstermektedir. Son olarak milliyetçilik ve muhafazakârlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .489, p < .01$).

4.4. TEKİL SİYASAL YÖNELİMLER VE PSİKOLOJİK ŞİDDET ARASINDAKİ İLİŞKİDE KORUMACI VE DÜŞMANCA CİNSİYETÇİLİĞİN ARACI ETKİSİNE YÖNELİK BULGULAR

Türkiye’deki temel siyasi yönelimler ile psikolojik şiddet arasındaki ilişkide korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin aracılık etkisini incelemek amacıyla Baron ve Kenny’nin (1986) önerdiği aracılık analizleri kullanılmıştır. Analizleri gerçekleştirebilmek için tanımlanan bazı önkoşullar vardır. Bu koşullar aşağıda sıralanmıştır:

1. Bağımsız değişkenin, aracı değişken üzerinde bir etkisi olmalıdır (a yolu; $X \rightarrow M$).
2. Aracı değişken bağımlı değişken üzerindeki etkili olmalıdır (b yolu; $M \rightarrow Y$)
3. Bağımsız değişken, bağımlı değişken üzerinde etkili olmalıdır (c yolu; $X \rightarrow Y$).

Bu analize göre bağımsız ve aracı değişken eş zamanlı olarak regresyon analizine girdiğinde, bağımsız ve bağımlı değişken arasında önceden var olan anlamlı ilişkinin ya anlamlılık düzeyi azalmalı ya da anlamlı olmaktan çıkmalıdır. Aracı değişken modele girdiğinde bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmaktan çıkıyorsa “tam aracı model “den; bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişki azalıyorsa “kısmi aracı model ”den bahsedilir.

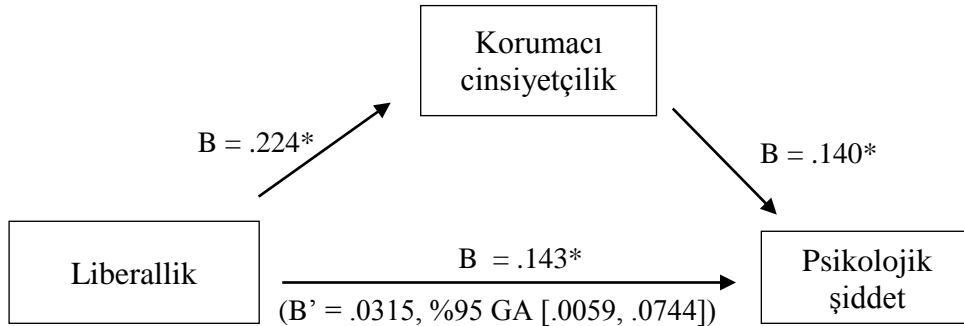
Bu adımların sağlanmasından sonra elde edilen dolaylı aracılık etkisinin istatistiksel olarak sıfırdan anlamlı derecede farklı olup olmadığını değerlendirmek için Preacher ve Hayes (2008) tarafından önerilen Bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Bootstrap araştırma örnekleminde yola çıkarak yer değiştirme yöntemi ile birçok kez yeniden örnekleme dayanan ve her yöntem için dolaylı aracılık etkisinin

hesaplandığı parametrik olmayan bir yöntemdir. Yeniden örneklemeden sonra elde edilen aracılık etkisinin anlamlılığı, en tipik güven aralığı hesaplandığında bu aralık içinde sıfır bulunup bulunmamasına göre belirlenir. Güven aralığı içinde sıfır bulunmaması dolaylı etkinin anlamlı olduğunu gösterir.

Yukarıda bahsedilen aracılık analizi koşullarını gerçekleştiren siyasi yönelimler incelenmiştir ve söz konusu koşulları karşılayan siyasi yönelimler ile düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin aracılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Ancak analizler sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin anlamlı modeller sunmadığı görülmüş, bu nedenle analizler yalnızca korumacı cinsiyetçilik ile ilgili bulgular raporlanmıştır.

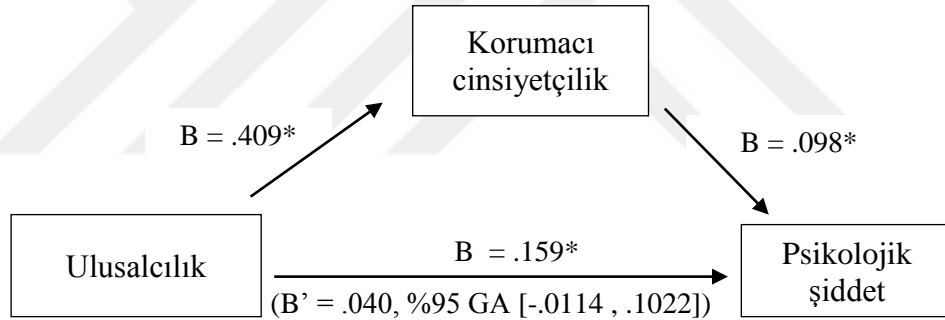
İlk olarak liberallik puanları kullanılarak aracılık analizleri gerçekleştirilmiştir. Analiz incelendiğinde liberalliğin psikolojik şiddet üzerinde pozitif yönde ve anlamlı ($B = .143$, $SE = .046$, $p < .05$), liberalliğin korumacı cinsiyetçilik üzerinde pozitif yönde ve anlamlı ($B = .224$, $SE = .051$, $p < .05$), korumacı cinsiyetçiliğin psikolojik şiddet üzerinde pozitif ve anlamlı ($B = .140$, $SE = .051$, $p < .05$) bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Korumacı cinsiyetçilik ve liberallik puanları analize birlikte alındığında, liberallik ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkide bir azalma olduğu ($B = .111$, $SE = .047$, $p < .05$) ve korumacı cinsiyetçiliğin bu ilişkiye “kısmi aracılık” ettiği görülmüştür ($\beta = .0315$, %95 G.A[.0059 , .0744]). Modelin anlamlı olduğu ve liberallik ve psikolojik şiddet ilişkisine korumacı cinsiyetçiliğin aracılık ettiği belirlenmiştir ($F(2,310) = 8,6803$, $p < .005$).

Şekil 7: Liberallik ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü

Ulusalçılık puanları üzerinden yeni bir aracılık analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize göre ulusalçılığın, psikolojik şiddet üzerindeki etkisi pozitif yönde ve anlamlı ($B = .159$, $SE = .041$, $p < .05$), korumacı cinsiyetçilik üzerindeki etkisi pozitif ve anlamlı ($B = .409$, $SE = .041$, $p < .05$), korumacı cinsiyetçiliğin psikolojik şiddet üzerinde anlamsız ($B = .098$, $SE = .057$, $p = .086$) bir etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Korumacı cinsiyetçilik ve ulusalçılık puanları analize aynı anda dahil edildiğinde ise ulusalçılığın, psikolojik şiddet üzerindeki etkisinde anlamlı bir değişim gözlemlenmemiştir ($B = .119$, $SE = .047$, $p = .012$). Dolayısıyla bu analizde korumacı cinsiyetçilik psikolojik şiddet ve ulusalçılık arasındaki ilişkide aracılık etmemektedir ($B = .0401$, %95 G.A.[-.0114, .1022]). Modelin anlamsız olduğu görülmüştür ($F(2,310) = 9,0959$, $p < .005$).

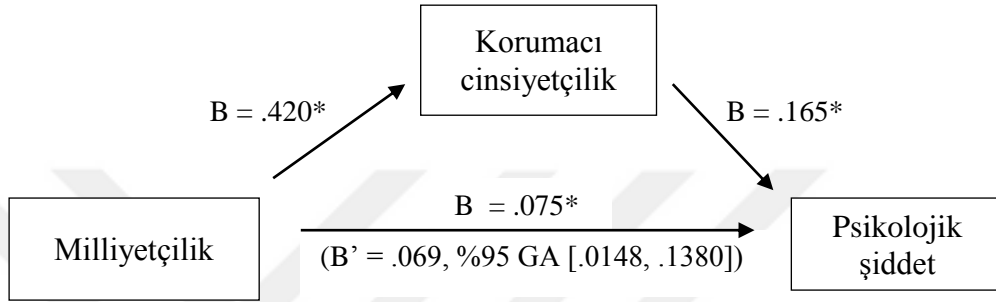
Şekil 8: Ulusalçılık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü

Şekil 9’da görüldüğü gibi, bağımsız değişken olarak belirlenen milliyetçilik siyasal görüşünün, psikolojik şiddet üzerinde anlamlı bir doğrudan etkisi ($B = .075$, $SE = .038$, $p < .05$) vardır. Milliyetçiliğin korumacı cinsiyetçilik üzerinde de anlamlı bir etkisi ($B = .420$, $SE = .035$, $p < .05$) vardır. Korumacı cinsiyetçiliğin de psikolojik şiddet üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi ($B = .165$, $SE = .061$, $p < .05$) olduğu gözlemlenmiştir. Milliyetçilik ve korumacı cinsiyetçilik denkleme eş zamanlı girdiğinde, milliyetçilik ve psikolojik şiddet arasındaki ilişki azalmış ve aralarında anlamsız bir ilişki olduğu görülmüştür ($B = .006$, $SE = .045$, $p = .897$). Buradan hareketle korumacı cinsiyetçiliğin, psikolojik şiddet ve milliyetçilik arasındaki

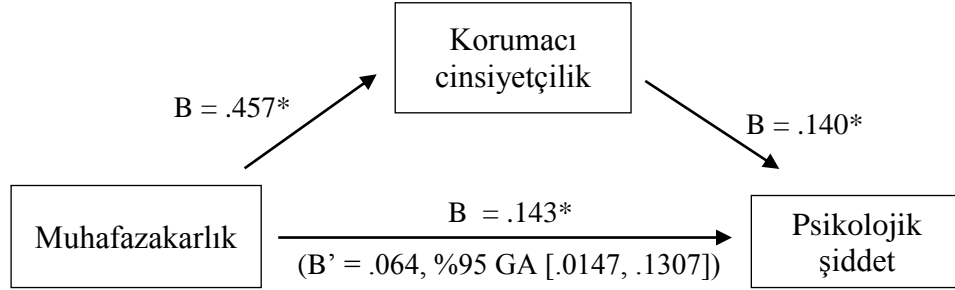
ilişkide “tam aracılık” etkisinin olduğu belirlenmiştir ($B = .069$, %95 G.A [.0148, .1380]). Ayrıca tüm modelin anlamlı olduğu ($F(2,310) = 5.777$, $p < .005$) görülmüştür.

Şekil 9: Milliyetçilik ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı cinsiyetçiliğin Aracı Rolü

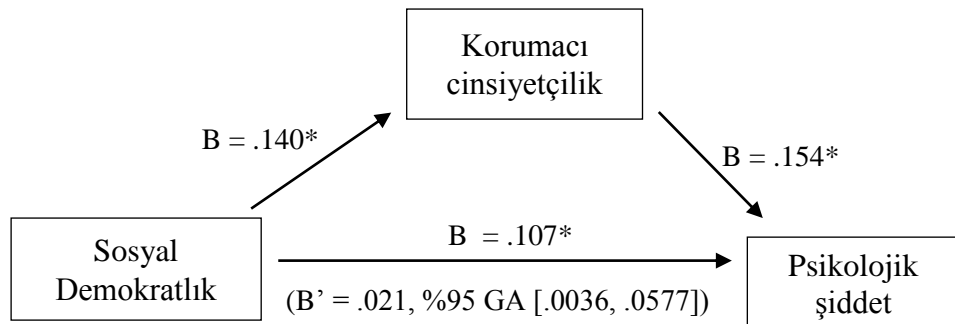
Bağımsız değişken olarak muhafazakârlık seçilmiş ve aynı analiz tekrar uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda muhafazakârlığın psikolojik şiddet üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi ($B = .143$, $SE = .055$, $p < .05$) olduğu görülmüştür. Muhafazakârlığın korumacı cinsiyetçilik üzerinde pozitif ve anlamlı ilişkisi ($B = .457$, $SE = .057$, $p < .05$) tespit edilmiştir. Korumacı cinsiyetçilik ve psikolojik şiddet arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($B = .140$, $SE = .055$, $p < .05$) olduğu görülmüştür. Korumacı cinsiyetçilik ve muhafazakârlık analize birlikte alındığında muhafazakârlık ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkide bir düşme olduğu ($B = .079$, $SE = .060$, $p = .190$) ve korumacı cinsiyetçilik muhafazakârlık ve psikolojik şiddet ilişkisinde “tam aracılık” etkisinin olduğu görülmüştür ($B = .0639$, %95 G.A[.0147, .1307]). Ayrıca modelin tamamının anlamlı olduğu ($F(2,310) = 6, 6620$, $p < .005$) görülmüştür.

Şekil 10: Muhafazakarlık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü

Sosyal demokratlık puanlarının bağımsız değişken olarak alındığı son analizde sosyal demokratlığın psikolojik şiddet üzerinde pozitif yönde ve anlamlı ($B = .107$, $SE = .044$, $p < .05$) bir etkisi olduğu, sosyal demokratlığın korumacı cinsiyetçilik üzerinde pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu ($B = .140$, $SE = .049$, $p < .05$), korumacı cinsiyetçiliğin psikolojik şiddet üzerinde pozitif yönde anlamlı ($B = .154$, $SE = .050$, $p < .05$) etkisi olduğu görülmüştür. Sosyal demokratlık ve korumacı cinsiyetçilik puanları aynı anda analize dahil edildiğinde, psikolojik şiddet ve sosyal demokratlık arasındaki ilişkide anlamlı bir azalma olduğu ($B = .085$, $SE = .044$, $p = .052$) ve korumacı cinsiyetçiliğin bu analize “tam aracılık” etkisinin olduğu görülmüştür ($B = .021$, %95 G.A[.0036, .0577]). Modelin ise anlamlı olduğu ($F(2,310) = 7,7355$, $p < .005$) görülmüştür.

Şekil 11: Sosyal Demokratlık ve Psikolojik Şiddet Arasındaki İlişkide Korumacı Cinsiyetçiliğin Aracı Rolü

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma kapsamında, öncelikle feminist kimliğin psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisinin siyasal eğilimler söz konusu olduğunda nasıl değiştiği incelenmiştir. Araştırmanın ikinci temel amacı, kadınların psikolojik şiddete maruz kalma sıklıklarının psikolojik dayanıklılıkları üzerindeki etkisinde siyasal eğilimlerin ve feminist kimliğin düzenleyici etkisinin olup olmadığını, aynı etkinin ilişkideki kontrol algısı üzerinde nasıl bir örüntüye sahip olduğunu belirlemektir. Elde edilen bulgular, araştırmanın amaçları ve hipotezleri ile ilişkili bir şekilde tartışılacaktır. Yürütülecek tartışmalarda, uluslar arası literatürden ilişkili çalışmalar aktarılacak, bulguların olası açıklamalar Türkiye’de yapılan kadına yönelik şiddet çalışmaları, ulusal feminist hareketler ve ülkenin güncel siyasal tablosu göz önüne alınarak irdelenecektir.

Araştırmanın en temel bulgularından bir tanesi, feminist kimlikle psikolojik dayanıklılık ve romantik ilişkide kontrol algısı arasındaki ilişkide sol siyasal yönelimin düzenleyici etkilerinin anlamsız olmasıdır. Sağ siyasal yönelim ise, feminist kimlik ile ilişkide algılanan kontrol algısı arasındaki ilişkide anlamlı bir düzenleyici etki göstermiştir. Ancak, feminist kimlik ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkide aynı düzenleyici etkiyi göstermemiştir. Her ne kadar korelasyon analizlerinde feminist kimlik düzeyi ile psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı arasında pozitif ilişkiler tespit edilse de, yapılan düzenleyici etki analizlerinde feminist kimliğin psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı üzerindeki doğrudan etkisinin de anlamsız olduğu görülmüştür. Bu bulgular, feminist kimliğin sol siyasal yönelimle birlikte kadınların psikolojik dayanıklılığını artıracığı ve ilişkide kontrol algısını güçlendireceği yönündeki beklentilerimiz ile uyumlu değildir.

Ancak sağ siyasal yönelimin yüksek, sol siyasal yönelimin düşük olduğu koşullarda feminist kimliklenmenin hem ilişkide kontrol algısında hem de psikolojik dayanıklılık üzerinde güçlendirici bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgular muhafazakar feminizmin kadınları güçlendirici bir kimlik olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak, değişkenlerin alt boyutlarına yönelik korelasyon analizlerine göre sağ siyasal yönelim ile aile uyumu ve ilişkide kontrol algısı arasında pozitif bir

korelasyon tespit edilmiş, psikolojik dayanıklılığın diğer alt boyutları için benzer bir örüntü yakalanamamıştır. Dolayısıyla, sağ siyasal yönelim ile feminist kimliğin etkileşiminde geleneksel cinsiyet rolleri ile uyumlu tutumların devam ettiği, bunun da aileden algılanan desteği ve bu destek temelinde psikolojik dayanıklılığı artırdığı da düşünülebilir. Ulusal literatürde var olan ve feminizmin daha çok sol siyasal yönelimler tarafından sahiplenildiğini belirten görüşlerin (Metintaş, 2018) aksine 1990'lı yıllarda görünürlüğü artan muhafazakar feminizmin (Kara, 2006) kadınların kendilerine yönelik algılarını ne şekilde etkilediğine yönelik çalışmalar bilimiz dahilinde bulunmamaktadır. Bu analizler kapsamında saptanan ilişkiler, ilgili değişkenlerle yapılan detaylandırıcı analizler etrafında irdelenmeye devam edilmiştir.

Çalışmanın araştırma konularından biri de psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılık ve ilişkideki kontrol algısı üzerindeki etkisinde siyasal yönelimlerin ve feminist kimliğin düzenleyici rolü olmuştur. Bu doğrultuda gerçekleştirilen analizler sonucunda beklenen koruyucu etkinin gerçekleşmediği görülmüştür. Sağ siyasal eğilim ve feminist kimliğin düzenleyici olduğu analizlerde, feminist kimlik ve sağ siyasal yönelim en yüksek değerlere sahip olduğu koşullarda, psikolojik şiddetin psikolojik dayanıklılığı negatif olarak etkilediği, yani dayanıklılığı azalttığı görülmüştür. Yukarıdaki tartışmanın devamı olarak, sağ siyasal yönelim ve feminist kimlik etkileşiminin genel olarak kadınların psikolojik dayanıklılığını ve ilişkide kontrol algılarını güçlendirdiği saptansa da somut sorunların varlığında (örn., psikolojik şiddete maruz kalma) muhafazakar feminist bir kimliğin koruyucu işlev gösteremediği söylenebilir.

Benzer bir örüntü sol siyasal yönelimin feminist kimlikle birlikte psikolojik şiddet ve psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişki üzerindeki düzenleyici etki analizlerinde de görülmüştür. Daha özelden, sol siyasal yönelimin yüksek, feminist kimliğin yüksek olduğu koşullarda, psikolojik şiddete maruz kalma, psikolojik dayanıklılık üzerinde bozucu bir etki göstermiştir. Bulgular hep birlikte yorumlandığında, psikolojik dayanıklılık üzerinde feminist kimlik ve siyasal yönelimlerin koruyucu bir etkiye sahip olmadığı gözlenmiştir. Psikolojik şiddetin ilişkide kontrol algısı üzerindeki etkisine yönelik düzenleyici etki analizlerinde, yine sağ ve sol siyasal yönelimler ile feminist kimliğin koruyucu bir işleve sahip olmadığı tespit edilmiştir. Korelasyon analizlerine göre, feminist kimliğin ileri aşamaları olan

sentez ve aktif katılım aşamalarının psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı ile beklendik şekilde pozitif ilişkilere sahip iken, feminist kimliğe geçişte ara bir aşama olan açığa vurma aşamasında negatif yönde ilişkiler gözlenmiştir. Feminist kimliğin farklı aşamalarının psikolojik dayanıklılık ve ilişkide kontrol algısı ile birbirlerinin tersi yönde ilişkiler göstermesi düzenleyici etki analizleri açısından da önemli olabilir. Feminist kimliğin kadınların psikolojik dayanıklılığı üzerindeki etkileri doğrusal olmayabilir ve farklı gelişim aşamaları için ayrıca incelemeleri gerektiriyor olabilir. Ancak kullanılan ölçek farklı feminist kimlik aşamalarına yönelik analizler yapılmasına uygun bir araç değildir. Birleşik Feminist Kimlik Ölçeğinin geliştirilmesinde yararlanılan ölçeklerden biri olan Feminist Kimlik Gelişimi Ölçeği'nin yazarlarından Hyde, feminist kimlik ile ilgili kullanılan ölçeklere dair eleştiriler sunduğu çalışmasında, basamak (stage) kavramının yanlış kullanımına değinmiştir ve bu ölçeklerin farklı aşamalar için ayrı analizler yapmaya uygun olmadığını belirtmiştir (Hyde, 2002).

Elde edilen bu bulgular, bir namus kültürü olan Türkiye'de Batı dünyasına kıyasla feminist kimliğin ve siyasal yönelimlerin etkileşimlerinin, farklı anlam ve konumlanışlara sahip olabileceğine ilişkin tartışmalara da gebe dir. Bu tartışmalara katkı sunabileceği düşünülerek, tekil siyasal yönelimler, feminist kimlik ve psikolojik şiddet ilişkileri cinsiyetçilik yönünden incelenmiştir. İlk elden incelenen korelasyon analizlerine göre, psikolojik şiddet ile feminist kimlik, muhafazakar, milliyetçi, sosyal demokrat, sosyalist, ulusalcı ve liberal siyasal eğilimler arasında anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler gözlenmiştir. Buna göre, toplumsal cinsiyet normlarına aykırı şekilde siyasallaşan kadınların daha fazla psikolojik şiddete maruz kalması muhtemeldir. İkinci bir açıklama, siyasallaşan kadınların maruz kaldıkları psikolojik şiddete yönelik algılarının keskinleşmesi ve hangi sıklıkla maruz kaldıklarına yönelik sorulara daha doğru cevap vermeleri muhtemeldir. Bu araştırma kapsamında, kadınların psikolojik şiddeti ne derece şiddet olarak tanımladıklarına ve maruz kaldıkları şiddeti ne derece doğru tespit edebildiklerine yönelik bir veri toplanmamıştır. Ancak, cinsiyetçiliğe ilişkin alınan korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ölçümleri ilk açıklamayı kısmen test etmemizi mümkün kılmaktadır. Literatürdeki geçmiş araştırmalar, hem düşmanca hem korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddeti meşru görme ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğuna

işaret etmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2001). Yine ulusal birçok araştırma, kadınların şiddeti meşru görmeleri ile şiddete maruz kalma arasında anlamlı ilişkiler olduğunu bulgulamıştır (Baran, Kütük ve Maybek, 2012). Yapılan korelasyon analizlerinde, sosyal demokrat ve sosyalist siyasal yönelimlerin dışındaki tüm siyasal yönelimlerin sağ ve sol ideolojiler fark etmeksizin kadına yönelik korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik ile pozitif bir ilişkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Sosyal demokrat eğilimler sadece korumacı cinsiyetçilik ile pozitif korelasyona sahipken, sosyalist eğilim kadına yönelik cinsiyetçilik ile anlamlı ilişkiler göstermemiştir. Buna göre, eğer kadınlar bir yandan toplumsal cinsiyet normlarına aykırı şekilde siyasallaşırken, diğer yandan cinsiyetçi tutumlar sergilemeye devam ediyorsa gördükleri psikolojik şiddetin artması muhtemeldir. Bu amaçla, tekil sol ve sağ siyasal yönelimlerin psikolojik şiddetle ilişkisinde cinsiyetçiliğin aracı rolü incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin, tekil siyasal yönelimler ve psikolojik şiddet arasındaki ilişkide anlamlı aracı etkiler göstermediği görülmüştür. Korumacı cinsiyetçilik ise, milliyetçiliğin, muhafazakarlığın, sosyal demokratlığın ve liberalliğin psikolojik şiddetle ilişkisinde aracılık etkisi göstermiştir. Cinsiyetçiliğe ilişkin birçok farklı ülkeyi kapsayan çalışmalar, Türkiye’de kadına yönelik hem düşmanca hem korumacı cinsiyetçilik puanlarının diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (örn., Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, 2014; World Economic Forum, 2015). Bu çalışmanın bulguları da siyasi görüş yelpazesinin hemen hemen tümünde cinsiyetçiliğin yaygın olarak sahip olunan bir tutum olduğuna işaret etmektedir. Glick ve Fiske (1997), cinsiyetçiliğin tüm formlarının kadına yönelik ayrımcılık ve şiddet açısından bir risk olduğunu, korumacı cinsiyetçiliğin aynı ayrımcı ideolojilerin sadece farklı bir formu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu çalışma, korumacı cinsiyetçiliğin kadının şiddete maruz kalması noktasında tehlikeli bir faktör olduğunu işaret etmektedir. Türkiye’de kadın haklarına yönelik arayışların korumacı cinsiyetçi tutumlarla örülü “modern cinsiyetçilik” tuzağına düştüğü, siyasallaşan kadınların korumacı cinsiyetçiliğe karşı henüz gerekli farkındalığa sahip olmadığı iddia edilebilir. Sosyalist kimlik dışındaki tüm siyasal eğilimler korumacı cinsiyetçilik ile pozitif yönde bir korelasyona sahiptir. Sosyalist siyasal yönelim ve hatta feminist kimlik ise korumacı cinsiyetçilik ile negatif yönde bir ilişki göstermemiş, anlamsız bir ilişki göstermişlerdir. Bu da sosyalist veya

feminist dünya görüşüne sahip kadınların, korumacı cinsiyetçilik açısından heterojen bir grup olduğuna işaret etmektedir. Psikolojik şiddet hem sağ hem sol siyasal yönelimlerle pozitif ilişkiler göstermektedir. Bu da psikolojik şiddetin ülkemizdeki yaygınlığını gösteren araştırmalarla (örn., Yüksel-Kaptanoğlu ve Çavlin, 2015; Öyekçin, Yetim ve Şahin, 2012; Gülçür, 1999) uyumludur. Psikolojik şiddetin feminist kimlik ile gösterdiği pozitif ilişki de araştırmanın çarpıcı sonuçları arasındadır.

Bu çalışma kapsamında feminist kimlik, muhafazakar feministler gibi ulusal literatürde kendine çok fazla çalışma alanı bulamayan iki kavram tartışılmıştır. Feminist kimliğin kuramsal yapısıyla ilgili süregiden çeşitli tartışmalar bulunmaktadır. Feminist kimliğin siyasal yönelimlerle birlikte incelenmesinin, bu tartışmalara önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca feminist kimlik ve siyasal yönelimlerin ülkemizdeki kadın hareketlerinin anlaşılmasına yönelik de bir ışık tutması beklenmektedir. Çalışmanın önemli değişkenlerinden biri olan muhafazakar feminizmin, araştırma bulguları da göz önüne alındığında ülkemizdeki temsil oranının önemli olduğu düşünülmektedir. Psikolojik şiddet, feminist kimlik, siyasal yönelimler, cinsiyetçilik ve psikolojik dayanıklılık ilişkileri düşünüldüğünde bu çalışmanın cinsiyet eşitliğini ve psikolojik dayanıklılığı geliştirme ve korumaya yönelik çalışmalar için bir kaynak olabileceği düşünülebilir. Ayrıca çalışma bulgularının kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik çalışmalarda, özellikle toplumsal alana yönelik siyasal ve kültürel müdahale programlarının oluşturulmasında yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye ulusal psikoloji çalışmaları incelendiğinde psikolojik şiddet ile ilgili çalışmaların ağırlıklı olarak iş yerinde veya çalışma ortamında maruz kalınan psikolojik şiddete yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Ancak kadına yönelik eş/partner tarafından uygulanan psikolojik şiddet çalışmalarının henüz yeterli sayıya ulaşmadığı görülmektedir. Elde edilen bulguların, bu bakımdan da ulusal literatüre bir katkı sağlayacağı söylenebilir.

Türkiye’de psikolojik dayanıklılık çalışmaları henüz sınırlı sayıdadır denebilir. Dolayısıyla bu alanda farklı risk gruplarıyla yapılabilecek pek çok çalışma söz konusudur. Bu çalışma kapsamında psikolojik şiddete maruz kalan kadınların dayanıklılık düzeyleri ve çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenmek istenmiştir. Ancak çalışmada kullanılan psikolojik dayanıklılık ölçme aracının, katılımcıların cevap

verme yöntemini anlamakta zorlanmalarına neden olduğu görülmüştür. Farklı eğitim seviyelerinden kadınları kapsayacak gelecek araştırmalarda bu sınırlılığın dikkate alınmasında fayda vardır.

Feminist kimlik ulusal psikoloji araştırmalarında henüz kendine yer bulamamıştır. Gelecekte, feminist kimliğin kültürel uygunluk kriterlerine uygun şekilde ölçülebilmesine yönelik araştırmalar yapılması büyük bir ihtiyaçtır.

Araştırma örnekleminin oluşturulmasında, herhangi bir romantik ilişki deneyimi yaşamış olmak dışında bir katılım şartı aranmadığı için çok çeşitli çevrelerden kadınlara ulaşılabilmektedir. Ancak, uluslararası psikolojik şiddet çalışmaları ile tutarlı olarak bu örnekleme tespit edilen psikolojik şiddet sıklıkla “yaygın eş şiddeti” düzeyindedir. Ayrıca psikolojik şiddetin varlığına ilişkin farkındalık eksikliği, psikolojik şiddet ortalamasını düşüren bir başka faktör olabilir. Bununla uyumlu olarak, Türkiye’de psikolojik şiddetin şiddet kapsamında tanımlanmadığı yönünde kimi araştırmalar bulunmaktadır (Dönmez, Şimşek ve Günay, 2012; Ortabag, Özdemir, Bebis ve Ceylan, 2014). Dolayısıyla bu çalışmada yapılan psikolojik şiddet ölçümünün farklı sosyoekonomik düzeylere veya farklı siyasal yönelimlere sahip kadınlar için sistematik bir farklılık göstermesi de olasıdır.

Son bir kısıtlılık olarak, çalışmada katılımcıların siyasal yönelimlerle ilgili sorulara cevap verirken çekingen davrandığı ve bu çalışmada yer alma amacını anlamak istedikleri, hatta kimi katılımcıların çalışmada yer alan siyasal yönelim ölçme soruları nedeniyle çalışmadan ayrılmak istediklerini belirttiği görülmüştür. Kâğıt kalem yoluyla toplanan verilerin çoğunda katılımcıların bazı siyasi sorulara cevap vermekten kaçındığı görülmüştür.

Genel olarak bakıldığında çalışma ile ilgili olarak ülkemizde söz konusu değişkenlerle ilişkili kültüre özgü ölçeklerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde daha sağlıklı çalışma sonuçları elde edilebilir. Daha geniş bir katılımcı kitlesine ulaşılabildiğinde bu tür çalışmalar hem kuramsal hem de pratik alanlar için önemli bilgiler elde edilmesini sağlayacaktır. Ayrıca yukarıda yürütülen tartışmalarla birlikte düşünüldüğünde, ülkemizdeki cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddet düzeylerinin yüksek olduğu tartışmasız bir gerçek olarak kabul edilebilir. Bu nedenle birçok disiplin gibi psikoloji alanında yapılacak olan çalışmaların bu toplumsal soruna çözüm üretmede ivedilik kazanmaları gerektiği söylenebilir. Var olan ve alışılmış

şiddet algısının yanısıra psikolojik şiddet gibi fark edilmesi güç bir şiddet türüne yönelik çalışmalara ağırlık verilerek toplumda görünürlüğünün artmasına yönelik projeler yürütülebilir. Ayrıca ataerkil öğretilerden beslenen toplumumuzda, feminizm, feminist kimlik, muhafazakar feminizm gibi farklı pek çok kadın kimliğinin olduğu gerçeği kabul edilmeli ve kadın-erkek eşitliğine yönelik çalışmalarda bu farklı kimliklerin öğretilerinden faydalanılmalıdır. Çalışmanın bütününe yönelik bakıldığında, herhangi bir siyasal yönelim fark etmeksizin şiddetin bu denli yaygın olması, psikolojik dayanıklılık gibi koruyucu olabilecek faktörlerin güçlendirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır. Bu nedenle çocuklara eğitimin ilk basamaklarından itibaren verilecek doğru eğitimle benlik kurgularını sağlıklı temeller üzerine kurmaları sağlanabilir, psikolojik dayanıklılıkları yüksek olan çocuklar ileride şiddetin uygulayıcısı veya mağduru olmaktan kaçınabilir.

KAYNAKÇA

Afifi, T. O., ve Macmillan, H. L. (2011). Resilience following Child Maltreatment: A review of Protective Factors. *Canadian Journal of Psychiatry*, 56, 266–272.

Aguilar, R. J., ve Nightingale, N. N. (1994). The Impact of Specific Battering Experiences on the Self-Esteem of Abused Women. *Journal of Family Violence*. 9: 35-45.

Aktaş, G. (2013).Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1); 53-72

Akyüz, G., Kuğu, N., Doğan, O. ve Özdemir, L. (2002). Bir Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Evli Hastalarda Aile İçi Şiddet, Evlilik Sorunları, Başvuru Yakınması ve Psikiyatrik Tanı. *Yeni Symposium Dergisi*. 40(2): 41-48.

Altıntaş, F. Ç. ve Altıntaş, M. H. (2007). The Relationship Between Feminist/Womanist Identity and Leadership Styles of Women Managers in Turkey. *Gender in Management: An International Journal*, 23(3). 175-193

Anderson, L.K (1997). Gender, Status, and Domestic Violence: An Integration of Feminist and Family Violence Approaches. *Journal of Marriage and Family*. 59(3): 655-669

Arabacı, L.B, Dikeç, G., Büyükbayram, A., Uzunoğlu, G. ve Ozan, E. (süreçte). Traumatic Growth and Psychological Resilience Status of Female Victims of Violence Inpatients in a District Psychiatric Hospital. *Archives of Psychiatric Nursing*

Arat, Y. (2010). Religion, Politics and Gender Equality in Turkey: Implications of a Democratic Paradox. *Third World Quarterly*, 31, 869–884.

Aronson, P. (2003). Feminists or 'Postfeminists'? Young Women's Attitudes Toward Feminism and Gender Relations. *Gender and Society*, 17, 903–922.

Aslan Akman, C.(2008). Sivil Toplumun Yeni Aktörleri Olarak İslami Eğilimli Kadın Dernekleri. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4): 71-90

Aynur, H.Ş. (2013). İslamî Feminizm ve Feminist Kur'ân Okumaları Üzerine Genel Bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 13(3) ; 89-112.

Baker, J. (2008). The ideology of choice. Overstating Progress and Hiding Injustice in the Lives of Young Women: Findings from a Study in North Queensland, Australia. *Women's Studies International Forum* 31, 53–64

Baran, A. G., Kütük, B. Ş. ve Maybek, D. (2012). Kadınların eşleri tarafından gördükleri şiddeti meşrulaştırmaları üzerine kamusal alanın etkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-50.

Bargad, A. ve Hyde, J. S. (1991). Women's Studies. *Psychology of Women Quarterly*, 15: 181-201.

Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The Moderator-Mediator Variable Distinctionin Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6): 1173-1182

Barthel, D. (1988). Modern Sexism: Blatant, Subtle and Covert Discrimination by Benokraitis N.V and Feagin J.R. Book Review. *Social Forces*, 67(1): 268-269

Basile, K.C., Arias, I., Desai, S. ve Thompson, M.P. (2004). The Differential Association of Intimate Partner Physical, Sexual, Psychological, and Stalking Violence and Posttraumatic Stress Symptoms in a Nationally Representative Sample of Women. *Journal of Traumatic Stress*, 17(5), 413-421.

Basım, H. N., ve Çetin, F. (2010). Yetişkinler İçin Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20, 3-13.

Beber B., Roessler P., and Scacco A. (2014). Intergroup Violence and Political Attitudes: Evidence from a Dividing Sudan. *Journal of Politics* 76 (3), 649–65.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2014). *Özet: 2014 İnsani gelişme raporu, İnsani ilerlemeyi sürdürmek: Kırılganlıkları azaltmak ve dayanıklılık oluşturmak*. Washington DC: Communications Development Incorporated.

Bolak Boratav, H. (2011). Searching for Feminism in Psychology in Turkey. R. Rutherford, R. Capdevila, U. Vindhya, ve I. Palmary (Ed.), *Handbook of International feminisms: Perspectives on Psychology, Women, Culture, and Rights* içinde (s. 17–36). New York: Springer.

Boyacıoğlu, İ., Erdugan, C. ve Uysal, M. S. (2017). Psikolojik Şiddetin Ölçümü: Kadına Psikolojik Kötü Muamele Envanteri'nin Türkçeye Uyarlanması (s. 670-679). D. Kökdemir, ve Z. Yeniçeri (Edt.), *I. Sosyal Psikoloji Kongresi Tam Metin Kitabı* içinde, Ankara: Başkent Üniversitesi Geliştirme Vakfı İktisadi İşletmesi.

Brant, C.R, Mynatt, C.R. ve Doherty, M.E. (1999). Judgements about sexism: A policy capturing approach. *Sex Roles*. 41 (5-6); 347-374

Butler, J. (2003). Violence, Mourning, Politics, *Studies in Gender and Sexuality*, 4(1), 9-37.

Cacan, A. (2012).Conservative Feminism and its Potential to Interact With, Influence, and Transform Traditional Feminist Identity. *Undergraduate Honors Thesis Collection*. 171

Çaha, Ö. (1996). Sivil kadın: Türkiye'de Sivil Toplum ve Kadın. Ankara: Vadi Yayınları.

Campbell, J.C. ve Soeken, K.L. (1999). Forced Sex and Intimate Partner Violence: Effects on Women's Risk and Women's Health. *Violence Against Women*, 5(9).

Carpenter, S. ve Johnson, E.L. (2001). Women Derive Collective Self-Esteem from Their Feminist Identity. *Psychology of Women Quarterly*, 25, 254-257.

Carrillo, R. (1991). Violence against Women: An Obstacle to Development. İçinde Charlotte B. ve Carrillo, R., Gender Violence: A Development and Human Rights Issue (sf. 19-41). New York: Plowshares Press

Christian-Herman, J. L., O'Leary, K. D., ve Avery-Leaf, S. (2001). The Impact of Severe Negative Events in Marriage on Depression. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 20(1): 24-40.

Cicchetti, D., ve Garmezy, N. (1993). Prospects and Promises in the Study of Resilience. *Development and Psychopathology*, 5(4), 497-502.

Cowan, G. (1992). Feminist Attitudes Toward Pornography Control. *Psychology of Women Quarterly*, 16, 165-177.

Crowell, N.A. ve Burgess A.W. (1996). Understanding violence against women. National Academy Press, Washington D.C.

Demirtaş, H.A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1(1):123-144.

Diner, C., ve Toktaş, Ş. (2010). Waves of feminism in Turkey: Kemalist, Islamist and Kurdish Women's Movements in an era of Globalization. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 12(1), 41-57.

Dişsiz, M. ve Hotun Şahin, N. (2008). Evrensel bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 1(1)

Downing, N.E. ve Roush, K.L. (1985). From Passive Acceptance to Active Commitment: a Model of Feminist Identity Development for Women. *The Counseling Psychologist*, 13(4), 695-709

Dönmez, G., Şimşek, H. ve Günay, T. (2012). Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 10(3), 151-159.

DuMont, K.A., Widom, C.S., ve Czaja, S.J. (2007). Predictors of Resilience in Abused and Neglected Children Grown-up: the Role of Individual and Neighborhood Characteristics. *Child Abuse & neglect*, 31 3, 255-74.

Duncan, L.E. (2010). Women's Relationship to Feminism. *Psychology of Women Quarterly*. 34, 498-507

Durrant, R. (2017). Why do Protective Factors Protect? An Evolutionary Developmental Perspective. *Aggression and Violent Behavior*: 1-7.

Eminağaoğlu, N. (2006). *Güç koşullarda yaşayan sokak çocuklarında dayanıklılık (sağlamlık)*. (yayımlanmamış doktora tezi). İzmir: Ege üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü

Fassinger, R. E. (1994). Development and Testing of the Attitudes Toward Feminism and the Women's Movement (FWM) Scale. *Psychology of Women Quarterly*, 18, 389-402.

Fischer, A. R., ve Good, G. E. (1994). Gender, self, and others: Perceptions of the Campus Environment. *Journal of Counseling Psychology*, 41, 343-355.

Fischer, A.R, Tokar, D.M., Mergl, M.M, Good, G.E., Hill, M.S ve Blum, S.A. (2000). Assessing Women's Feminist Identity Development Studies of Convergent, Discriminant, and Structural Validity. *Psychology of Women Quarterly*, 24, 15-29

Follingstad, D. R., Rutledge, L. L., Berg, B. J., Hause, E. S., ve Polek, D. S. (1990). The role of Emotional abuse in Physically Abusive Relationships. *Journal of Family Violence*, 5, 107-119.

Follingstad, D.R. (2007). Rethinking Current Approaches to Psychological Abuse: Conceptual and Methodological Issues. *Aggression and Violent Behavior* 12: 439-458

Follingstad, D.R., Rutledge, L.L., Berg, B.J., Hause, S.E. ve Polek, D.S. (1990). The role of Emotional Abuse in Physically Abusive Relationships. *Journal of Family violence*. 5(2): 107-120

Friborg, O., Hjemdal, O., Rosenvinge, J. H. ve Martinussen, M. (2003). A new Rating scale for Adult Resilience: What are the Central Protective Resources Behind Healthy Adjustment? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 12(2): 65-76.

Garcis-Dia, M.J., DiNapoli, J.M., Garcia-Ona, L., Jakubowski, R. ve O'Flaherty, D. (2013). Concept Analysis: Resilience. *Archives of Psychiatric Nursing*. 27(6): 264-270.

Garmezy, N. (1987). Stress, Competence, and Development: Continuities in the Study of Schizophrenic Adults, Children Vulnerable to Psychopathology, and the Search for Stress-Resistant Children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 159-174.

Garmezy, N. (1991). Resilience and Vulnerability to Adverse Developmental Outcomes Associated With Poverty. *American Behavioral Scientist*, 34(4), 416-430.

Garmezy, N. (1993). Children in Poverty: Resilience Despite Risk. *Psychiatry*, 56, 127-136.

Garnezy, N., ve Masten, A. S. (1986). Stress, Competence, and Resilience: Common Frontiers for Therapist and Psychopathologist. *Behavior Therapy*, 17(5), 500-521.

Gaquin, D. A. (1977-1978). Spouse abuse: Data from the National Crime Survey. *Victimology*, 2(3-4), 632-643.

Geffner, R. ve Rossman, B.B.R. (1997). Emotional Abuse. *Journal of Emotional Abuse*, 1:1, 1-5.

Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28)

Glick P. ve Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*. 21, 119-135.

Glick P. ve Fiske, S. T. (2001). Ambivalent Sexism. *Advances in Experimental Social Psychology*, 33, 115-188

Glick, P., Sakalli-Ugurlu, N., Ferreira, M. C. ve de Souza, M. A. (2002). Ambivalent Sexism and Attitudes Toward wife Abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*. 26(4), 292-297.

Glick, P., ve Fiske, T. S. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 491-512.

Gökmen, D. (2009). *Kadın Sığınma Evi'nde Yaşayan Şiddet Görmüş Kadınlar İle Eşiyle Birlikte Yaşayan Şiddet Görmüş Kadınlar Arasındaki Psikolojik Dayanıklılık ve Bağlanma Durumlarının Karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Gülçür, L. (1999). A study on domestic violence and sexual abuse in Ankara, Turkey. *Women for women's human rights reports No.4.* içinde (1-22). http://www.kadinininsanhaklari.org/static/yayin/makale-rapor/3_7.pdf

Gürkan, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği (YÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2). 45-74.

Gürhan N.(2010). Toplumsal Cinsiyet ve İslami Feminist Söylem, *Uluslararası Sempozyum Bilim, Ahlak, Sanat Bağlamında Çağdaş İslam Alguları*, 26-28 Kasım, Samsun, s.371

Harcar, T., Çakır, Ö., Sürgevil, O. ve Budak, G. (2008). Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu. *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), 51-70.

Hayes, A. F. (2013). Moderation Analysis. İçinde A. F. Hayes, *Introduction to Mediation, Moderation and Conditional Process Analysis: A Regression - Based Approach* (ss. 205 - 321) . New York: The Guildford Press.

Heise, L. L. (2011) What Works to Prevent Partner Violence? An Evidence Overview. *STRIVE Research Consortium*, London School of Hygiene and Tropical Medicine, London, UK

Henley, N. M. and McCarthy, W. J. (1998). Measuring feminist attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 22: 363-369.

Henley, N.M., Meng, K., O'Brien, D., McCarthy, W.J. ve Sockloskie, R.J. (1998). Developing a Scale to Measure the Diversity of Feminist Attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 22, 317-348

Hoffman, P. (1984) Psychological Abuse of Women by Spouses and Live-In Lovers, *Women & Therapy*, 3(1), 37-49

<https://sosyalcalismaci.wordpress.com/feminizm-ve-feminist-yaklasimlar/> , 25 Şubat 2018'de erişildi.

Hudson, W., ve McIntosh, S. (1981). The Assessment of Spouse Abuse: Two Quantifiable Dimensions. *Journal of Marriage and the Family*, 43, 873-885.

Hunter, A. J. (2001). A cross-Cultural Comparison of Resilience in Adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 16(3): 172-179.

Hyde, J. S. (2002). Feminist Identity Development: The Current State of Theory, Research, and Practice. *The Counseling Psychologist*, 30(1) : 105-110.

İlkkaracan, P., Gülçür, L. (1996). Aile İçinde Kadına Karşı Şiddet. İçinde İlkkaracan, P., Gülçür, L. ve Arın, C. (Ed.) *Sıcak Yuva Masalı* (sf. 21-39). İstanbul: Metis Yayınları

Jacelon, C. S. (1997), The trait and process of resilience. *Journal of Advanced Nursing*, 25: 123-129.

Jaggar, A.m ve Rothenberg, P.S. (1993). Women's Subordination Through the Lens of sex: Conservatism. Jaggar, A.m ve Rothenberg, P.S (Ed.). *Feminist Frameworks: Alternative Theoretical Accounts of the Relations Between Women and Men*. İçinde (s.s 113-116). Boston: McGraw-hill

Kadın Dayanışma Vakfı. (2016). *Kadın Dayanışma Vakfı Kadın Dayanışma Merkezi Raporu 1 Ocak-31 Aralık 2016*. Ankara.

Kandiyoti, D. (2010). Gender and Women's Studies in Turkey: A Moment for Reflection. *New Perspectives on Turkey*, 43, 165–176.

Kandiyoti, D.A (2015). Emancipated But Unliberated? Reflections on the Turkish Case. *Feminist Studies*, 13(2), 317-338

Kara, N. (2006) 80 ve 90'larda Türkiye'de Feminist Hareketler. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 1 (3):16-39.

Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik Sağlamlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26).

Karakurt, G.ve Silver, E.K. (2013). Emotional Abuse in Intimate Relationships: the Role of Gender and age. *Violence and Victims*, 28,(5).

Katz, J. ve Arias, I. (1999). Psychological Abuse and Depressive Symptoms in Dating Women: do Different types of Abuse Have Differential Effects? *Journal of Family Violence*, 14(3),

Klonis, S., Endo, J., Crosby, F., ve Worell, J. (1997). Feminism as Life Raft. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 333-345.

Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(1), 1-11.

Kobasa, S. C., Maddi, S. R., ve Kahn, S. (1982). Hardiness and health: A prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 42(1), 168-177.

Köse, A., Beşer, A. (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı "Şiddet". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 10(4); 114-121

Kumpfer, K. L. (1999). Factors and Processes Contributing to Resilience: The resilience framework. In M. D. Glantz ve J. L. Johnson (Edt.), *Longitudinal research in the Social and Behavioral Sciences. Resilience and Development: Positive life Adaptations* (ss. 179-224). New York: Kluwer Academic Publishers.

Kumpfer, K.L. (1999) *Factors and Processes Contributing to Resilience: The Resilience Framework*. İçinde: Glantz, M.D. and Johnson, J.L., Ed., *Resilience and Development: Positive Life Adaptations*, Kluwer, New York, 179-224.

Leaper, C ve Arias, D.M. (2011). College Women's Feminist Identity: a Multidimensional Analysis with Implications for Coping With Sexism. *Sex Roles*, 64, 475–490.

Liss, M. ve Erchull, M.J. (2010). Everyone Feels Empowered: Understanding Feminist self-Labeling. *Psychology of Women Quarterly*, 34, 85–96.

Liss, M., O'Conner, C., Morosky, E., ve Crawford, M. (2001). What Makes a Feminist? Predictors and Correlates of Feminist Social Identity in College Women. *Psychology of Women Quarterly*, 25, 124–133.

Luthar, S.S., Cicchetti, D. ve Becker, B. (2000). The Construct of Resilience : a Critical Evaluation and Guidelines for Future work. *Child Development* 3(71), 543-562.

Maiuro, R. (2001). Sticks and Stones May Break My Bones, But Names Will Also Hurt me: Psychological Abuse in Domestically Violent Relationships. İçinde O'Leary, K.D. ve Maiuro R.D.(Ed.) *Psychological Abuse in violent domestic Relations* (sf. İx-xx). New York, Springer Publishing Company, Inc.

Marshall, L. L. (1996). Psychological abuse of women: Six Distinct cluster. *Journal of Family Violence* 11(4): 379-409

Masten, A., Best, K., Gazmezy, N. (1990). Resilience and Development : Contributions from the Study of Children who Overcome Adversity. *Development and Psychopathology*. 2: 425-444.

Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.

Masten, A. S., ve Reed, M.-G. J. (2002). Resilience in development. İçinde C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Edt.), *Handbook of positive psychology* (ss. 74-88). New York, NY, US: Oxford University Press.

McNamara, K. ve Rickard, K. M. (1989). Feminist Identity Development: Implications for Feminist Therapy With Women. *Journal of Counseling & Development*, 68: 184-189.

Metintas, M. (2018). Erken Cumhuriyet Döneminde Feminizm Hareketlerinin İlerleyen Dönemde Türk Sosyolojisine Yansımaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yakın Tarih Dergisi* 1(3): 109-117

Moradi, B., Subich, L. M., ve Phillips, J. C. (2002). Revisiting Feminist Identity Development Theory, Research, and Practice. *The Counseling Psychologist*, 30, 66–86.

Müftüler-Bac, M. (1999). Turkish women's Predicament. *Women's Studies International Forum*, 22(3), 303–315.

Murnen, K.S. ve Smolak, L. (2009). Are Feminist Women Protected from body Image Problems? A meta-Analytic Review of Relevant Research. *Sex roles*, 60 : 186-197.

Murphy, C. (2002). *Women coping with psychological abuse: Surviving in the secret World of male partner power and control*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, The University Of Waikako, Hamilton

Murphy, C., M., ve O'Leary, K. D. (1989). Psychological Aggression Predicts Physical Aggression in Early Marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 579-582.

Myaskovsky, L., ve Wittig, M.A. (1997). Predictors of Feminist Social Identity Among College Women. *Sex Roles: A Journal of Research*, 37, 861–883.

O'Leary, K.D. (1999). Psychological Abuse: a Variable Deserving Critical Attention in Domestic Violence. *Violence and Victims*, 14(1)

O'Leary, K.D. (1999). Psychological Abuse: A Variable Deserving Critical Attention in Domestic Violence. *Violence and Victims* 14(1): 3-23

Oflas, S.G. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinin toplumsal cinsiyet rollerine, kültürlerarası duyarlılığa ve risk faktörlerine göre yordanması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul: Yıldız teknik üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü.

Ortabag, T., Ozdemir, S., Bebis, H. ve Ceylan, S. (2014). Perspectives of young adult men regarding violence against women: A cross-sectional study from Turkey. *Journal of Family Violence*, 29, 665-674.

Ossana, M. S, Helms, E.J. ve Leonard, M.M. (1992). Do "Womanist" Identity Attitudes Influence College Women's self-Esteem and Perceptions of Enviromental Bias?. *Journal of Counseling & Development*, 70; 402-408.

Öyekçin, D. G., Yetim, D. ve Şahin, E. M. (2012). Kadına yönelik farklı eş şiddeti tiplerini etkileyen psikososyal faktörler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 23(2), 75-81.

Özkan, D. (2006). *The Relationship Between Attribution Related to Aquisition of Managerial Position by Women, Attitudes Toward Women Managers, Sexism and sex Differences*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pence, E. ve Paymar, M. (1993). Theoretical Framework for Understanding battering. İçinde Pence, E. ve Paymar, M. (Ed.) Education Groups for men who batter: The Duluth Model (sf. 1-15). New York: *Springer Publishing Company*

Penick, N.I ve Jepsen, D.A. (1992). Family Functioning and Adolescent Career Deelopment. *The Career Development Quarterly*, 40

Pico-Alfonso, M.A., Garcia-Linares, I., Celda-Navarro,N., Blasco-Ros, C., Echeburua, E. ve Martinez, M. (2006). The Impact of Physical, Psychological, and

Sexual Intimate Male Partner Violence on Women's Mental Health: Depressive Symptoms, Posttraumatic Stress Disorder, State Anxiety, and Suicide. *Journal Of Women's Health* 15(5).

Polletta F ve Jasper JM (2001) Collective Identity and Social Movements. *Annual Review of Sociology* 27(1): 283–305.

Preacher, K. J. ve Hayes, A. (2008). Asymptotic and Resampling Strategies for Assessing and Comparing Indirect Effects in Multiple Mediator Models. *Behavior Research Methods*, 40 (3): 879-891

Prince-Embury, S. (2008). Translating Resiliency Theory for Assessment and Application in Schools. *Canadian Journal of School Psychology*, 23(1), 4–10.

Rolf, J.E. (1999). Resilience: An interview with Norman Garmezy. İçinde Glantz, M.D ve Johnson, J.L (edt), *Resilience and development : a positive life adaptation* (ss. 5-14). Ner York, Kluwer Academic publishers.

Rutter, M. (1985). Resilience in the Face of Adversity: Protective Factors and Resistance to Psychiatric Disorder. *British Journal of Psychiatry* 147,598-611

Rutter, M. (1987). Psychosocial Resilience and Protective Mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57: 316-331.

Rutter, M. (1999). Resilience Concepts and Findings: Implications for Family Therapy. *Journal of Family Therapy*, 21: 119-144.

Sackett, L.A. ve Saunders, D.G. (1999). The Impact of Different forms of Psychological Abuse on Battered Women. *Violence and Victims*, 14(1)

Sakallı, N. (2001). Beliefs About Wife Beating Among Turkish College Students: The Effects of Patriarchy, Sexism and Sex Difference. *Sex Roles*, 44 (9/10), 599-611.

Sakallı-Uğurlu, N. ve Glick, P. (2003). Ambivalent sexism and attitudes toward women who engage in premarital sex in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 40, 296-302.

Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58

Sakallı-Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı. *Türk psikoloji yazıları* 6 (11-12), 1-20.

Sakallı-Uğurlu, N. ve Ulu, S. (2003). Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Yaş, Eğitim ve Gelir Düzeyinin Etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11-12): 53-65

Schwartz, M.D. (1987) Gender and Injury in Spousal Assault, *Sociological Focus*, 20 (1): 61-75

Sezgin, K. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık ve Dindarlık Düzeylerinin İncelenmesi (Dicle Üniversitesi Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sezgin, S. (2014). *Türkiye'de Feminist Söylem ve İslami Feminizm*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Snyder, R. ve Hasbrouck, L. (1996). Feminist Identity, Gender Traits, and Symptoms of Disturbed Eating Among College Women. *Psychology of Women Quarterly*, 20: 593-598.

Sonkin, D. J.(2003). Defining Psychological Maltreatment in Domestic Violence Perpetrator Treatment Programs: Multiple Perspectives. <http://www.danielsonkin.com/articles.html> (E.T. 20.01.2018)

Spence, J. T., ve Helmreich, R. (1972). The Attitudes Toward Women Scale: An Objective Instrument to Measure Attitudes Toward the Rights and Roles of Women in Contemporary society. *Catalog of Selected Dominants in Psychology*,2, 66-67

Spence, T.J. (1998). Developing a Scale to Measure the Diversity of Feminist Attitudes. *Psychology of Women Quarterly*, 22; 353-359

Stets, J. E. (1991). Psychological aggression in dating relationships: The role of interpersonal control. *Journal of Family Violence*, 6(1), 97-114.

Straus, M. (1979). Measuring Intrafamilial Conflict and Violence: The Conflict Tactics (CT) scale. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 75-88.

Swim, J. K., Aikin, K. J., Hall, W. S., ve Hunter, B. A. (1995). Sexism and racism: Old-fashioned and Modern Prejudices. *Journal of Personality and Social Psychology*. 68, 199-214.

Swim, J.K. ve Cohen, L.L. (1997). Overt, Covert and Subtle Sexism: a Comparison Between the Attitudes Toward Women and Modern Sexism Scales. *Psychology of Women Quarterly*. 21; 103-118

Szymanski, M.D. ve Chung, B.Y. (2003). Feminist Attitudes and Coping Resources as Correlates of Lesbian Internalized Heterosexism. *Feminism & Psychology*, 13(3): 369-389.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Ulusal Eylem Planı 2016-2020*. <http://kadininstatusu.aile.gov.tr/ulusal-eylem-planlari/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı>

Tajfel, H. (1982). Social Psychology of Intergroup Relations. *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39.

Terzi, Ş. (2005). *Öznel iyi olmaya ilişkin psikolojik dayanıklılık modeli*. (yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Gazi üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü.

Terzi, Ş. (2008). Üniversite Öğrencilerinde Kendini Toparlama Gücünün İçsel Koruyucu Faktörlerle İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 35(2) :297-306.

Tolman, R. M. (1989). The development of a measure of psychological maltreatment of women by their male partners. *Violence and victims* 4(3): 159-177

Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlük http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_yanlis&view=yanlis&kelimez=381 (ET: 11.04.2018)

Uluocak, Ş., Gökulu, G., ve Bilir, O. (2014). Kadına yönelik şiddetin önlenmesinde stratejik bir başlangıç noktası: Partner şiddeti. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 362-387.

UN General Assembly (1993). Declaration on the Elimination of Violence Against Women, 20 December 1993, A/RES/48/104, <http://www.refworld.org/docid/3b00f25d2c.html> (E.T. 25.12.2017)

Valenzuela, A. (1993). Liberal Gender Role Attitudes and Academic Achievement among Mexican-origin Adolescents in two Houston Inner-City Catholic Schools. *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, 15, 310–323

Walker, L. E. A. (1994). Physical, Sexual, and Psychological Abuse Against Women. İçinde L. E. A. Walker, *Abused women and Survivor Therapy: A practical Guide for the Psychotherapist* (sf. 3-22). Washington, DC, US: *American Psychological Association*

Werner, E. (2000). Protective Factors and Individual Resilience. In E. Zigler (Author) ve J. Shonkoff ve S. Meisels (Edt.), *Handbook of Early Childhood Intervention* (ss. 115-132). Cambridge: Cambridge University Press.

Winstok, Z., Sowan-Basheer, W. (2015). Does Psychological Violence Contribute to Partner Violence Research? A historical, Conceptual and Critical Review. *Aggression and Violent Behavior* 21; 5–16

World Economic Forum (2015). *The global gender gap report 2015 (10. Yıldönümü baskısı)*. Switzerland: World Economic Forum.

Yüce-Tar, Y. (2013). *2000'ler Türkiyesinde Müslüman Kadının "Kadın Sorunu"*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun

Yüksel-Kaptanoğlu, İ. ve Çavlin, A. (2015). Kadına yönelik şiddet yaygınlığı. *Türkiye'de kadına yönelik aile içi şiddet araştırması* içinde (81-122). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: Elma Teknik Basım Matbaacılık.

Zucker, N.A. ve Bay-Cheng, Y.L. (2010). Minding the Gap Between Feminist Identity and Attitudes: The Behavioral and Ideological Divide Between Feminists and Non-Labelers. *Journal of Personality* 78(6)

EKLER

Ek 1: Araştırmada Kullanılan Onam Formu

Değerli katılımcı,

Bu araştırma Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. İnci Boyacıoğlu danışmanlığında, psikoloji bölümü yüksek lisans öğrencisi Aybike Çavdar tarafından yapılmaktadır. Araştırma kapsamında çeşitli psikolojik değişkenlerin psikolojik şiddet ve medyaya yönelik tutumlar ile olan ilişkisi incelenecektir.

Araştırmamıza **sadece şu an romantik bir ilişki (evlilik, nişanlılık, sevgililik, flört vb) içinde olan veya daha önce böyle bir ilişkiyi deneyimlemiş olan kadınlar** katılabilmektedir. Eğer erkekseniz veya romantik ilişki deneyiminiz yoksa lütfen anketi doldurmayınız.

Size sunulan anketlerde geçen **soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur.** Anketlerde yer alan sorulara içtenlikle ve sizi en doğru yansıtacak şekilde cevap vermeniz araştırmanın başarısı ve güvenilir bilgiler vermesi açısından çok önemlidir. Bu araştırmadan elde edilen **tüm bilgiler gizli tutulacaktır.** Araştırmadan elde edilen veriler toplu olarak değerlendirilecek ve araştırma sonuçları yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Vereceğiniz cevaplar **bireysel olarak değerlendirilmeyecektir. O yüzden adınızı vermenize gerek yoktur.**

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmaya katılmak fiziksel ve duygusal açıdan herhangi bir risk taşımamaktadır. Yine de herhangi bir nedenle araştırmadan geri çekilme hakkınız her zaman bulunmaktadır ve geri çekilmenin bir bedeli olmayacaktır. Ancak araştırmaya devam etmeniz bilime sağlayacağınız katkı açısından önemlidir. Araştırma yaklaşık olarak 20 dakika sürmekte olup herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır. Araştırmanın güvenilirliği açısından anketlerde yer alan tüm soruların cevaplanması önemlidir.

Araştırma hakkında daha fazla bilgi edinmek ve / veya araştırmanın sonuçları hakkında bilgi almak isterseniz Psikolog Aybike Çavdar ile aşağıda yer alan e-mail adresi aracılığıyla iletişime geçebilirsiniz. Araştırmaya sağlayacağınız değerli katkılarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

İletişim: aybikecavdar@hotmail.com

Yukarıda verilen bilgileri okudum, anladım ve araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

Tarih: .../.../2018

İmza/Paraf:

Ek 2: Kişisel bilgi formu

Yaşınız (Lütfen verilen boşluğa yazınız): _____

Cinsiyetiniz: Kadın Erkek

Medeni Haliniz: Evli Nişanlı Boşandım Bekar

Diğer (Lütfen verilen boşluğa yazınız) _____

Daha önceden romantik bir ilişki (flört, sevgililik, evlilik gibi) deneyiminiz oldu mu?

Evet Hayır

Şu an romantik bir ilişki (flört, sevgililik, evlilik gibi) içinde misiniz?

Evet Hayır

Çocuğunuz var mı?

Evet Hayır

Cevabınız evet ise lütfen aşağıdaki soruyu da cevaplayınız.

Kaç çocuğunuz olduğunu yazınız: _____

Yaşamınız boyunca en uzun süreyle bulduğunuz yerleşim birimi?

Kırsal Büyük şehir Şehir

Şu an yaşamakta olduğunuz yerleşim birimi?

Kırsal Büyük şehir Şehir

Şu an yaşadığınız şehrin ismini yazınız: _____

Eğitim durumunuz nedir (En son mezun olduğunuz eğitim basamağını işaretleyiniz)?

İlkokul Ortaokul Lise

Lisans Master Doktora Diğer (Lütfen verilen boşluğa yazınız) _____

Aylık ailenizin geliri ne kadar, yazınız: _____ TL

Aylık sizin kazancınız ne kadar, yazınız: _____ TL

İlişkiniz esnasında bir işte çalışıp çalışmadığınızı belirtiniz:

Evet, çalışıyor(d)um

Düzensiz, gününbirlik işlerde çalışıyor(d)um

Hayır, çalışmıyor(d)um

Mesleğinizi yazınız (şu an çalışmıyor bile olsanız): _____

İlişkiniz şu an devam etmekte mi?

Evet, devam ediyor

Hayır, bitti

Eğer şu an romantik bir ilişki içinde değilseniz, bundan sonraki soruları en son yaşadığınız ilişkinizi düşünerek cevaplayınız.

Erkek arkadaşınız/eşiniz ile ne kadar süre ile beraber olduğunuzu yazınız:

_____ (yıl, ay veya hafta olarak)

İlişkiniz bittiyse ne kadar süre önce bittiğini yazınız:

_____ (yıl, ay veya hafta olarak)

Romantik eşiniz (erkek arkadaşınız/eşiniz) ile birlikte yaşayıp yaşamadığınızı belirtiniz:

Evet, aynı evde Hayır, ayrı evlerde

Erkek arkadaşınızın/eşinizin yaşı (Lütfen verilen boşluğa yazınız): _____

Erkek arkadaşınızın/eşinizin eğitim durumu nedir?

İlkokul Ortaokul Lise

Lisans Master Doktora Diğer (Lütfen yazınız) _____

İlişkiniz esnasında erkek arkadaşınızın/eşinizin bir işte çalışıp çalışmadığını belirtiniz:

Evet, çalışıyor(du)

Düzensiz, gününbirlik işlerde çalışıyor(du)

Hayır, çalışmıyor(du)

Erkek arkadaşınızın/eşinizin mesleğini yazınız (şu an çalışmıyor bile olsa):

Erkek arkadaşınızın/eşinizin aylık kazancı ne kadar, yazınız: _____ TL

Erkek arkadaşınız/eşiniz ile birlikte herhangi bir ilişki danışmanlığı aldınız mı?

Evet Hayır

Erkek arkadaşınız/eşiniz tarafından fiziksel şiddete maruz kaldınız mı?

Evet Hayır

Yerel televizyon kanallarında yayınlanan gündüz kuşağı programlarını izliyor musunuz?

Evet () Hayır ()

Yemek programlarını izlemekten zevk alırım.

Evet () Hayır () Kararsızım ()

Televizyonda yayınlanan Türk dizilerini izlemekten memnunum.

Evet () Hayır () Kararsızım ()

Lütfen diğer sayfaya geçip devam ediniz

Ek 3: Psikolojik istismar profili ölçeği

PIPÖ

Aşağıdaki soruları hayatınızdaki romantik ilişkinizi (flört, sevgililik, evlilik gibi), eğer şu an romantik bir ilişki içinde değilseniz en son yaşadığınız ilişkinizi düşünerek cevaplayınız. Aşağıdaki **her bir davranışı eşinizden/erkek arkadaşınızdan ne sıklıkla gördüğünüzü** göstermek için sağdaki sütunlarda belirli sıklıklar verilmiştir. Eğer bu davranışın ne sıklıkla gerçekleştiğinden emin değilseniz, en iyi tahmininize göre cevap veriniz.

	Asla	Ayda 1 defadan az	Ayda 1 defa	Ayda 3-4 defa	Haftada 1 defa	Haftada 2-3 defa	Her gün
1-Onunla değil de başkalarıyla olmak istediğinizde öfkelenir ya da keyfi kaçar.	1	2	3	4	5	6	7
2-Her şeyin eksiksiz olmasını ister, aksinin onun için kabul edilemez olduğunu söyler.	1	2	3	4	5	6	7
3-Mektuplarınıza ve telefonlarınıza engel olur veya sizi kimin aradığına, size kimin mektup yazdığına ya da hangi konu hakkında konuştuğunuza dair başınızın etini yer.	1	2	3	4	5	6	7
4- Ayrı geçirdiğiniz her dakikanın hesabını sorar.	1	2	3	4	5	6	7
5- Onunla sohbet etmeye başladığınızda sizi duymazdan gelir.	1	2	3	4	5	6	7
6- Deli ya da aptal olduğunuzu iddia eder.	1	2	3	4	5	6	7
7- Sizi arkadaşlarınızdan, ailenizden ya da evcil hayvanlarınızdan kıskanır.	1	2	3	4	5	6	7
8-Üzgün olduğunuzda ya da duygusal destek istediğinizde söylenir ya da sizinle alay eder.	1	2	3	4	5	6	7
9- Size berbat bir sevgili olduğunuzu, değersiz ve işe yaramaz olduğunuzu söyler.	1	2	3	4	5	6	7
10- Her saat yaptıklarınızın detaylı raporunu ister.	1	2	3	4	5	6	7
11- Hastalandığınız, yorulduğunuz ya da fazla çalıştığınız zamanlarda yardıma ihtiyaç duyduğunuzu görmezden gelir.	1	2	3	4	5	6	7
12- Yemek veya temizlik yaptığınızda beğenmez ve o beğenene kadar tekrar tekrar yapmanızı ister.	1	2	3	4	5	6	7
13- Kendinizde en çok beğendiğiniz veya değer verdiğiniz özelliklerinizle alay eder.	1	2	3	4	5	6	7
14- Yaptığınız işi kontrol eder ve aşırı eleştirel yorumlarda bulunur.	1	2	3	4	5	6	7
15- Sizi gün boyu kontrol eder (örneğin 15 dakikada bir arar, işten eve erken gelir, nerede olduğunuza dair başkalarından bilgi alır ve benzeri).	1	2	3	4	5	6	7

	Asla	Ayda 1 defadan az	Ayda 1 defa	Ayda 3-4 defa	Haftada 1 defa	Haftada 2-3 defa	Her gün
16- Bir televizyonun, derginin, gazetenin ya da diğer insanların sizden daha önemli olduğunu hissettirir.	1	2	3	4	5	6	7
17- Onun isteklerine boyun eğmezseniz sizi değerli bir eşyanıza, evcil hayvanlarınıza, arkadaşlarınıza veya akrabalarınıza zarar vermekle tehdit eder.	1	2	3	4	5	6	7
18- Size “sürtük” veya “orospu” gibi cinsel imalar içeren isimler takar.	1	2	3	4	5	6	7
19- Sizi başkasıyla ilişki yaşamakla veya başka şeylerle suçlayarak geç saatlere kadar uyutmaz.	1	2	3	4	5	6	7
20- Seks yapma isteğinizi görmezden gelir ya da sizi heyecanlandıracak veya tatmin edecek şeyleri yapmaz.	1	2	3	4	5	6	7
21- Zaferlerinize dalga geçer, planlarınızla ilgili cesaretinizi kırar veya başarılarınızı küçümser.	1	2	3	4	5	6	7

Yerel televizyon kanallarında yer alan gündüz kuşağı programlarını ne sıklıkla izlersiniz?

Hiç izlemem

Arada Sırada İzlerim

Hep izlerim

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

Evlilik programları ve kayıp bulma programlarını izlemekten zevk alırım.

Evet ()

Hayır ()

Kararsızım ()

Daha farklı bir yayın izleme imkânım olsaydı gündüz kuşağında yer alan evlilik programları ve kayıp bulma programlarını izlemezdim.

Evet ()

Hayır ()

Kararsızım ()

Lütfen diğer sayfaya geçip devam ediniz...

Ek 4: Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeği

YPDÖ

Aşağıda bazı ifadeler ve bu ifadeleri tamamlayacak açıklamalar yer almaktadır. Bu ifadelerin sizi en iyi tanımlayan cümleleri oluşturabilmesi için, verilen açıklamalardan en uygun olanına yakınlaşacak şekilde işaretleyiniz. **Hiçbir ifadenin doğru veya yanlış bir karşılığı yoktur.** Bu nedenle lütfen her bir ifadeyi dikkatli bir şekilde okuyarak size en uygun olacak şekilde hepsini tamamlayınız.

1. Beklenmedik bir olay olduğunda...						
Her zaman bir çözüm bulurum	1	2	3	4	5	Çoğu kez ne yapacağımı kestiremem
2. Gelecek için yaptığım planların...						
Başarılması zordur	1	2	3	4	5	Başarılması mümkündür
3. En iyi olduğum durumlar şu durumlardır...						
Ulaşmak istediğim açık bir hedefim olduğunda	1	2	3	4	5	Tam bir günlük boş bir vaktim olduğunda
4. ...olmaktan hoşlanıyorum						
Diğer kişilerle birlikte	1	2	3	4	5	Kendi başıma
5. Ailemin, hayatta neyin önemli olduğu konusundaki anlayışı...						
Benimkinden farklıdır	1	2	3	4	5	Benimkiyle aynıdır
6. Kişisel konuları ...						
Hiç kimseyle tartışmam	1	2	3	4	5	Arkadaşlarımla/Aile-üyeleriyle tartışabilirim
7. Kişisel problemlerimi...						
Çözmem	1	2	3	4	5	Nasıl çözebileceğimi bilirim
8. Gelecekteki hedeflerimi...						
Nasıl başaracağımı bilirim	1	2	3	4	5	Nasıl başaracağımdan emin değilim
9. Yeni bir işe/projeye başladığımda ...						
İleriye dönük planlama yapmam, derhal işe başlarım	1	2	3	4	5	Ayrıntılı bir plan yapmayı tercih ederim
10. Benim için sosyal ortamlarda rahat/esnek olmak						
Önemli değildir	1	2	3	4	5	Çok önemlidir
11. Ailemle birlikteyken kendimi ... hissedirim						
Çok mutlu	1	2	3	4	5	Çok mutsuz

12. Beni ...						
Bazı yakın arkadaşlarım/aile üyelerim cesaretlendirebilir	1	2	3	4	5	Hiç kimse cesaretlendiremez
13. Yeteneklerim...						
Olduğuna çok inanırım	1	2	3	4	5	Konusunda emin değilim
14. Geleceğimin ... olduğunu hissediyorum						
Ümit verici	1	2	3	4	5	Belirsiz
15. Şu konuda iyiyimdir...						
Zamanımı planlama	1	2	3	4	5	Zamanımı harcama
16. Yeni arkadaşlık konusu ... bir şeydir						
Kolayca yapabildiğim	1	2	3	4	5	Yapmakta zorlandığım
17. Ailem şöyle tanımlanabilir ...						
Birbirinden bağımsız	1	2	3	4	5	Birbirine sıkı biçimde kenetlenmiş
18. Arkadaşlarımın arasındaki ilişkiler ...						
Zayıftır	1	2	3	4	5	Güçlüdür
19. Yargılarıma ve kararlarıma ...						
Çok fazla güvenmem	1	2	3	4	5	Tamamen güvenirim
20. Geleceğe dönük amaçlarım ...						
Belirsizdir	1	2	3	4	5	İyi düşünülmüştür
21. Kurallar ve düzenli alışkanlıklar ...						
Günlük yaşamımda yoktur	1	2	3	4	5	Günlük yaşamımı kolaylaştırır
22. Yeni insanlarla tanışmak ...						
Benim için zordur	1	2	3	4	5	Benim iyi olduğum bir konudur
23. Zor zamanlarda, ailem ...						
Geleceğe pozitif bakar	1	2	3	4	5	Geleceği umutsuz görür
24. Ailemden birisi acil bir durumla karşılaştığında...						
Bana hemen haber verilir	1	2	3	4	5	Bana söylenmesi bir hayli zaman alır
25. Diğerleriyle beraberken						
Kolayca gülerim	1	2	3	4	5	Nadiren gülerim
26. Başka kişiler söz konusu olduğunda, ailem şöyle davranır:						
Birbirlerini desteklemez biçimde	1	2	3	4	5	Birbirlerine bağlı biçimde

27. Destek alırım						
Arkadaşımdan/aile üyelerinden	1	2	3	4	5	Hiç kimseden
28. Zor zamanlarda ... eğilimim vardır						
Her şeyi umutsuzca gören bir	1	2	3	4	5	Beni başarıya götürebilecek iyi bir şey bulma
29. Karşılıklı konuşma için güzel konuların düşünülmesi, benim için ...						
Zordur	1	2	3	4	5	Kolaydır
30. İhtiyacım olduğunda ...						
Bana yardım edebilecek kimse yoktur	1	2	3	4	5	Her zaman bana yardım edebilen birisi vardır
31. Hayatımdaki kontrol edemediğim olaylar (ile) ...						
Başa çıkmaya çalışırım	1	2	3	4	5	Sürekli bir endişe/kaygı kaynağıdır
32. Ailemde şunu severiz ...						
İşleri bağımsız olarak yapmayı	1	2	3	4	5	İşleri hep beraber yapmayı
33. Yakın arkadaşlarım/aile üyeleri ...						
Yeteneklerimi beğenirler	1	2	3	4	5	Yeteneklerimi beğenmezler

Ek 5: İlişkide Kontrol Algısı Ölçeği

İ-YPDÖ

Bir önceki ölçekte yer alan sorular, hayata dair genel tavrınıza ilişkin sorular içermektedir. Aşağıdaki bölümdeki sorular özel olarak **romantik ilişkinizdeki** tavır ve tutumlarınıza yöneliktir. Lütfen **ilişkinizde karşılaştığınız sıkıntılardaki davranışlarınızı** düşünerek her bir madde için size uygun seçenekleri işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişki yürütmek için gerekli olan yeteneklere sahip olduğumu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
2. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimde belirli kurallarım ve düzenli alışkanlıklarım vardır.	1	2	3	4	5
3. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimde yaşanan sorunları nasıl çözeceğimi çoğu zaman bilemem.	1	2	3	4	5
4. Eşimle/erkek arkadaşım ile birlikte geçireceğimiz zamanı planlama konusunda iyiyimdir.	1	2	3	4	5
5. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimde beklenmedik bir sorun ortaya çıktığında her zaman bir çözüm bulurum.	1	2	3	4	5
6. İlişkimle ilgili herhangi bir konuda yeni bir başlangıç yapmak istediğimde ileriye dönük ayrıntılı planlar yaparım.	1	2	3	4	5
7. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimizde geleceğe dönük amaçlarım belirsizdir.	1	2	3	4	5
8. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkiye dair yaptığım planları gerçekleştirmek zordur.	1	2	3	4	5
9. Eşimle/erkek arkadaşım ile yaşadığım ilişkide kontrol edemediğim olaylar benim için sürekli bir endişe kaynağıdır.	1	2	3	4	5
10. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimizin geleceğinin ümit verici olduğunu hissediyorum.	1	2	3	4	5
11. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimde yaşanan sorunların çözümü konusunda doğru kararlar verebileceğime inanmıyorum.	1	2	3	4	5
12. Eşimle/erkek arkadaşım ile ilişkimizin geleceği hakkındaki planlarımı nasıl gerçekleştireceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
13. Eşimle/erkek arkadaşım ile yaşadığım ilişkinin zor zamanlarında ilişkimiz hakkında her şeyi karamsar görürüm.	1	2	3	4	5

Lütfen diğer sayfaya geçip devam ediniz...

Ek 6: Birleşik Feminist Kimlik Ölçeği

FKBÖ

Lütfen aşağıda verilen ifadelere ne derece katıldığınızı yanında yer alan boşluklardan uygun olanı seçerek işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Geleneksel bir kadımdır.	1	2	3	4	5
2. Kadın arkadaşlarım da erkeklerin kadınlara yönelik davranışları konusunda benimle hemfikirdir.	1	2	3	4	5
3. Kadına yönelik çalışmalar ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
4. Toplumda kadına yönelik ayrımcılığın ve sömürünün olduğunu şimdiye kadar fark etmemişim.	1	2	3	4	5
5. Toplumun bir kadın olarak bana yönelik algısına inanmakla kandırıldığımı düşünüyorum.	1	2	3	4	5
6. Erkeklerin ve erkek arkadaşlarıma bana olan davranışlarını düşündüğümde sinirleniyorum.	1	2	3	4	5
7. Erkekler toplum içerisinde birçok avantaj elde ettiği için kadın eşitliğine karşı çıkıyor.	1	2	3	4	5
8. Cinsel ayrımcılığın yaşandığı bir toplumun varlığını yeni yeni fark ediyorum.	1	2	3	4	5
9. Maalesef, geçmişte cinsel ayrımcılığa ilişkin tutumlara sahip olduğumu farkına vardım.	1	2	3	4	5
10. Kadın sanatçıları daha çok severim.	1	2	3	4	5
11. Kadın yazarları daha çok severim.	1	2	3	4	5
12. Güçlü bir kadın olmanın getirdiği onur ve özgüven hoşuma gider.	1	2	3	4	5
13. İlkelerimi bütün insanlığın daha eşit olmasını sağlayacak şekilde belirlerim.	1	2	3	4	5
14. Kadınlara için eşitlik ve fırsat sağlama konusunda sadece kadınlara değil herkesin sorumlu olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
15. Erkeklerle ilişkilerimde, bana karşı ayrımcılık yapılabileceğini düşünerek davranırım.	1	2	3	4	5

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
16. İnançlarımı geliştirirken, kadınlara büyük bir kadın grubunun üyesi olarak değil bir birey olarak değer verilmesinin daha önemli olduğunu kavradım.	1	2	3	4	5
17. Yetenekli bir kadın olmaktan gurur duyuyorum.	1	2	3	4	5
18. Kişisel niteliklerimle kadın özelliklerimin uyumlu olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19. Kadın ve kadınsı olmayı karakterimde birleştirdiğimi düşünüyorum.	1	2	3	4	5
20. Kadınlardan, erkeklerden yapması beklenen tehlikeli işlerin beklenmemesinin kadınlar için bir şans olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
21. Erkek ve kadının bütün konularda eşit fırsatlara sahip olmasına çok önem veririm.	1	2	3	4	5
22. Eşim başka bir şehirden iş teklifi alırsa, onu desteklemem benim temel yükümlülüğümdür.	1	2	3	4	5
23. Kadının ev kadını olduğu ve erkeğinde onu maddi olarak desteklediği dönemlerin daha iyi olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24. Kadın hareketi içerisinde, İşimde sahip olduğum yetenek ve becerileri kullanabilmekten çok mutluyum.	1	2	3	4	5
25. Bu toplumda, cinsel ayrımcılığın yaşanmaması, bütün insanların eşit fırsatlara sahip olduğu adil bir yer olması için fedakârlığa hazırım.	1	2	3	4	5
26. Erkeklerin kadın olduğum için kalabalık bir otobüste yer vermesi veya bana kapıyı açması özellikle hoşuma gider.	1	2	3	4	5
27. Bazı durumlarda, katıldığım hemen her aktivite için temel motivasyonum eşitlikçi bir dünya isteğidir.	1	2	3	4	5
28. Genel beklentinin aksine erkeğin erkek gibi, kadının da kadın gibi olması gerektiğini düşünmüyorum.	1	2	3	4	5
29. Kendimi kadın sorunlarının çok güçlü ve etkin bir temsilci olarak görüyorum.	1	2	3	4	5
30. Çoğu kadın bir anne ve bir eş olmaktan mutludurlar.	1	2	3	4	5
31. İşimde kadının konumunu iyileştirmek istiyorum.	1	2	3	4	5
32. endimi, bütün insanları eşit ve daha adil bir dünyaya kavuşturacağına inandığım prensibe adadım.	1	2	3	4	5

Lütfen diğer sayfaya geçip devam ediniz...

Ek 7: Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği**ÇDCÖ**

Lütfen aşağıda verilen cümlelerle ne derece hemfikir olduğunuzu yanında verilen ifadelere göre işaretleyiniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5	6
2. Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	1	2	3	4	5	6
3. Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.	1	2	3	4	5	6
4. Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	1	2	3	4	5	6
5. Kadınlar çok çabuk alınırlar.	1	2	3	4	5	6
6. Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	1	2	3	4	5	6
7. Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.	1	2	3	4	5	6
8. Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5	6
9. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5	6
10. Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
11. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedirler.	1	2	3	4	5	6
12. Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
13. Erkekler kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5	6
14. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
15. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
16. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınırırlar.	1	2	3	4	5	6
17. İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	1	2	3	4	5	6
18. Erkekler cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	1	2	3	4	5	6
19. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5	6
20. Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5	6
21. Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
22. Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	1	2	3	4	5	6

Kadınlara tecavüz eden kişilerin idamla cezalandırılması gerektiğini düşünmekteyim.

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

Çocuklara tecavüz eden kişilerin idamla cezalandırılması gerektiğini düşünmekteyim.

1	2	3	4	5	6
Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum

Ek 8: Siyasi Yönelim Ölçeği

Lütfen aşağıdaki sıfatların sizin siyasi duruşunuzu ne kadar yansıttığını, sıfatların yanında yer alan rakamları işaretleyerek belirtiniz.

	Hiç uygun değil	Kısmen uygun	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1.Muhafazakar	1	2	3	4	5
2.Dindar	1	2	3	4	5
3.Cumhuriyetçi	1	2	3	4	5
4.Kemalist/Atatürkçü	1	2	3	4	5
5.Milliyetçi	1	2	3	4	5
6.Sosyal Demokrat	1	2	3	4	5
7.Sosyalist	1	2	3	4	5
8.Ulusalcı	1	2	3	4	5
9.Liberal	1	2	3	4	5
10.Diğer (Lütfen belirtiniz)	1	2	3	4	5

Kendinizi siyasi yelpazade nerede gördüğünüzü belirtiniz.

Sol	Sola yakın	Ne sol ne sağ	Sağa yakın	Sağ
1	2	3	4	5

Lütfen aşağıda verilen boşluğa siyasi görüşünüzü en iyi tanımlayan üç kelimeyi yazınız.

- 1)
- 2)
- 3)

Lütfen aşağıda verilen boşluğa Türkiye’de gerçekleştirilen son genel seçimlerde (1 Kasım 2015) hangi partiye oy verdiğinizi belirtiniz.

.....